

Idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse

Utarbeidet for Norges idrettsforbund

Om Oslo Economics

Oslo Economics utreder økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, myndigheter og organisasjoner. Våre analyser kan være et beslutningsgrunnlag for myndighetene, et informasjonsgrunnlag i rettslige prosesser, eller et grunnlag for interesseorganisasjoner som ønsker å påvirke sine rammebetingelser. Vi forstår problemstillingene som oppstår i skjæringspunktet mellom marked og politikk.

Oslo Economics er et samfunnsøkonomisk rådgivningsmiljø med erfarne konsulenter med bakgrunn fra offentlig forvaltning og ulike forsknings- og analysemiljøer. Vi tilbyr innsikt og analyse basert på bransjeerfaring, sterk fagkompetanse og et omfattende nettverk av samarbeidspartnere.

Beitostølen Helsesportsenter

Beitostølen Helsesportsenter er godkjent som egen forskningsinstitusjon og har i mange år drevet med praksisnær forskning relatert til deltakelse i tilpasset fysisk aktivitet for barn og voksne med funksjonsnedsettelse. Som en liten forskningsinstitusjon forsker vi i et aktivt nettverkssamarbeid med en rekke nasjonale og internasjonale akademiske institusjoner, samt kliniske institusjoner og brukerorganisasjoner.

Beitostølen Helsesportsenters forskning er avgjørende for å kunne utvikle treffsikre intervensjoner, og vi legger stor vekt på translasjon av ny kunnskap tilbake til praksis. Vår visjon på dette feltet er praksisbasert forskning og forskningsbasert praksis.

Idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse/OE-rapport 2020-57

© Oslo Economics, 21. oktober 2020

Kontaktperson:

Marit Svensgaard /Partner

msv@osloeconomics.no, Tel. 982 63 985

Foto: Gunnlaug Broshaug

Innhold

Sammendrag og konklusjoner	4
1. Studiens formål og innretning	6
1.1 Behov for kunnskap om idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse	6
1.2 Studiens formål	6
1.3 Studiens målgruppe	6
1.4 Studiens metode og gjennomføring	7
1.5 Rapportens oppbygning	11
2. Status på arbeidet med idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse	12
2.1 Hvor stor er den organiserte aktiviteten?	12
2.2 Organiseringen av paraidrett	13
2.3 Finansiering av paraidretten	14
2.4 Dagens offentlige ordninger for formidling av aktivitetshjelpemidler, transport og ledsager	16
3. Målgruppens behov	21
3.1 Hva hemmer og fremmer målgruppens idrettsdeltakelse?	21
3.2 Hvilke tilbud har målgruppen behov for?	23
3.3 Hvilken informasjon har målgruppen behov for?	26
3.4 Hva kan mobilisere målgruppen til deltakelse?	29
3.5 Hvordan sikre varig deltakelse i idretten?	30
3.6 Betydningen av aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport	32
3.7 Skolens betydning	35
3.8 Oppsummering av behov	36
4. Hvordan øke målgruppens deltakelse i idrett?	37
4.1 Identifisering av tiltak	37
4.2 Tiltakene oppsummert	37
4.3 Prioritere ressursbruk	38
4.4 Bedre informasjon fra særforbund til klubb	39
4.5 Bedre informasjon fra klubb til utøver	39
4.6 Løfte frem forbildeklubbene	40
4.7 Løfte frem nasjonale og lokale forbilder	40
4.8 Styrket samarbeid med aktører utenfor idretten	41
4.9 Styrket utdanning av trenere	42
4.10 Bedre oppfølging av tilrettelagte anlegg	43
4.11 Skape flere sosiale treffpunkter	43
4.12 Arbeide videre med holdninger til paraidrett	43
4.13 Interessepolitisk arbeid	44
4.14 Anbefalinger om veien videre	44
5. Referanser	46

Sammendrag og konklusjoner

Andelen mennesker med funksjonsnedsettelse som driver med organisert idrett er lavere enn i befolkningen ellers. Tidligere studier har gitt oss informasjon om barrierer for deltakelse, men lite kunnskap om hva mennesker med funksjonsnedsettelse har behov for av aktivitetstilbud, informasjon og oppfølging for å de skal velge å delta i organisert idrett. Kunnskapen om hva den organiserte idretten kan gjøre for å sikre økt rekruttering og mindre frafall i denne målgruppen er derfor mangelfull. På oppdrag for Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) har Oslo Economics, i samarbeid med Beitostølen Helseportsenter, gjennomført en studie for å belyse målgruppens behov og identifisere mulige tiltak fra idrettens side for å styrke deltakelsen.

Studien er basert på et bredt informasjonsgrunnlag

Studiens målgruppe er mennesker med bevegelseshemming, synshemming og/eller utviklingshemming. Formålet med studien har vært å avdekke hva målgruppen har behov for av aktivitetstilbud, informasjon og oppfølging for at de skal delta i organisert idrett, og å foreslå tiltak som idretten kan gjøre for å øke andelen i målgruppen som driver med organisert idrett.

Studiens funn og anbefalinger er basert på et bredt informasjonsgrunnlag, herunder 31 intervjuer med brukerorganisasjoner for målgruppen, regionale fagkonsulenter, særforbund og idrettslag, grundige dokumentstudier, samt to spørreundersøkelser rettet mot målgruppen. Den ene spørreundersøkelsen var en nettbasert undersøkelse, distribuert bredt til målgruppen. Den andre var en papirbasert undersøkelse, rettet mot barn på opphold ved Beitostølen helseportsenter. Spørreundersøkelsene fikk til sammen 445 svar. Siden vi ikke kjenner den samlede populasjonen av mennesker med funksjonsnedsettelse, kan vi ikke med sikkerhet vite at svarene er representative for hele målgruppen. Strategien har derfor vært å se svar fra spørreundersøkelsene i sammenheng med informasjon fra intervjuer og dokumentstudier.

Behovene til målgruppen er kategorisert i fire behovskategorier – udekte behov finnes i alle kategorier

Målgruppens behov er i studien sortert i fire overordnede behovskategorier: tilbud, informasjon, mobilisering og varig deltakelse. At det finnes et *tilbud*, eller muligheten til å opprette et tilbud, og at man har *informasjon* om dette er nødvendige, men ikke tilstrekkelige betingelser for deltakelse i idrett. Selv med informasjon om et mulig tilbud kan det være andre behov målgruppen må ha dekket for å tørre ta steget inn i idretten. Dette har vi kalt behov knyttet til *mobilisering*. Til slutt er behov knyttet til *varig deltakelse* det som må til for at målgruppen skal velge å fortsette med organisert idrett mer enn i en begrenset periode. Undersøkelsen viser at det finnes udekte behov innenfor alle fire behovskategorier, og at behovene innenfor hver behovskategori er mangefasettete.

Et riktig tilrettelagt tilbud er viktig – men det finnes ingen fasit på hva som er et godt tilbud til målgruppen

Idrettsregistreringen viser at det på overordnet nivå finnes tilbud om paraidrett innenfor en rekke ulike idretter i Norge. Dette trenger imidlertid ikke bety at det finnes et egnet tilbud for alle med funksjonsnedsettelse, uavhengig av hvor de bor. I målgruppen finnes mennesker med svært ulike funksjonsnedsettelse, og det er ikke nødvendigvis slik at det som er et godt tilbud for en utviklingshemmet også er et godt tilbud for en synshemmet eller en bevegelseshemmet. Videre er det store variasjoner innad i disse kategoriene. Mennesker kan ha ulike grader av utviklingshemming, synshemming og bevegelseshemming, og dermed også ulike forutsetninger for å mestre en idrett. Det som for alle er viktig er at idretten gir en følelse av mestring, og mestringsfølelsen oppstår når idretten er tilpasset ens nivå og ambisjoner. Det er imidlertid ikke gitt hva som er et tilpasset tilbud. Mens noen i målgruppen har behov for et spesialtilpasset lavterskeltilbud, har andre behov for et integrert tilbud med mulighet til å konkurrere. Responsen på den nettbaserte spørreundersøkelsen tyder på at det primært er utviklingshemmede og/eller de med en relativt kraftig funksjonsnedsettelse som ønsker et spesialtilpasset tilbud.

Bedre informasjon om tilgjengelige tilbud er ikke alltid nok

At mangelen på informasjon er en viktig årsak til at ikke flere mennesker med funksjonsnedsettelse deltar i organisert idrett er en utbredt oppfatning. Svarene på den nettbaserte spørreundersøkelsen, og informasjon fra intervjuene har bidratt til å nyansere denne oppfatningen. Å enkelt kunne finne fram til informasjon er åpenbart av stor betydning for den delen av målgruppen som er på utkikk etter et tilbud. For denne delen av målgruppen kan mangel på informasjon være det som dreper lysten til å drive idrett. I målgruppen finnes imidlertid en

betydelig andel som ikke definerer seg som potensielle idrettsutøvere. For å få denne delen av målgruppen med i idrett kreves ikke bare informasjon, det kreves en større innsats for å få de potensielle utøvere til å skjønne at idrett også er for dem.

Mobilisering gjøres mest effektivt ved bruk av lokale krefter

Mange i målgruppen har informasjon om tilgjengelige tilbud, men deltar likevel ikke i idrett. For noen skyldes en manglende deltakelse at det praktiske rundt treningen ikke er på plass. Tilgangen på aktivitetshjelpemidler, ledsagere og/eller transporttjenester har i tidligere studier blitt trukket frem som barrierer for deltakelse, og funnene i denne undersøkelsen bekrefter at innretningen av dagens ordninger er en medvirkende årsak til at utøvere slutter, og at mange driver idrett i mindre omfang enn hva de ønsker. Manglende deltakelse skyldes imidlertid også mangel på lyst i mange tilfeller. Når det gjelder den delen av målgruppen som ikke har lyst til å drive idrett, så virker de å ha behov for noen som kan vise dem at idrett både er mulig, og gøy. Lokale ambassadører fra idrettslagene kan her spille en viktig rolle. De kan gi nødvendig trygghet for at et idrettstilbud faktisk er en arena hvor en både kan få et sosialt fellesskap og oppleve mestring. Å rekruttere flere lokale ambassadører er trolig noe av det viktigste idretten kan gjøre for å øke idrettsdeltakelsen til mennesker med funksjonsnedsettelse.

Et sosialt miljø med kompetente trenere øker sannsynligheten for varig deltakelse i idretten

Det å sikre idrettsutøveres deltakelse i idrett over tid har vist seg å være en utfordring, ikke bare for para-idretten, men også for den ordinære idretten. Det utøverne virker å ha behov for om de skal bli værende i idretten, er et tilbud som utvikles i tråd med deres nivå og ambisjoner, og et sosialt fellesskap. I dette arbeidet spiller trenerne en nøkkelrolle. Målgruppen har behov for trenere som både har evnen til å skape et miljø der utøverne trives, og å legge til rette for en form for trening som matcher utøverens nivå og ambisjoner. Klarer trenerne dette virker det å være av mindre betydning akkurat hvilken idrett man driver, eller hvem man driver den med.

Tiltak for å øke målgruppens deltakelse i idrett må utøves på alle nivå innenfor idretten

Kompleksiteten i behov gjør det vanskelig å identifisere ett enkelt tiltak som helt sikkert vil løfte målgruppens deltakelse i organisert idrett. Isteden er det summen av flere mindre tiltak, på alle nivåer innenfor idretten, som har størst sannsynlighet for å lede til en økt rekruttering av målgruppen. Nøkkelen til suksess ligger i å gjennomføre tiltak som gir flere i målgruppen et ønske om å begynne med idrett, og en glede over å utøve idretten når de først er i gang.

Tiltak vi foreslår er bedre informasjon fra særforbund til klubb, og fra klubb til særforbund, en økt innsats for å løfte frem forbildeklubber, samt nasjonale og lokale forbilder, styrket samarbeid med foresatte og andre aktører utenfor idretten, styrket utdanning av trenere, bedre oppfølging av tilrettelagte anlegg og en innsats for å skape flere sosiale treffpunkter. Dette er alle tiltak som ligger innenfor idrettens ansvarsområde. I tillegg anbefaler vi at idretten vurderer å arbeide interessepolitisk for bedre tilrettelagt kroppsøving og bedre ordninger for aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport.

Flere av tiltakene knytter seg til at NIF, idrettskretser, særforbund og særkretser må fortsette å yte viktig støtte til de enkelte klubbene og fungere som et viktig bindeledd mellom aktørene som kan påvirke aktiviteten blant målgruppen. Tidligere har det blitt gjennomført flere større, nasjonale satsninger for å øke oppmerksomheten rundt paraiddrett og gi personer i målgruppen mulighet til å teste ulike idretter. Effektene av disse tiltakene har vært uklare. Vår vurdering er at ressursene bør prioriteres til å støtte lokale krefter, slik at de lokale tilbudene og informasjonen som gis om tilbudene er best mulig.

Et godt paraiddrettslig tilbud hviler på at ildsjelene ute i de lokale klubbene har tilgang på hjelp og kompetanse når det trengs. I dette arbeidet spiller de regionale fagkonsulentene innenfor paraiddrett i idrettskretsene en viktig rolle. Det er disse som er best posisjonert til å hjelpe klubbene, eventuelt bruke sitt nettverk til å sette representanter i klubbene i kontakt med de riktige personene.

Samlet sett anbefaler vi ingen store, ressurskrevende tiltak, men flere mindre grep for å støtte og aktivisere de gode kreftene som allerede finnes ute i idrettslagene. Videre anbefaler vi at NIF vurderer om særforbundene i sum kan bli bedre til å støtte opp om idrettslagene gjennom en omprioritering av midlene som i dag brukes på paraiddrett. Det å stimulere til opprettelsen av et tilbud der tilbud mangler, og det å følge opp idrettslagene med informasjon og støtte er ressurskrevende, og dermed vanskelig for små og mellomstore særforbund å få til. Det bør derfor i særlig grad vurderes om dagens finansieringssystemer i tilstrekkelig grad stimulerer til samarbeid mellom særforbund på dette området.

1. Studiens formål og innretning

1.1 Behov for kunnskap om idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse

Regelmessig fysisk aktivitet eller trening gir overskudd i hverdagen og effekter på både fysisk og psykisk helse. Både beregnet livslengde og beregnet kvalitetsjustert livslengde forventes å øke med fysisk aktivitet, og denne effekten er størst blant barn og unge (Sælensminde & Torkilseng, 2010). Videre kan idrett som fritidsaktivitet skape muligheter for å utvikle langsiktige vennskap, sosiale kontakter og nettverk i tillegg til personlig vekst, læring og mestringsfølelse (Dolva, et al., 2014).

Bergström et al. (2010), og flere andre studier, viser at mennesker med funksjonsnedsettelse har større risiko for å oppleve dårlig psykisk og fysisk helse sammenlignet med mennesker uten funksjonsnedsettelse. Deltakelse i fritidsaktiviteter med jevnaldrende kan bidra til å motvirke dette. Wendelborg (2010) finner at barn med funksjonsnedsettelse som i oppveksten deltar i fritidsaktiviteter med jevnaldrende også opplever større grad av nærhet og tilhørighet med jevnaldrende.

Selv om fysisk aktivitet og deltakelse i organisert idrett kan hevdes å være særlig positivt for mennesker med funksjonsnedsettelse, er andelen mennesker med funksjonsnedsettelse som deltar i organisert idrett lavere enn i befolkningen ellers (Difi, 2017). Det er videre flere mennesker med funksjonsnedsettelse enn i befolkningen som helhet som er fysisk inaktive (Ramm & Otnes, 2013). Studien til Ramm og Otnes finner også at barn og unge med funksjonsnedsettelse har mindre sosialt samvær med jevnaldrende enn andre barn.

I «Forskningsplan for norsk idrett – forskning, dokumentering og implementering» fra mars 2015 er fagområdet idrett for funksjonshemmede omtalt i et eget punkt. I forskningsplanen står det:

«På fagområdet idrett for funksjonshemmede, både topp og bredde, er det generelt lite kunnskap om årsak/virkning på mange felter. Dette fagområdet har i for liten grad vært prioritert i forskningsmiljøene og av idrettsorganisasjonen, og der finnes det flere mulige områder og problemstillinger det vil være interessant og relevant å forske frem mer kunnskap på» (NIF, 2015). Det påpekes blant annet at det er «manglende kunnskap om rekruttering og frafall av funksjonshemmede i norsk idrett». Forskning som er gjort på frafall i idretten generaliserer i stor grad alle utøvere uten å se på enkelte målgrupper, som

funksjonshemmede i forskjellige aldersgrupper. Vi vet litt om hva som motiverer unge personer med funksjonsnedsettelse til å drive med fysisk aktivitet (Sæbu & Sørensen, 2011), men det finnes lite forskning som kan si noe om sammenhengende utfordringer knyttet til rekruttering av personer med funksjonsnedsettelse til idretten, og årsaker til frafall hos denne målgruppen, bortsett fra at det finnes noen barrierer for deltakelse (Elan, 2010).

I den eksisterende forskningen på idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse er det flere kunnskapshull når det kommer til hva som skaper en lyst til å begynne med idrett og hvilke forhold som sikrer varig deltakelse. Videre er kunnskapen om hva den organiserte idretten kan gjøre for å sikre økt rekruttering og mindre frafall blant denne målgruppen mangelfull. Som et ledd i oppfølgingen av forskningsplanen for norsk idrett har Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) fått gjennomført denne studien av hvilke behov mennesker med funksjonsnedsettelse har for at de skal delta i organisert idrett.

1.2 Studiens formål

Studien er gjennomført av Oslo Economics, i samarbeid med Beitostølen Helse- og idrettsenter. Formålet med studien har vært å få dypere innsikt i hva som er behovene hos mennesker med funksjonsnedsettelse i møte med den organiserte idretten, og hva som skal til for å motivere flere til å delta i organisert idrett. Det er mange med funksjonsnedsettelse som aldri finner veien til et idrettslag og studien belyser hva idretten kan gjøre for å nå flere.

Gjennom å se både på hvilke behov mennesker med funksjonsnedsettelse (og deres pårørende) har for informasjon, aktivitetstilbud og oppfølging for at de skal delta i idrettslag, samt hvordan disse behovene tilfredsstilles i dag, forsøker studien å avdekke «gapet» mellom behov og tilbud. Dette gir igjen grunnlag for å vurdere tiltak for å nå og engasjere flere mennesker med funksjonsnedsettelse til deltakelse i organisert idrett.

1.3 Studiens målgruppe

Målgruppen for studien er av oppdragsgiver avgrenset til bevegelsehemmede, utviklingshemmede og synshemmede. Det finnes derfor en andel mennesker med funksjonsnedsettelse som ikke er omfattet av denne undersøkelsen.

Det er i tidligere studier bevist at sannsynligheten for å være fysisk aktiv som voksen øker betraktelig hvis

en har deltatt i organisert idrett over tid som ung (Telema, et al., 2006). Med dette som bakteppe har studien særlig søkt å få innspill fra barn og unge med funksjonsnedsettelse og hvordan disse opplever dagens tilbud. Unge voksne og eldre er også inkludert i studien, men det største fokuset har ligget på barn og ungdom, som også er definert som en særlig viktig målgruppe i den siste stortingsmeldingen om idrett, Den norske idrettsmodellen (Kulturdepartementet, 2012).

1.4 Studiens metode og gjennomføring

Studien er gjennomført i fire, dels overlappende faser, illustrert i Figur 1-1, og baserer sine funn på et bredt informasjonsgrunnlag hentet inn gjennom dokumentstudier, intervjuer og spørreundersøkelser rettet mot målgruppen.

Det har vært et bevisst valg å basere studiens informasjonsgrunnlag på flere ulike kilder. Spørreundersøkelser til målgruppen er naturligvis viktige

informasjonskilder, men av særlig to grunner har det vært viktig å supplere informasjon fra spørreundersøkelsene med informasjon fra andre kilder. For det første har informasjon fra dokumentstudier og intervjuer vært sentralt for utformingen av spørsmålene i spørreundersøkelsene. For det andre har informasjon fra dokumentstudiene og intervjuene vært et nødvendig supplement til informasjon fra spørreundersøkelsene. En kan aldri med sikkerhet vite om svarene på spørreundersøkelser rettet generelt mot en målgruppe av ukjent størrelse, gir et representativt bilde av hele målgruppens behov. Hvert svar på spørreundersøkelsene inneholder imidlertid viktig informasjon om behovene til noen i målgruppen. Denne informasjonen, kombinert med innsikt fra dokumentstudier og intervjuer gir derfor, etter vår vurdering, et robust informasjonsgrunnlag for å vurdere målgruppens behov, og aktuelle tiltak som idretten kan gjennomføre for å få flere mennesker med funksjonsnedsettelse med i organisert idrett.

Under figuren gir en nærmere beskrivelse av arbeidet med studiens fire faser.

Figur 1-1 Studiens faser

Illustrasjon: Oslo Economics

1.4.1 Foreta litteraturstudie

Det finnes allerede flere studier som omhandler idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse. Å sette seg inn i hva tidligere studier har funnet ut om tematikken har vært viktig, både for utformingen av spørreundersøkelsene, og for analysen av hva som synes å være målgruppens behov, samt hva idretten kan gjøre av tiltak for å få flere i målgruppen med i idretten.

Litteraturstudien ble gjennomført ved bruk av søk på Google Scholar etter eksisterende forskning på feltet, både i Norge og internasjonalt. Referanselistene til de seneste studiene på feltet ble videre brukt som inspirasjon til videre lesning. I tillegg til forskningsartikler har vi lest relevante strategidokumenter som er utarbeidet av NIF og Kulturdepartementet. En sammenfatning av de viktigste funnene fra litteraturstudien fremgår av delkapittel 3.1. Videre henvises det til referanselisten for en fullstendig oversikt over studienes kilder.

1.4.2 Gjennomføre intervjuer

Som en del av studien har vi gjennomført intervjuer med følgende aktører:

- Intervjuer med åtte regionale fagkonsulenter innenfor paraidrett i idrettskretsene
- Intervjuer med åtte brukerorganisasjoner
 - Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
 - Handikappede barns foreldreforening
 - Norges handikapforbund ungdom
 - Foreningen for muskelsyke
 - Personskadeforbundet
 - Blindeforbundet
 - Norsk forbund for Utviklingshemmede
 - Landsforeningen for ryggmargsskadde
- Intervjuer med fem særforbund
 - Håndballforbundet
 - Bandyforbundet
 - Bordtennisforbundet
 - Svømmeforbundet
 - Gymnastikk- og turnforbundet
- Intervjuer med ti idrettslag
 - Ammerud Basket

- Bærums Verk IL (el-innebandy)
- Borre Allsports
- Leknes Padleklubb
- Steinkjer Friidrettsklubb
- Mandal/Søgne Basketballklubb
- SK Vidar
- Årstad IL
- Gjelleråsen IF
- Hodr IL

Intervjuene ble gjennomført som semi-strukturerte intervjuer. De fleste ble gjennomført på telefon, men det ble også gjennomført enkelte fysiske intervjuer i Oslo. I forkant av intervjuene sendte vi informantene en intervjuguide med temaer og spørsmål som vi ønsket å diskutere som en del av intervjuet.

Når det gjelder utvalg av informanter til intervju dekket de åtte regionale fagkonsulentene alle som per november 2019 arbeidet som regionale fagkonsulenter. Utvalget av brukerorganisasjoner til intervju ble i all hovedsak foretatt basert på størrelse. Det finnes en rekke organisasjoner som på ulike måter arbeider for å fremme interessene for mennesker med funksjonsnedsettelse, og de arbeider også dels for de samme målgruppene. Av ressurshensyn prioriterte vi de største hovedorganisasjonene for våre målgrupper. Vi startet med å opprette kontakt med Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Norges Handikapforbund, og i samarbeid med dem identifiserte vi hvilke organisasjoner som syntes mest relevante.¹

I intervjuene med de regionale fagkonsulentene og brukerorganisasjonene etterspurte vi foregangs-eksempler på idrettslags- og særforbunds nivå. Det var de idrettslagene og særforbundene som ble nevnt ofte av brukerorganisasjoner og regionale fagkonsulenter som ble valgt ut til intervjuer.

I tillegg til de nevnte intervjuene har vi i gjennomføringen av studien snakket med Stiftelsen VI og to foreldre/foresatte som tok direkte kontakt og ville fortelle mer om sine erfaringer i møte med idretten. Informasjon som har kommet frem under disse samtaler er også en del av studiens informasjonsgrunnlag.

Bruk av informasjon fra intervjuene

Informantene til studien kan grupperes i fire hovedkategorier: regionale fagkonsulenter, brukerorganisasjoner, særforbund og idrettslag. Intervjuer innen alle hovedkategoriene, med unntak av idrettslagene, ble gjennomført før spørreundersøkelsene. Innsikten fra disse intervjuene var viktig for utformingen av spørreundersøkelsene, og for den avsluttende analysen av resultatene.

Intervjuene med idrettslagene ble gjennomført etter at spørreundersøkelsene var ferdigstilt og vi hadde begynt å formulere våre funn. Gjennom intervjuene med idrettslagene fikk vi dermed både mulighet til å dekke eventuelle kunnskapshull, og testet våre hypoteser om målgruppens behov og hva som virker i mobiliseringen av målgruppen til organisert idrett.

1.4.3 Utarbeide og gjennomføre spørreundersøkelser rettet mot målgruppen

Det er i studien gjennomført to spørreundersøkelser, en nettbasert undersøkelse, distribuert bredt til målgruppen. Og en papirbasert undersøkelse, rettet mot barn på opphold ved Beitostølen helsesportsenter. Formålet med spørreundersøkelsene har vært å løfte frem så mange som mulig av stemmene til menneskene i målgruppen, både barn og voksne.

Utforming av den nettbaserte spørreundersøkelsen

Spørsmålene i spørreundersøkelsen ble utformet slik at vi kunne foreta både kvantitative og kvalitative analyser. De fleste spørsmålene i undersøkelsen har hatt forhåndsdefinerte svaralternativer, og på denne måten har det vært mulig å foreta kvantitative analyser av hvilke behovstyper som synes å være viktigst å få dekket, samt hvorvidt det er tydelige forskjeller i behov eller behovsdekning mellom ulike grupper av mennesker med funksjonsnedsettelse (type funksjonsnedsettelse, alder, geografi mv.). I tillegg til spørsmål med forhåndsdefinerte svaralternativer har respondentene gjennom hele undersøkelsen kunnet avgi fritekstsvare for å utdype sin respons. Fritekstsvarene har også bidratt til en dypere innsikt i målgruppens behov enn hva som ville kommet frem med kun forhåndsdefinerte svaralternativ.

Det har vært et særlig ønske å få frem barns perspektiv i undersøkelsen. Ettersom personvernregler gjør det umulig å innhente innspill fra personer under 16 år uten samtykke fra deres foresatte, ble det utarbeidet to undersøkelser, med stort sett samme innhold: en undersøkelse rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse og en undersøkelse rettet mot foreldre/foresatte til mennesker med funksjonsnedsettelse som svarer på vegne av sine barn.

Et utkast til undersøkelsen ble sendt til høring både hos oppdragsgiver NIF og et utvalg av brukerorganisasjoner. Denne runden ga nyttig innspill før til den endelige ferdigstillingen av undersøkelsen.

Distribusjon av den nettbaserte undersøkelsen

Det finnes ingen samlet oversikt over målgruppen med tilhørende kontaktinformasjon. Vi har derfor ikke kunnet trekke et representativt utvalg å sende undersøkelsen til. Vår strategi har isteden vært å nå ut

oppfordret til å videreformidle informasjon om spørreundersøkelsen i sine kanaler.

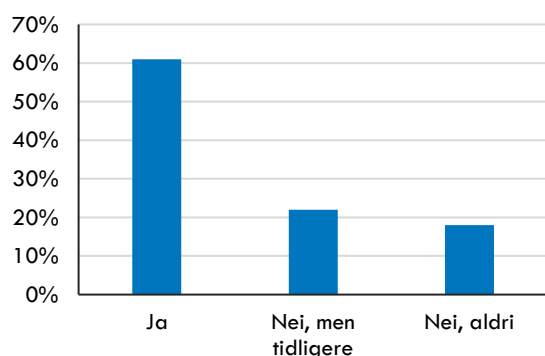
¹ CP-foreningen er en stor organisasjon som ikke ble formelt intervjuet. De ble imidlertid informert om prosjektet, og

til så mange som mulig i målgruppen med informasjon om undersøkelsen. Et viktig ledd i dette var å inngå samarbeid med de største brukerorganisasjonene om utsendelse av spørreundersøkelsen. I intervjuer med brukerorganisasjonene (se avsnitt 1.4.2) ble de forespurt om de kunne distribuere undersøkelsen gjennom sine kanaler. I tillegg ble CP-foreningen forespurt om de kunne distribuere undersøkelsen. Med unntak av Personskadeforbundet² har samtlige organisasjoner informert om undersøkelsen i sine kanaler. Noen gjennom e-post til medlemmene, andre gjennom informasjon på Facebook, i nyhetsbrev og/eller på hjemmesidene. Vi oppfordret organisasjonene til å distribuere undersøkelsen direkte til sine medlemmer, men dette lot seg ikke gjøre for alle. Undersøkelsen ble i tillegg markedsført gjennom nettverkene til de regionale fagkonsulentene, på paraiddrett.no og på hjemmesidene til Oslo Economics og Beitostølen Helse- og idrettsenter. Videre ble parakontaktene i de respektive særforbund bedt om å distribuere undersøkelsen i sine nettverk. Undersøkelsen ble gjennomført i perioden mars til mai 2020.

Respons på den nettbaserte undersøkelsen

Undersøkelsen ble besvart av 413 respondenter hvorav 187 respondenter var mennesker med funksjonsnedsettelse og 226 var foreldre/foresatte. Respondentene kunne oppgi om de hadde en eller flere funksjonsnedsettelser, alder, kjønn, geografisk bosted (fylke/kommune), hvorvidt de driver/har drevet med organisert idrett (se Figur 1-2), og i så fall hvilken idrett som er/har vært deres primæridrett.

Figur 1-2: Driver du med noen form for organisert idrett?

Note: N=413 (antall respondenter)

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics

I undersøkelsen rettet mot foreldre/foresatte er gjennomsnittlig alder på barnet de svarer på vegne av 15 år. Dette er sannsynligvis noe undervurdert siden alle over 19 år er registrert som 19 år gamle. I undersøkelsen rettet mot mennesker med funksjons-

² Personskadeforbundet har blant sine medlemmer en rekke medlemmer utenfor studiens målgruppe.

nedsettelser er gjennomsnittsalderen på respondentene 36 år. Sannsynligvis er også dette noe undervurdert, da personer over 60 år ble registrert som 60 år gamle. 57 prosent av respondentene er menn og 43 prosent kvinner. Alle fylker er representert i utvalget med flest respondenter fra mer befolkningsrike fylker.

I undersøkelsen ba vi respondentene om å svare for deres erfaringer med én bestemt idrett, kalt respondentens primæridrett. De som oppga at de driver eller har drevet med idrett fikk derfor oppgi hvilken idrett de så på som sin primæridrett. Det er stor spredning i hvilke primæridretter respondentene driver med, også når vi kontrollerer for ulike typer funksjonsnedsettelser. Blant våre respondenter er den vanligste organiserte primæridretten fotball (12 prosent), som for befolkningen generelt. Deler vi opp respondentene etter funksjonsnedsettelse ser vi at bordtennis og innebandy/el-innebandy (10 prosent) er vanligst blant respondentene med bevegelsehemming, mens langrenn/langrennspigging (15 prosent) er vanligst blant personer med synshemming. For personer med utviklingshemming er fotball (20 prosent) og håndball (10 prosent) de vanligste primæridrettene. Med dette sagt vet vi ikke hvor representativt denne fordelingen på primæridretter er for målgruppen(e) som helhet.

Spørreundersøkelse rettet mot barn og ungdom ved Beitostølen Helse- og idrettsenter

I perioden mars 2020 til juni 2020 ble det gjennomført to spørreundersøkelser rettet mot barn og ungdom som oppholdt seg på Beitostølen Helse- og idrettsenter i perioden.³ Det ble utarbeidet to ulike svarskjemaer, med et begrenset antall spørsmål hentet fra den nettbaserte spørreundersøkelsen; et til de som driver med organisert idrett i dag og et til de som ikke driver med organisert idrett. Til sammen fikk vi inn 32 besvarelser fra denne spørreundersøkelsen. De som svarte, var barn i alderen 6-15 år, der 44 prosent var jenter. Av respondentene var det 19 personer som driver med organisert idrett. Av de 12 idretter som var representert i utvalget var de største fotball (4 personer) og skyting (3 personer).

Spørreundersøkelsenes representativitet

Vi kjenner ikke den samlede populasjonen av mennesker med funksjonsnedsettelse, og kan derfor ikke kontrollere at vårt utvalg er representativt. Vanligvis kontrollerer man dette gjennom å se på om utvalget er balansert. Dette gjøres gjennom å sammenligne populasjonsstørrelser med utvalgsstørrelser. Hvis det for eksempel er 50 prosent kvinner i populasjonen bør den være det samme i utvalget. Dette gjelder for en rekke størrelser som kjønn, alder,

³ I deler av denne perioden var Beitostølen Helse- og idrettsenter stengt grunnet utbruddet av covid-19.

geografisk bosted, idrett, aktivitetsandel, mv. Siden respondentene ikke utgjør et tilfeldig utvalg og det i tillegg er vanskelig å kontrollere om utvalget er balansert kan man ikke si at resultatene fra spørreundersøkelsene nødvendigvis er representative for hele målgruppen.

Vår strategi har vært å nå ut med informasjon om den nettbaserte undersøkelsen til så mange som mulig. Hvor mange som har fått informasjon om undersøkelsen er vi ikke kjent med, men vi vet at vi har fått 413 interessante svar på den nettbaserte undersøkelsen, og 32 svar på undersøkelsen ved Beitostølen helsesportsenter. Når vi ser disse svarene i sammenheng med informasjon fra intervjuer og dokumentstudier er det vår vurdering at vi har et solid empirisk grunnlag for å vurdere målgruppens behov, og foreslå tiltak som kan gjøre at flere i målgruppen velger å delta i organisert idrett.

1.4.4 Identifisere behov og foreslå tiltak

I studiens siste fase har vi analysert informasjon fra litteraturstudien, intervjuer og spørreundersøkelsene med mål om å avdekke «gap» mellom idrettens tilbud og målgruppens behov, og å identifisere mulige tiltak for å redusere gapet.

Behovskategorisering

Vi har gruppert målgruppens behov i fire overordnede behovskategorier (se Figur 1-3).

Figur 1-3: Behovskategorisering

Illustrasjon: Oslo Economics

Identifisering av tiltak

Den organiserte idrettsbevegelsen i Norge er i stor grad basert på frivillighet, med knapphet på både tid og økonomiske midler. I vurderingen av hva idretten kan gjøre for å motivere flere med funksjonsnedsettelse til deltakelse i organisert idrett har det derfor vært viktig å søke tiltak som kan gjennomføres uten at det stiller krav til vesentlig mer bruk av tid og økonomiske ressurser.

Idretten kan jobbe innenfor sine organisasjonsrammer for å motivere mennesker med funksjonsnedsettelse til deltakelse i idrett. Det er likevel viktig å understreke at en rekke andre aktører i samfunnet også påvirker målgruppens deltakelse. For eksempel kan skolens arbeid med inkludering i kroppsøving påvirke en persons ønske om å drive idrett på fritiden. Gjennom ordninger som gir tilgang til aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport spiller det offentlige en viktig rolle som tilrettelegger for aktiviteten til mennesker

Behovskategoriene har bidratt til å sortere kompleksiteten i potensielle behov, og kan oppsummeres som følger:

For det første kan det være behov knyttet til *tilbudet*. For at mennesker med funksjonsnedsettelse skal kunne delta i idrettslag må det være et tilbud de kan delta på.

For det andre kan det være behov knyttet til *informasjon*. Det kan være at det finnes et tilbud, eller muligheten til å etablere et tilbud hvis det er interesse, men informasjon om dette må nå frem til de potensielle utøverne og/eller deres foresatte.

For det tredje, gitt at det finnes et tilbud som mennesker med funksjonsnedsettelse kan delta på, og at målgruppen er kjent med tilbudet, kan det likevel være behov som må dekkes for at deltakelsen skal bli en realitet. Dette kan knytte seg til at den potensielle utøveren må føle trygghet når han/hun tar steget inn i idretten for eksempel. Dette behovet har vi kalt *mobilisering*.

For det fjerde vil mennesker med funksjonsnedsettelse ha behov som må dekkes om de skal velge å fortsette å delta i organisert idrett mer enn i en begrenset periode. Vi har kalt dette behov knyttet til *varig deltakelse*.

med funksjonsnedsettelse. I tillegg arbeider også brukerorganisasjoner og flere stiftelser i større eller mindre grad for at mennesker med funksjonsnedsettelse skal få glede av idrett.

I beskrivelsen av tiltak forsøker vi å være tydelig på hvor den organiserte idretten har et mandat til å ta beslutninger og hvor den organiserte idretten ikke har det – og i så fall må jobbe med påvirkning gjennom andre kanaler.

Studiens hovedfunn og våre forslag til tiltak ble presentert og drøftet på et fellesmøte med oppdragsgiver i NIF og samtlige regionale fagkonsulenter innenfor paraidrett i idrettskretsene. Sentrale innspill fra diskusjonene er ivarettatt. Oslo Economics står likevel ansvarlig for både analysene og forslagene i rapporten.

1.5 Rapportens oppbygning

Resten av rapporten består av tre hoveddeler. I kapittel 2 gir vi en nærmere beskrivelse av status på arbeidet med idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse. Vi ser først på arbeidet som gjøres innenfor idretten, og deretter på hvordan dagens offentlige ordninger for formidling av aktivitets- hjelpemidler, transport og ledsager fungerer. I kapittel 3 ser vi nærmere på målgruppens behov. Kapitlet starter med en oppsummering av litteratur-

gjennomgangen, etterfulgt av en gjennomgang av hva studiens samlede informasjonsgrunnlag sier om målgruppens behov knyttet til tilbud, informasjon, mobilisering og varig deltakelse. Kapitlet avsluttes med en gjennomgang av målgruppens behov for aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport, samt målgruppens opplevde inkludering i skolens kropps- øvingstimer. Kapittel 4 redegjør for våre forslag til hva idretten kan gjøre for å mobilisere flere mennesker med funksjonsnedsettelse til deltakelse i organisert idrett.

2. Status på arbeidet med idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse

Arbeidet med idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse foregår på flere ulike nivåer innenfor NIF sin organisasjon. Videre er det andre offentlige instanser og frivillige aktører som legger til rette for å øke den idrettslige deltakelsen blant mennesker med funksjonsnedsettelse. I dette kapitlet gir vi en beskrivelse av aktørbildet, samt hva som er status på arbeidet med idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse.

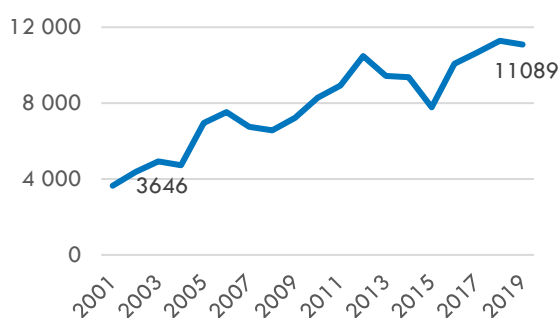
2.1 Hvor stor er den organiserte aktiviteten?

Det er vanskelig finne et eksakt tall på antall mennesker med funksjonsnedsettelse som driver med organisert idrett. Det foretas i utgangspunktet ingen klassifisering av utøvere på klubbnivå, og mange godt integrerte barn og unge oppfattes ikke å ha funksjonsnedsettelse. Den beste kilden til informasjon er idrettsregistreringen, hvor idrettslagene årlig rapporterer

nøkkelinformasjon til NIF. Tallene fra registreringen viser at det per i dag er ca. 11 000 aktive utøvere innenfor paraiddretten (se Figur 2-1). Det har vært en tydelig vekst i antall aktive utøvere i perioden 2001 til 2019 – selv når en justerer for den generelle befolkningsveksten i perioden. Det er to forhold som er viktig å ha i bakhodet når en studerer utviklingen i antall aktive paramedlemmer i figuren; I 2007 ble Norges Funksjonshemmedes Idrettsforbund (NFI) oppløst. Fram til og med 2007 var dermed aktivitets-tallene heftet med mindre usikkerhet enn de er i perioden etter 2007. I 2015/2016 ble idrettsregistreringen lagt om, noe som gjorde seg utslag i lavere aktivitets- og medlemstall som følge av klassifisering, ikke en reell nedgang.

Antall klubber som oppgir at de har aktive paramedlemmer har økt fra 775 til 1387 i perioden 2002 til 2019 (se Figur 2-2). Igjen må det presiseres at det faktiske antallet klubber som har mennesker med funksjonsnedsettelse som medlemmer i sin klubb, kan være høyere enn de rapporterte tallene. Dette fordi mange godt integrerte utøvere ikke nødvendigvis oppfattes å ha funksjonsnedsettelse.

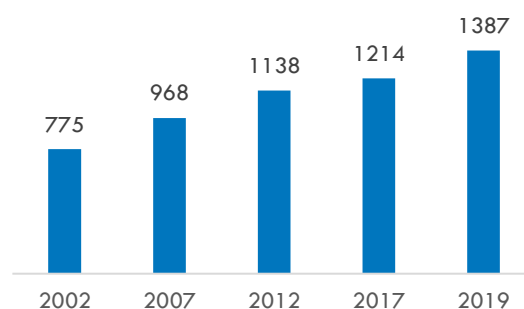
Figur 2-1: Registrerte aktive paraiddrettsutøvere

Note: Figuren viser antall av NIF registrerte aktive paraiddrettsutøvere fra 2001 til 2019.

Kilde: Data mottatt fra NIF

Figur 2-2: Antall klubber som rapporterer at de har aktive paramedlemmer

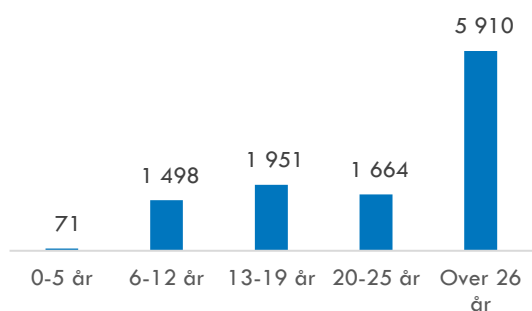
Note: Figuren viser antall klubber som rapporterer til NIF at de har aktive paramedlemmer for utvalgte år mellom 2002 og 2019.

Kilde: (NIF, 2019b)

Blant de i overkant av 11 000 personene som vi kjenner til at driver med organisert paraiddrett, er det flest personer over 20 år (se Figur 2-1). Om lag to tredjedeler av de aktive er personer over 20 år og én tredjedel er under 20 år. For den organiserte idretten som helhet utgjør barn og unge (0-19 år) 53,7 prosent av de aktive medlemmene (NIF, 2019a). Basert på de rapporterte aktivitetstallene fra idrettslagene synes

det som at barn og ungdom er svakere representert i den organiserte paraiddretten enn hva som er tilfelle for den organiserte idretten i stort. Det kan imidlertid tenkes at barn og unge i større grad er integrert i det ordinære tilbudet og ikke blir registrert som paraiddrettsutøvere i idrettsregistreringen. Vi kan derfor ikke fastslå med sikkerhet at barn og unge er sterkt underrepresentert i paraiddretten.

Figur 2-1: Antall aktive parautøvere fordelt på alder, 2019

Note: Figuren viser antall aktive parautøvere fordelt på alder i 2019.

Kilde: Data mottatt fra NIF

2.2 Organiseringen av paraidrett

Paraidrett er i dag organisert på lik linje med barne-, ungdoms- og voksenidretten i NIF. Som nevnt har det ikke alltid vært slik. Historisk sett ble den første nasjonale organiseringen av idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse gjort gjennom Norges Handikap-idrettsforbund (NHIF). NHIF fattet vedtak om integrering i 1991 og på Idrettstinget i 1996 vedtok hele norsk idrett at ansvaret for idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse skal tas av alle organisasjonsledd i norsk idrett. Norges Funksjonshemmedes Idrettsforbund (NFI) ble opprettet som et eget særforbund i 1997.

Dagens organisering er resultatet av en omfattende organisatorisk endring av norsk idrett, gjennomført fra 1997 til 2007. Fra å være organisert i NFI, et eget særforbund som ble vedtatt nedlagt i 2007, ble ulike idrettsgrener innen paraidrett organisert i de respektive særforbundene. Prinsippet er at de som eksempelvis spiller håndball skal gjøre dette gjennom Norges håndballforbund, uavhengig om det er paraidrett eller ikke.

Idretten er bygd opp rundt idrettslag, særforbund og NIF sitt sentrallødd med tilhørende idrettskretser. Norske idrettslag er de som utgjør medlemmene i NIF. Disse er organisert i en rekke særforbund for ulike idretter.

Idrettskretser og særkretser ligger organisatorisk under henholdsvis NIF og særforbundene. Idrettskretsene er inndelt etter landets fylkesgrenser. Innenfor denne geografiske rammen er kretsene et fellesorgan for all idrett. Særkretsenes oppgave er å administrere de ulike idrettene underlagt sitt særforbund i fylkene (NIF, 2020b).

I det videre beskriver vi kort hva NIF, idrettslagene og særforbundene gjør for idrett for mennesker med

funksjonsnedsettelse og hvordan de samhandler med hverandre.

2.2.1 NIF sentralt

NIF har rådgivere innen paraidrett på sentralt plan i organisasjonen som jobber med å utvikle og understøtte idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse. Ansatte innenfor paraidrett på sentralt plan i idrettsforbundet har følgende ansvarsområder:

- Forvaltning og oppfølging av midlene til paraidrett
- Lede nettverket av fagkonsulenter regionalt
- Samarbeid med og oppfølging av særforbund
- Kompetanse
- Klassifisering og koordinering klassifisering nasjonalt
- Politisk påvirkningsarbeid
- Koordinere Norges Døveidrettsutvalg
- Koordinere Special Olympics Norge

2.2.2 Idrettskretsene

Idrettskretsene er inndelt etter landets fylkesgrenser. Innenfor denne geografiske rammen er kretsene et fellesorgan for all idrett. Deres oppgave er å fremme samarbeid mellom særkretsene og de enkelte idrettslagene, samt mellom idrettens organisasjonsledd og alle øvrige fylkeskommunale instanser og aktører i fylket med ansvar for idrett og fysisk aktivitet (NIF, 2020b)

De regionale fagkonsulentene innenfor paraidrett dekker hver sin(e) krets(er) og dermed hele landet i sin helhet. De regionale fagkonsulentene er viktige for å bygge nettverk og knytte forbindelse mellom sær-idrettene, klubbene og offentlige institusjoner. Fagkonsulentene er videre svært sentrale i støtte opp om tverridrettslige tiltak i regi av sær-idretter og klubber, for å synliggjøre paraidretten lokalt og regionalt (NIF, 2019b). NIF har per i dag 12 regionale fagkonsulenter innenfor paraidrett, fordelt på elleve idrettskretsene.

2.2.3 Særforbundene

Særforbundene organiserer de ulike idrettene og har ansvar for utviklingen av idrettene. Alle særforbund har en kontaktperson for paraidrett. Disse kontaktpersonene kan beskrives som bindeleddet for mennesker med funksjonsnedsettelse som søker informasjon om muligheter for utøvelse av spesifikk idrettsgren. Særforbundene har i noe ulik grad prioritert ansattressurser til å jobbe med paraidrett, avhengig av blant annet særforbundets størrelse og økonomi.

Organisering og ressursbruk varierer mellom særforbundene. Det er flere særforbund som har dedikerte ressurser som jobber utelukkende med paraidrett. I de fleste særforbund er det imidlertid

normalt at paraidrett inngår som en av flere ansvarsområder for en generalsekretær eller breddekonsulent i særforbundet.

Typiske oppgaver for de særforbundene som har en eller flere ansatte som arbeider med paraidrett, er:

- Rekrutterings- og kompetansearbeid knyttet til inkludering av mennesker med funksjonsnedsettelse
- Utvikle kursmateriale, holde kurs for klubber, koble barn og unge til klubber, gjennomføre klubbbesøk, arrangere stevner og samlinger
- Bistand i oppstartsfasen for klubber som ønsker å innlede et tilbud for paraidrettsutøvere

2.2.4 Idrettslagene

Idrettslagene er selvstendig juridiske enheter med formål om å drive idrett organisert i NIF. Det er i idrettslagene aktiviteten skapes og utøves.

Idrettslagene kan ha tilbud innen én eller flere idrettsgrener. I 2018 var det 8 013 ordinære idrettslag og 2 297 bedriftsidrettslag som var tilsluttet NIF. Det er i overkant av 10 prosent av idrettslagene som oppgir at de har aktive mennesker med funksjonsnedsettelse i sin klubb (NIF, 2019a).

Det er store forskjeller når det gjelder hvorvidt idrettslagene har et tilbud til mennesker med funksjonsnedsettelse samt hvordan dette tilbudet ser ut i den enkelte klubb. Idrettslagene er tuftet på frivillighet, og aktiviteten skapes i samspelet mellom utøver, foresatte og idrettslag. Dette bidrar til at tilbudet til spesifikke grupper i stor grad avhenger av om det finnes ildsjeler i og rundt den enkelte klubb, og at medlemmene og deres foresatte er med på å etablere og utvikle aktiviteten som ønskes tilbudt. Dette er også et gjeldende prinsipp for aktivitet som tilbys mennesker med funksjonsnedsettelse.

Slik det fungerer i dag er et godt paraidrettstilbud ofte et resultat av samarbeid mellom NIF, særforbund, idrettslag og dets medlemmer og støttespillere. Det er ikke uvanlig at særforbundene og idrettslagene organiserer og utvikler tilbudene med kompetanse fra fagmiljøet i NIF. Et illustrerende eksempel kan være en paraidrettsdag for rullestolrugby i Trondheim som er arrangert i et samarbeid mellom Norges rugbyforbund og Trondheim rugbyklubb. De regionale fagkonsulentene i idrettskretsene bruker i disse tilfellene sitt nettverk til å informere om arrangementet.

⁴ Tallene er basert på informasjon fra NIFs situasjonsbeskrivelse av norsk idretts tilrettelegging av idrett for mennesker med nedsatt funksjonsevne (2019b). Det ble her gjort et grundig arbeid med å kartlegge hvor mye av spillemidlene som var øremerket til paraidrett i perioden 2007-2017. I tiden etter 2017 har det vært enkelte

2.3 Finansiering av paraidretten

Den organiserte idretten finansieres av en rekke aktører: medlemmene selv, lokale og nasjonale sponsorer, kommuner og fylkeskommuner, grasrotandeler og overskuddet til Norsk Tipping (spillemidler). I det videre beskriver vi finansieringen av øremerkede ressurser til den organiserte paraidretten.

2.3.1 Spillemiddelordningen

Regjeringen fordeler årlig midler fra overskuddet til Norsk Tipping (spillemidler) til ulike formål innenfor idretten. I 2019 var det totale spillemiddeltilskuddet til idrettsformål 2,86 milliarder kroner (Regjeringen, 2020a). I hovedsak fordeles spillemidlene mellom rammetilskudd til NIF, tilskuddsordning for idrettsanlegg, ordningen med lokale aktivitetsmidler (LAM) til lag og foreninger og et program for FoU.

NIF

NIF finansieres blant annet gjennom et rammetilskudd og øremerkede offentlige tilskudd fra Kulturdepartementet (NIF, 2019c). Rammetilskuddet skal sette NIF i stand til å gi idrettslag gode rammebetingelser for å skape aktivitet. Tilskuddet som NIF mottar fra Kulturdepartementet fordeles videre på fire poster – kjent som post 5.1, 5.2, 5.3 og 5.4. Videre gis en beskrivelse av de fire tilskuddspostene og hvor mye midler som i 2017 ble anvendt på paraidrett innenfor hver post.⁴

- Post 5.1 er grunnstøtte til NIF sentralt og regionalt. Over denne posten ble 13,1 millioner kroner avsatt til paraidrett i 2017
- Post 5.2 er grunnstøtte til særforbundene. Dette omfatter det største tilskuddet til paraidrett som er et integreringstilskudd på 21,1 millioner kroner (2017). Dette tilskuddet skal særforbundene anvende til å utvikle og støtte paraidretten innenfor sine respektive idrettsgrener. Midlene fra post 5.2 fordeles med utgangspunkt i flere kriterier, heriblant antall aktive paramedlemmer og hvorvidt særforbundet arbeider med organisasjonsutvikling, om de har en administrativ satsing og hvorvidt de tar ansvar for å få skape utvikling innenfor området
- Post 5.3 er dedikert til barn, ungdom og bredde. Fra denne posten ble det tildelt til 7,8 millioner kroner til paraidrett (2017). Midlene tildeles de 55 særforbundene basert på fastsatte kriterier knyttet til hvor mange medlemmer forbundet har med og uten funksjonsnedsettelse, samt om

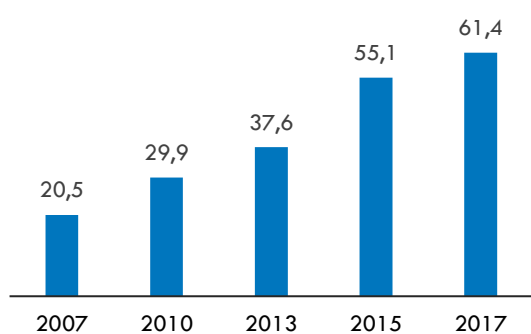
endringer i tildelingsstruktur, herunder at mer midler blant annet har gått til aktiviteter som både utøvere med og uten funksjonsnedsettelse har nytt godt av. Av den grunn er 2017 det siste året hvor en har detaljerte tall på omfanget av spillemidler som har gått til paraidrett.

forbundet jobber med formell og praktisk implementering av aktivitets-, konkurranse- og utdanningstilbud knyttet til paraidrett

- Post 5.4 omhandler toppidrett og 19,4 millioner kroner er tilegnet paraidrett hos Olympiatoppen (2017)

I perioden fra 2007 til i dag har det vært en betydelig økning i allokeringen av spillemidler til paraidrett, fra 20 millioner kroner i 2007 til 61 millioner kroner i 2017 (NIF, 2019b). Justert for inflasjon i samme periode gir det en økning i bevilgning på 141 prosent. Spillemidler øremerket til paraidrett har holdt seg på et stabilt nivå etter 2017.

Figur 2-2: Spillemidler til paraidrett, i millioner kr.

Note: Figuren viser utviklingen i spillemidler til paraidrett fra 2007 til 2017 i millioner kroner.
Kilde: (NIF, 2019b)

Idrettsråd og lokale aktivitetsmidler

Kommuner med flere enn tre idrettslag skal ha et idrettsråd. Idrettsrådet skal arbeide for best mulige forhold for idretten i kommunen. Idrettsrådet skal være en arena for samarbeid mellom lagene, idrettskretsen og kommunale myndigheter. Idrettsrådets oppgaver er blant annet å formidle idrettslagenes anleggsbehov til kommunale myndigheter.

En viktig del av arbeidet er også å fordele lokale aktivitetsmidler (LAM) (NIF, 2020a). LAM er en tilskuddsordning fra Kulturdepartementet spesifikt rettet mot lokale lag og foreninger som driver idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom. I 2020 ble 372 millioner kroner av den totale spillemidelpotten til idrett avsatt til LAM. Dette utgjør om lag 380 kroner per barn og ungdom som driver med organisert idrett.

Innenfor kriteriene for lokale aktivitetsmidler til idrettslagene er det innarbeidet i veilederen til idrettsrådene at «likestilling i vid forstand, herunder hensynet til utøvere med spesielle behov (parautøvere), samt inkludering av barn og ungdom som i

liten grad deltar i organisert idrett, skal ivaretas ved fordelingen» (NIF, 2019b).

I Oslo Economics' evaluering av ordningen med lokale aktivitetsmidler fremkommer det at om lag 60 prosent av idrettsrådene tillegger idrettslag med parautøvere en høyere prioritet når de fordeler LAM (Oslo Economics, 2018). I studien finner en at andelen idrettsråd som prioriterer parautøvere og andre grupper med særskilte behov i tildelingen av LAM er økende over tid.⁵ Det er grunn til å anta at bidraget til paraidretten fra LAM-ordningen er viktig – spesielt ettersom dette er midler som går direkte til den enkelte klubb.

Universell utforming av idrettsanlegg

Gjennom spillemiddelordningen fordeler også Kulturdepartementet, gjennom fylkeskommunene, midler til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg. Midlene skal bidra til et godt anleggstilbud og kommer derigjennom idretten til gode.

Ordningens bestemmelser legger til rette for paraidrett gjennom krav om universell utforming, dette gjelder både nye og rehabiliterte anlegg. I tillegg finnes også en egen ordning der det kan søkes om tilskudd til ombygging av anlegg for universell utforming på 50 prosent av godkjente kostnader i ombyggingen og maksimalt 1 million kroner per anlegg.

Hvert år settes det av 5 millioner kroner til rekrutteringsutstyr til paraidretten. Denne ordningen forvaltes av NIF sentralt, og det er særforbund som kan søke etter gitte kriterier.

2.3.2 Andre offentlige tilskuddsordninger

I 2019 satt Barne-, ungdoms og familiedirektoratet av 25 millioner kroner til fritidstiltak for mennesker med funksjonsnedsettelse. Dette skal gå til å arrangere ferie- og/eller velferdstiltak for mennesker med funksjonsnedsettelse. Det finnes flere eksempler på at idretten har søkt og mottatt midler fra denne tilskuddsordningen. Norges bandyforbund mottok 261 500 kroner i 2020 til el-innebandyleir i sommerferien. Det er også eksempler på idrettskretser og særiddrettsgrupper som har mottatt støtte til arrangementer (Bufdir, 2020).

I 2020 delte Kulturdepartementet ut 2,5 millioner kroner til seks ulike idrettsarrangementer for mennesker med funksjonsnedsettelse (Kulturdepartementet, 2020). Tilskuddsordningen skal bidra til at mennesker med funksjonsnedsettelse kan delta på arrangementer for idrett og fysisk aktivitet,

⁵ I evalueringen ble idrettsrådene spurt om «Funksjonshemmede/grupper med spesielle behov» ble

benyttet som et kriterium for tildeling av LAM. Samme spørsmål ble stilt i 2003, 2007 og 2018.

herunder friluftsliv, på lik linje med personer uten funksjonsnedsettelse.

2.3.3 Andre aktørers finansielle bidrag

Utover midler til paraidrett fra spillemiddelordningen, finnes det også stiftelser og øvrige offentlige tilskuddsordninger som representerer viktige finansielle bidrag til paraidretten.

Stiftelser

Finansiell støtte fra ulike stiftelser er av klar betydning for paraidretten. Nevneverdige bidragsytere er for eksempel stiftelser som:

- Sparebankstiftelsen (DNB)
- Stiftelsen Dam
- Gjensidigestiftelsen
- Stiftelsen VI

Disse gir betydelige summer til idrett og fysisk aktivitet generelt hvorav paraidrett er inkludert.

Sparebankstiftelsen (DNB) ga ut 770 millioner kroner i 2018, hvorav nesten 100 millioner kroner ble tildelt idrettsorganisasjoner, men det er uvisst hvor mye av dette som gikk til idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Fra Stiftelsen Dam kan klubbene søke om midler via NIF. I 2019 mottok NIF 2,9 millioner kroner. En høy andel av dette gikk til paraidrettsprosjekter i regi av klubber og/eller forbund.

Gjensidigestiftelsen tildelte 25 millioner kroner til lokale prosjekter, hvor tilskudd til fysisk aktivitet, aktivitetstilbud og aktivitetsgrupper utgjør 60 prosent av tilskuddet.

Stiftelsen VI har gått inn for å støtte paraidrett med 125 millioner kroner over en femårsperiode fra og med 2018 (NIF, 2019b). Denne finansieringen har en tredelt funksjon:

- Samarbeid med Olympiatoppen for å løfte toppidrett for funksjonshemmede og derigjennom skape rollemodeller
- Samarbeid med særforbund og klubber for bedre tilrettelegging av breddeidrett for funksjonshemmede
- Samarbeid mellom VI-bedrifter og det offentlige for å sikre at funksjonshemmede får de samme muligheter og rettigheter i samfunnet som funksjonsfriske

Tilskuddene til paraidretten fra stiftelser er av varierende størrelse på årlig basis, men det er utvilsomt et omfattende bidrag. Et anslag med stor grad

av usikkerhet kan tilsi estimert samlet tilskudd på 30-50 millioner kroner til paraidretten på en årlig basis.

2.3.4 Oppsummering finansiering av paraidretten

Finansieringen av paraidretten kommer fra en rekke finansieringskilder, og det er krevende å gi et samlet estimat på de totale midlene som er avsatt til å utvikle og støtte den organiserte paraidretten i Norge. Det synes imidlertid som at det har vært en økning i det offentlige bidraget til paraidretten i løpet av de siste 10-15 årene. Hvis en ser på spillemidlene som NIF bruker på paraidrett, så har bidraget til paraidrett økt mer enn det generelle bidraget til idretten gjennom Post 5-tildelingen.⁶

2.4 Dagens offentlige ordninger for formidling av aktivitetshjelpemidler, transport og ledsager

For mange mennesker med funksjonsnedsettelse er det en forutsetning å ha tilgang til aktivitetshjelpemidler, transport og/eller ledsagere for å drive med idrett. FN's generalforsamling vedtok FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse i desember 2006. Konvensjonens hovedformål er å sikre mennesker med funksjonsnedsettelse like muligheter til å realisere sine menneskerettigheter, samt bygge ned hindre som vanskeliggjør dette (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013). Blant disse rettighetene er rett til hjelpemidler, tilrettelagt transport og ledsager. Tilgangen til disse tjenestene er regulert av instanser utenfor idretten, men like fullt helt avgjørende for idrettsdeltakelsen til målgruppen. Videre gir vi en beskrivelse av de relevante ordningene som finnes samt status på dette området i dag.

2.4.1 Aktivitetshjelpemidler

Personer med fysisk funksjonsnedsettelse kan få innvilget hjelpemidler til bruk i dagliglivet gjennom folketrygden. I tillegg finnes det egne ordninger for aktivitetshjelpemidler til mennesker med funksjonsnedsettelse. Aktivitetshjelpemidler er hjelpemidler som er spesielt utviklet for at mennesker med funksjonsnedsettelse skal kunne delta i fysisk aktivitet. NAV dekker kun utstyr som ikke kan fås i vanlig handel og som er spesielt tilpasset mennesker med funksjonsnedsettelse.

Aktivitetshjelpemidler for personer under 26 år

Alle kan søke NAV om aktivitetshjelpemidler, uansett alder. For de under 26 år kan NAV hjelpemiddel-sentral gi stønad til komplett aktivitetshjelpemiddel uten egenandel dersom man ikke kan benytte seg av

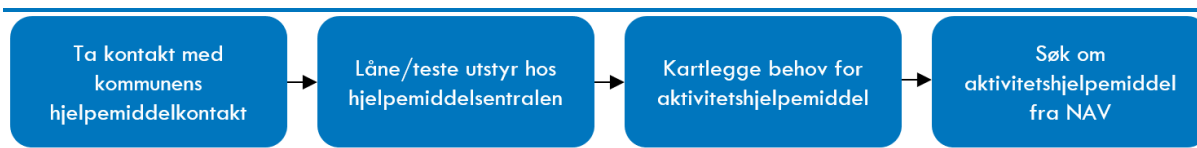
⁶ I perioden 2007 til 2017 økte Post 5-tilskuddet med 94,3 prosent i nominelle kroner. I samme periode har spillemidler til paraidrett økt med 199,5 prosent.

vanlige aktivitetsutstyr. Det kan også gis stønad til spesialtilpasning av eget ordinært utstyr der det er tilstrekkelig og hensiktsmessig. For å få slike hjelpemidler må funksjonsevnen være varig (utover to år) og vesentlig nedsatt. Hjelpemidler til trening, stimulering, lek og sportsaktiviteter dekkes vanligvis til bruk i hjemmemiljøet, men konkurranseutstyr til aktive idrettsutøvere dekkes ikke gjennom ordningen.

Søknadsprosessen, illustrert i Figur 2-3, starter med at vedkommende tar kontakt med hjelpemiddelkontakten i sin kommune, dette er vanligvis en kommunal ergo- eller fysioterapeut. Denne gir vedkommende råd og

utformer og sender inn søknad til hjelpemiddel-sentralen i fylket. Før søknad sendes til NAV må hjelpemidlet prøves ut og pristilbud fra leverandør må være på plass. Iblant søker ergo- og fysioterapeut i kommunen om midler til utprøving. I tilfeller hvor det er nødvendig og hensiktsmessig foretar hjelpemiddel-sentralen utprøving av et eller flere hjelpemidler. Hjelpemidlene kan også prøves ut ved for eksempel Beitostølen Helsesportsenter. Hjelpemiddelsentralen bistår i søknadsprosessen med veiledning og rådgivning for å finne riktig hjelpemiddel. Til sist behandler NAV søknaden (Bardum, 2020a).

Figur 2-3: Prosess for å anskaffe aktivitetshjelpemiddel

Illustrasjon: Oslo Economics

Aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år

I 2010 ble det foreslått en oppheving av aldersgrensen for ordningen med aktivitetshjelpemidler, slik at også personer over 26 år skulle få tilgang. Det ble begrunnet med at god helse og mulighet til aktivitet er en viktig forutsetning for at mennesker med funksjonsnedsettelse skal kunne utnytte arbeidsevnen og ha god livskvalitet. I statsbudsjettet for 2014 ble det for første gang bevilget penger til en egen ordning med aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år. For de over 26 år er det en egenandel på 10 prosent av kjøpesummen for hjelpemiddelet, maks egenandel på 4000 kroner (NAV, 2015). Det er ingen egenandel ved spesialtilpasning av ordinært utstyr, og det er heller ingen egenandel ved reparasjon av utlånt aktivitetshjelpemiddel.

Søknadsprosessen er omtrent lik som for en under 26 år. Vedkommende må kontakte hjelpemiddelkontakten i kommunen. Sammen vil de kartlegge den enkeltes behov, og vedkommende vil få hjelp til utprøving av utstyr og til å sende søknad. Det stilles krav om utprøving av utstyr og om at pristilbud fra leverandør må være på plass før søknaden sendes inn. Det kan ikke gjøres endringer i tilbudet i etterkant (Bardum, 2020a). Hvis søknaden får avslag, må deler av søknadsprosessen gjentas neste år.

I motsetning til ordningen for aktivitetshjelpemidler for de under 26 år, er ordningen for de over 26 år ramlestyr. Dersom bevilgningen er brukt opp, kan det ikke tildeles flere aktivitetshjelpemidler. For 2020 ble det bevilget 52 millioner kroner på statsbudsjettet til dette formålet. Rammen ble brukt opp 17. mars 2020, og søknader etter dette ble avvist. I revidert nasjonalbudsjett ble det derfor foreslått å øke dette med 48 millioner kroner (Regjeringen, 2020b). På

grunn av dette anbefales det at vedkommende sender inn søknad om aktivitetshjelpemiddel så tidlig på året som mulig. Dersom bevilgningen er brukt opp vil søknaden avsluttes og vedkommende kan søke på nytt til neste år. Søknader som avslås som følge av manglende budsjettmidler kan ikke påklages. I slike tilfeller kan det være et alternativ å søke om støtte gjennom ulike legater (Bardum, 2020b).

Geografiske forskjeller

Som diskutert av Oslo Economics (2020) i rapporten *Aktivitetshjelpemidler til personer med fysisk funksjonsnedsettelse* er det relativt stor variasjon i antall tildelte hjelpemidler fordelt på fylke, både når vi ser tildelingen i forhold til innbyggertall og når vi ser tildelingen i forhold til mottakere av hjelpemidler generelt.

Vi har grunn til å tro at disse forskjellene først og fremst handler om varierende kommunal kapasitet til formidling av søknader, samt varierende kompetanse og kunnskap lokalt, både om ordningen og hvilke aktivitetshjelpemidler som er tilgjengelig. I intervjuene med terapeuter i kommunenes førstelinje, gjennomført i forbindelse med rapporten, fremkommer det at det er stor variasjon mellom kommuner i omfanget av ressurser som avsettes til å formidle søknader under ordningen.

2.4.2 Transport

Det finnes flere ulike støtteordninger som skal bidra til at mennesker med funksjonsnedsettelse får dekket sitt transportbehov. NAV tilbyr og administrerer både ordningen med bilstøtte, og arbeids- og utdanningsreiser. Det gis også støtte til pasientreiser til og fra offentlig godkjent behandling. I tillegg er fylkeskommunene, som en del av ansvaret for lokal kollektiv-

transport, pålagt å organisere en ordning med tilrettelagt transport for personer som av ulike årsaker ikke kan bruke ordinære kollektive transportmidler.

For fritidsreiser, herunder reiser til og fra trening, er det tilrettelagt transport (TT-ordningen) som skal benyttes. TT-ordningen er ment som et tilbud om dør-til-dør transport, og retter seg mot personer med funksjonsnedsettelse eller forflytningshemmede som ikke kan bruke ordinær kollektivtransport eller eget kjøretøy (Helsenorge, 2019a). Ordningen er ikke rettighetsbasert, men fungerer ved siden av de rettighetsbaserte ordningene. TT-kortet kan benyttes til fritidsreiser med drosje, og skal ikke benyttes til jobb,

studier, lege/fysioterapi eller andre tjenester som dekkes av folketrygden. Fylkeskommunen har ansvaret for transporttjenesten for funksjonshemmede, men det er bostedskommunen som normalt sett avgjør om vedkommende får TT-kort eller ikke.⁷

For å få innvilget TT-kort må vedkommende sende søknad, bestående av egenerklæring og legeerklæring, til fylkeskommunen eller bostedskommunen. Søknaden behandles, og ved innvilget søknad sendes TT-kortet i posten. På tvers av fylkene er det varierende hvor mye og hvor ofte midlene overføres til kortet. Egenandel og maksimumsbeløp varierer også i de forskjellige fylkeskommunene. Dette er oppsummert i Tabell 2-1.⁸

Tabell 2-1: Oversikt over TT-ordningen i forskjellige fylker i 2018

Fylke	Egenandel	Grunnbeløp/kvote til ordinær bruker	Maksimumsbeløp inkl. støtte gjennom utvidet ordning ⁹
Østfold	Ja	3600	27 200
Akershus	Nei	7000	
Oslo Kommune	Ja	70 turer/150 turer	
Hedmark	Nei	5200	12 000
Oppland	Nei	3100	
Buskerud	Ja	5600	8450
Vestfold	Ja	6000	18 700
Telemark	Ja	4000	5300
Aust-Agder	Nei	2488	6555
Vest-Agder	Ja	72 turer/avhengig av klipp per tur	
Rogaland	Ja	7210	16 500
Hordaland	Ja	5500	9500
Sogn og Fjordane	Ja	4000	50 000
Møre og Romsdal	Nei	2430	34 000
Trøndelag	Ja	8000	30 000
Nordland	Ja	2400	4000
Troms	Ja	4300	60 000
Finnmark	Ja	1800	8500

Kilde: (Urbanet, 2019)

⁷ I Hordaland er det fylkeskommunen som godkjenner bruker

⁸ Til tross for at Regionsreformen trådte i kraft 1. januar 2020, synes det som at TT-ordningen følger de gamle fylkesgrensene i de fleste fylker. Det er med andre ord ikke utarbeidet felles retningslinjer for TT-ordningen i de sammenslåtte fylkene. Av den grunn er det fylkesgrenser som gjaldt før 1. januar 2020 som fremgår i Tabell 2-1.

⁹ I tillegg til den ordinære TT-ordningen kan fylkeskommunene og Oslo kommune søke Samferdselsdepartementet om å delta i den utvida ordningen som finansieres over Samferdselsdepartementets budsjett (Kjørstad, et al., 2019).

Som det kommer frem Tabell 2-1 er det betydelige forskjeller mellom fylkene både når det gjelder om brukeren må betale en egenandel og hvorvidt det er en bindende maksimumsgrense for støtte. Hvis en er avhengig av transport for å komme seg til trening eller kamper, kan det være av stor betydning om du er bosatt i Nordland, hvor du maksimalt kan få en støtte tilsvarende 4000 kroner, eller om du bor i Troms, hvor maksimalbeløpet er 60 000 kroner.

2.4.3 Ledsagere

Støttekontaktordningen

Alle kommuner er pliktet å ha en støttekontaktordning, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2. En støttekontakt er en person som får godtgjørelse fra kommunen for å hjelpe vedkommende til å ha et sosialt liv og en meningsfull fritid (Helsenorge, 2019b). Loven inneholder ingen krav til hvilke former for støttekontakttjenester kommunen skal tilby, men det er kommunens ansvar å sikre at den enkelte mottakeren får den tjenesten de har rett til og behov for. Kommunene organiserer derfor sin støttekontakt-tjeneste på ulike måter, og tjenesten kan gis individuelt eller i grupper. Støttekontakttjenesten kan organiseres i tre hovedløsninger (NIF, 2017):

- individuell støttekontakt
- deltagelse i aktivitetsgrupper
- individuelt tilbud i samarbeid med en frivillig organisasjon

Det er gratis å motta støttekontakt, og ordningen er fritatt for egenandel. Den enkelte dekker egne utgifter ved fritidsaktiviteten, og kommunen dekker støttekontaktens utgifter ved aktivitetene.

Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse (2019) gjennomførte en undersøkelse hvor man blant annet kartla kapasitet i de lokale støttekontaktordningene. På spørsmål om kommunen har tilgang til nok støttekontakter var det 54 prosent av kommunene som svarte «nei». Noe av dette kan komme av dårlig praksis rundt godtgjøring, utgiftsdekning og skatt for støttekontakter i flere kommuner. Proba (2016) finner at timegodtgjøringen varierer mellom 100 og 250 kroner. Ventetiden fra vedtaket er fattet til tjenesten er mottatt varierer også mye mellom kommunene.

Fritids- og/eller treningskontakt

En støttekontakt kan også være en fritidskontakt/-assistent. En fritidskontakt er en lønnet person som har til oppgave å gi mennesker med funksjonsnedsettelse nødvendig støtte og bistand til kultur- og fritidstilbud, først og fremst gjennom organiserte aktiviteter. Alle kommuner har ikke både fritids- og støttekontakter, og dette er avhengig av hvordan kommunen organiserer sine tjenester. Ordningen om fritidskontakt er ikke en

lovfestet ytelse og finnes derfor ikke i alle kommuner (NIF, 2017).

Et annet alternativ kan være en treningskontakt. En treningskontakt er en treningskamerat som skal motivere, inspirere og bistå under trening og i idrett. Treningskontakten er i fysisk aktivitet sammen med utøveren med funksjonsnedsettelse. Tildelingen av treningskontakt skjer gjennom kommunenes støttekontaktordning, men er per i dag en ordning som er lite utbredt i norske kommuner.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

BPA er en utforming av assistanse til mennesker med funksjonsnedsettelse som har stort behov for tjenester i dagliglivet. BPA har økt likestilling som formål. Utformingen av og innholdet i assistansen bestemmes av personen som skal bruke den. Assistansen ytes av personer som anses av den personen som har behov for assistansen. Personen som har behov for assistanse, er arbeidslederen til de som yter bistand. Når personen som bruker tjenesten ikke selv kan være arbeidsleder, ivaretas denne funksjonen av andre på vegne av eller i samarbeid med tjenestebroker. Kommunen vurderer bistandsbehovet og finansierer et på forhånd avtalt timetall.

I 2015 ble ordningen rettighetsfestet. Pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 gir enkelte grupper krav på å få tjenestene organisert som BPA. Denne rettigheten gjelder for personer under 67 år som har et langvarig og stort behov for personlig assistanse etter helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2. For å ha rett til å få bistanden organisert som BPA må du ha behov for bistand ut over 2 år og mer enn 32 timer per uke. Er hjelpebehovet ditt mellom 25 og 32 timer per uke, har du rett til BPA dersom kommunen ikke kan dokumentere at BPA-organiseringen vil være vesentlig dyrere for kommunen sammenlignet med de ressurser kommunen ellers ville brukt på tjenestetilbudet.

I etterkant av rettighetsfestingen gjennomførte Rokkansenteret (Ervik, et al., 2017) en følgeevaluering. Denne slår blant annet fast at det fortsatt er variasjon og ulikhet i tildelingspraksis mellom kommuner etter rettighetsfestingen. Norges Handikapforbund (2017) rettet kritikk mot ordningen på bakgrunn av en undersøkelse rettet mot deres medlemmer. Kritikken går hovedsakelig på at ordningen er for begrenset, i antall som omfattes av ordningen og antallet timer disse har til disposisjon. Både Norges Handikapforbund (2017) og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (2018) løfter frem at behandlingen av søknader og klager varierer mye mellom kommuner, også innenfor kommuner/bydeler.

Regjeringen (2019) oppnevnte i 2019 et utvalg som skal gjennomgå ordningen i sin helhet og foreslå forbedringer. Utvalget skal levere sin rapport i 2021.

2.4.4 Individuell plan

På grunn av mulige koordineringsproblemer mellom ulike tjenester og tilbud, har kommunens helse- og omsorgstjeneste og helseforetak plikt til å sørge for at individuell plan utarbeides for pasienter og brukere med behov for langvarige koordinerte tjenester, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 7-1, spesialisthelsetjenesteloven § 2-5 og psykisk helsevernloven § 4-1. Formålet er at mennesker med funksjonsnedsettelse tilbys og ytes tjenester som kan bidra til stimulering av egen læring, motivasjon, økt funksjons- og mestringsevne, likeverdighet og deltakelse. Formålet er også å styrke samhandlingen mellom tjenesteyter og pasient og bruker og eventuelt pårørende, og mellom tjenesteytere og etater innen et forvaltningsnivå eller på tvers av forvaltningsnivåene (Helsedirektoratet, 2020).

2.4.5 Oppsummering offentlige tilbud

Det finnes en rekke offentlige ordninger som har til hensikt å sikre at mennesker med funksjonsnedsettelse

skal kunne delta på de samme samfunnsarenaene som mennesker uten funksjonsnedsettelse. Vår kartlegging viser at det er stor variasjon og ulikhet i hvordan ordningene forvaltes på lokalt og regionalt nivå. Dette fører igjen til at behovsdekningen kan være svært ulik mellom ulike brukere avhengig av hvilken kommune og hvilket fylke de bor i.

De offentlige ordningene som er omtalt i dette kapitlet ligger utenfor NIF sitt ansvarsområde, og det er i utgangspunktet ikke NIF sitt hovedanliggende å påvirke innretningen og forvaltningen av disse ordningene.

I kapittel 3 gjennomgås resultater fra vår kartlegging av målgruppens behov. Hvis det er slik at fraværet av gode offentlige ordninger er en av de viktigste grunnene for at det er lav idrettsdeltakelse blant målgruppen, kan det imidlertid være fornuftig ressursbruk at NIF jobber interessepolitisk for å forbedre de offentlige støtteordningene. Dette omtales nærmere i kapittel 4.

3. Målgruppens behov

Hva som hemmer og fremmer idrett og aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse har vært tema i flere tidligere studier. Med bakgrunn i kunnskapen som allerede eksisterer og innsikten vi har fått gjennom intervjuer og spørreundersøkelser rettet mot målgruppen, drøfter vi i dette kapitlet hvilke behov mennesker med funksjonsnedsettelse (og deres pårørende) har for informasjon om aktivitets-tilbud og oppfølging for at de skal delta i idrett.

3.1 Hva hemmer og fremmer målgruppens idrettsdeltakelse?

Når mennesker med funksjonsnedsettelse ikke har de samme mulighetene til å drive med idrett som andre, kalles dette for barrierer for deltakelse. Som omtalt i Elnan (2010) er barrierer for deltakelse i aktivitet innenfor fritid, skole og idrett relativt godt kartlagt.

En kartlegging Rambøll gjennomførte av fritidstilbudet i Norge for barn og unge med funksjonsnedsettelse fra 2008, viste at disse møter flere barrierer som hindrer de fra å ha et fritidstilbud på lik linje med barn og unge uten funksjonsnedsettelse, og fra å benytte eksisterende tilbud i den grad de ønsker. Kartleggingen pekte på mangel på universell utforming og fysisk tilgjengelighet, mangel på transport, og mangel på informasjon om tilgjengelige tilbud (Rambøll, 2008).

Mangel på menneskelige ressurser så også ut til å være en viktig barriere. I undersøkelsen uttrykte familier ønsker om flere menneskelige ressurser. Dette gjaldt særlig innen støttekontaktordningen som er avgjørende for at barn og unge skal kunne benytte eksisterende fritidstilbud. Det er brukeren som skal definere innholdet i støttekontaktordningen, men studien viste at det i mange tilfeller kan ta tid å finne en støttekontakt som kan bidra innen brukers interessefelt. Noen ganger vil bruker først og fremst ønske en kontakt til trening og noen ganger til definerte treningstyper. I tillegg sa foreldrene som ble intervjuet i studien at det er vanskelig å rekruttere kvalifiserte støttekontakter. De fleste støttekontakter oppgis å mangle relevant kompetanse for å jobbe med barn og unge med funksjonsnedsettelse og dette var en særlig utfordring for enkelte grupper med store adferdsproblemer (Rambøll, 2008).

Begrepet «menneskelige ressurser» defineres i studien også som tid, kapasitet og vilje hos foreldre og/eller

pårørende til å følge opp barnas idrettsaktiviteter. Studien viser at dette har meget stor betydning for barnets idrettsdeltakelse da det er foreldre som i stor grad må oppsøke, ta initiativ til og/eller kreve et tilbud (Rambøll, 2008). Rambøll-studien finner også at lokale ildsjeler er en viktig drivkraft bak økt idrettsdeltakelse.

Kartleggingen viser videre at noen grupper med funksjonsnedsettelse lettere faller utenfor fritidstilbud enn andre grupper. Dette er særlig barn og unge med mindre synlige funksjonsnedsettelse, slik som hørselshemmede og svaksynte, barn og unge med sjeldne funksjonsnedsettelse, barn og unge med multi-handikap og svært kompliserte diagnoser, barn med atferds- og konsentrasjonsvansker, personer med fysiske funksjonsnedsettelse og minoritetspråklige barn og unge med funksjonsnedsettelse (Rambøll, 2008).

Andre norske studier har funnet en sammenheng mellom organisering i skolen og sosial deltakelse i skole og fritid. Wendelborg & Paulsen (2014) finner at elever med funksjonsnedsettelse som deltar i vanlig undervisning deltar mer i sosiale aktiviteter på fritiden enn elever som har mer segregerte undervisningsformer. Dette støttes opp av Grue (2001), som finner at barn og unge med funksjonsnedsettelse som ikke deltar i kroppsøvingfaget i skolen, i mindre grad deltar i organisert idrett på fritiden.

I Sverige gjennomførte Riksidrottsförbundet (2003) en undersøkelse av mennesker med funksjonsnedsettelse sin idrettsaktivitet i Sverige. Undersøkelsen viser at mange med funksjonsnedsettelse ikke var klar over muligheten til å drive med idrett. Mange hadde også negative erfaringer fra fysisk aktivitet i skolen. I tillegg fremheves mangel på nødvendig spesialutstyr, transport, tidsressurser og ledsagere som forhold som hemmer deltakelse. Studien finner også at mange lagidretter sliter med kontinuitet når det gjelder antall utøvere med funksjonsnedsettelse som deltar i særvidretsgrupper.

Bergström et al. (2010) viser til en rekke internasjonale studier som har sett på forhold som hemmer og fremmer deltakelse i fysisk aktivitet. Faktorer som hemmer deltakelse, er:

- Fysiske begrensninger
- Usikkerhet
- Uvitenhet
- Redsel for diskriminering
- Mangel på tid
- Mangel på motivasjon
- Mangel på økonomiske ressurser

Faktorer som fremmer deltakelse, er:

- Motivasjon
- Mestringsfølelse
- Sosiale kontakter
- God personlig assistanse
- Godt samarbeid mellom skole og idrett
- Positive holdninger
- Tilgjengelighet
- Et godt tilbud av idrettsaktiviteter
- God tilgang på utstyr
- Kort geografisk avstand til idrettsaktiviteter
- Gode transportmuligheter

Faktorene Bergström et al. (2010) finner at fremmer deltakelse finner vi også igjen i svarene på den nettbaserte spørreundersøkelsen i denne studien. Alle respondentene som driver, eller har drevet med idrett, ble i undersøkelsen spurt om hvorfor de begynte med idretten de oppgav som sin primæridrett. Svaret på dette spørsmålet er gjengitt i Figur 3-1, og viser at både foreldre og venner spiller en viktig rolle for idrettsdeltakelse. Tilgjengelighet er viktig, og det samme er et tilbud tilpasset funksjonsnedsettelsen. Viktigst er imidlertid lysten til å prøve idretten.

Et tilpasset tilbud og lysten til å prøve er også de to viktigste årsakene for gjennomsnittsrespondenten fra undersøkelsen gjennomført mot barn på Beitostølen Helse- og sportsenter. Dette med hva som stimulerer lyst kommer vi tilbake til i den videre diskusjonen om hvilke behov målgruppen har knyttet til tilbud, informasjon, mobilisering og varig deltakelse for at flere mennesker med funksjonsnedsettelse skal delta i organisert idrett.

Når det gjelder tolkningen av svarene på spørsmålet, er det slik at når tallene som oppgis i figuren er over 3 mener den gjennomsnittlige respondenten at årsaken har vært viktig for utprøving av idretten. Er tallet under 3 mener den gjennomsnittlige respondenten at årsaken ikke har vært spesielt viktig for at de begynte med idretten. Det kan fortsatt være respondenter som opplever at en årsak er viktig selv om den gjennomsnittlige respondenten ikke gjør det, derfor henviser vi iblant også til andelen respondenter som opplever at en årsak er viktig eller svært viktig. Når vi henviser til den viktigste årsaken, mener vi imidlertid den årsaken som den gjennomsnittlige respondenten opplever som viktigst.

Figur 3-1: Hvor viktig var følgende årsaker til at du/barnet ditt begynte med akkurat denne idretten?

Note: Skala: 1 (helt uenig), 2 (litt uenig), 3 (hverken enig eller uenig), 4 (litt enig), 5 (helt enig). Figuren beskriver gjennomsnittsrespondenten. N= 338 (antall respondenter)

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics

3.2 Hvilke tilbud har målgruppen behov for?

Fra idrettsregistreringen vet vi at det finnes aktive parautøvere i alle særforbund og at særforbundenes aktivitetstilbud samlet sett omfattet 111 grener i 2017 (NIF, 2019b). At et bredt sett av idretter er tilgjengelig for parautøvere bekreftes også av responsen på spørreundersøkelsene, der respondentene oppgir en rekke ulike idretter som sin primæridrett.

At det på overordnet nivå finnes tilbud om paraidrett innenfor en rekke ulike idretter i Norge, trenger ikke bety at det finnes et egnet tilbud for alle med funksjonsnedsettelse, uavhengig av hvor de bor. I målgruppen finnes mennesker med svært ulike funksjonsnedsettelser, og det er ikke nødvendigvis slik at det som er et godt tilbud for en utviklingshemmet også er et godt tilbud for en synshemmet eller en bevegelseshemmet. Videre er det store variasjoner innad i disse kategoriene. Mennesker kan ha ulike grader av utviklingshemming, synshemming og bevegelseshemming, og dermed også ulike forutsetninger for å mestre en idrett. Spørsmålet om det finnes et tilbud til mennesker med funksjonsnedsettelse kan derfor ikke alltid besvares med et ja, eller et nei. I noen tilfeller er det enkelt, man kan eksempelvis telle hvor mange dedikerte rullestolbasketlag som finnes innenfor et område. Utfordringen er at man ikke like enkelt kan summere alle idrettslag som tilbyr/eller kan tilby et tilpasset opplegg innenfor den ordinære idretten for en utøver med funksjonsnedsettelse.

I prinsippet kan en se for seg at de aller fleste idretter kan tilpasses slik at mennesker med funksjonsnedsettelse kan delta på trening og i konkurranser. I praksis er det mange av informantene vi har snakket med som mener det er behov for både flere tilbud, og bedre tilpassende tilbud til mennesker med funksjonsnedsettelse enn hva som finnes per i dag. Også NIF erkjenner at det ikke finnes et fullgodt tilbud til alle mennesker med funksjonsnedsettelse. I situasjonsbeskrivelsen av norsk idretts tilrettelegging

av idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse fra 2019 er en av de overordnede observasjonene at «Mange steder rapporteres det om at særidrettene konkurrerer om utøverne, mens man andre steder helt synes å mangle et tilbud» (NIF, 2019b, p. 2).

Med spørreundersøkelsene og intervjuene har vi undersøkt nærmere hvilke tilbud mennesker med funksjonsnedsettelse har behov for om de skal delta i organisert idrett, og hva ved dagens tilbud som eventuelt gjør at deler av målgruppen ikke driver med idrett.

3.2.1 Tilpassede tilbud er avgjørende for deltakelse

Majoriteten av respondentene i undersøkelsen driver eller har drevet med organisert idrett. Responsen deres på spørsmålet om hva som har motivert til idrettsdeltakelse viser at det å ha tilbud som er tilpasset funksjonsnedsettelsen er viktig (se Figur 3-1).

Viktigheten av et tilpasset tilbud ser en også i responsen til de som ikke har drevet med idrett. Svarene deres på spørsmålet om hvorfor de ikke har drevet med idrett er gjengitt i Figur 3-2, og viser at mangelen på et tilbud tilpasset deres nivå og ambisjoner har vært den viktigste årsaken til manglende deltakelse. Foruten et tilpasset tilbud er det kun to påstander som gjennomsnittsrespondenten sier seg enig i at har hatt betydning for deres manglende idrettsdeltakelse: mangel på sosialt fellesskap og manglende tilgang på ledsagere.¹⁰ Betydningen av disse faktorene kommer vi tilbake til i diskusjonen av *Varig deltakelse* i delkapittel 3.5 og *Betydningen av aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport* i delkapittel 3.6.

Respondentene fikk også mulighet til å gi fritekstsvar om det var andre forhold enn de nevnt i Figur 3-2 som har gjort at de eller deres barn har valgt å ikke begynne med idrett. I undersøkelsen benyttet 46 av de 75 respondenter som ikke har drevet med idrett denne muligheten, og av disse var det 30 som utdypet at manglende deltagelse i idrett skyldes et manglende tilbud tilpasset deres eller barnas funksjonsnedsettelse.

¹⁰ Et alternativ til å se på responsen til gjennomsnittsrespondenten er å se på andelen som har sagt seg *helt enig* i hver av påstandene. Det er de samme faktorer som trekkes

frem som viktigst, også med det alternative målet på viktighet.

Figur 3-2: Jeg/barnet mitt har ikke deltatt i organisert idrett fordi ...

Note: Skala: 1 (helt uenig), 2 (litt uenig), 3 (hverken enig eller uenig), 4 (litt enig), 5 (helt enig). Figuren beskriver gjennomsnittscoren. N=75 (antall respondenter)

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

Den siste gruppen respondenter er de som har drevet med idrett tidligere, men som har sluttet. Blant disse er det store forskjeller i hva de oppgir har vært viktige årsaker til en avsluttet idrettskarriere. For noen har manglende mestringsfølelse (16 prosent) og et tilbud ikke tilpasset nivå og ambisjoner (15 prosent) vært en viktig årsak, mens for andre har mangelen på tid (13 prosent) og/eller at man har fått andre interesser (13 prosent) vært en viktig årsak. Til sist er det også en vesentlig andel som oppgir at mangel på ledsager (15 prosent) og transport (12 prosent) har vært viktige årsaker til hvorfor de sluttet med idrett. Prosentene i disse tilfellene viser til andelen av respondentene som trekker frem årsakene som viktig.

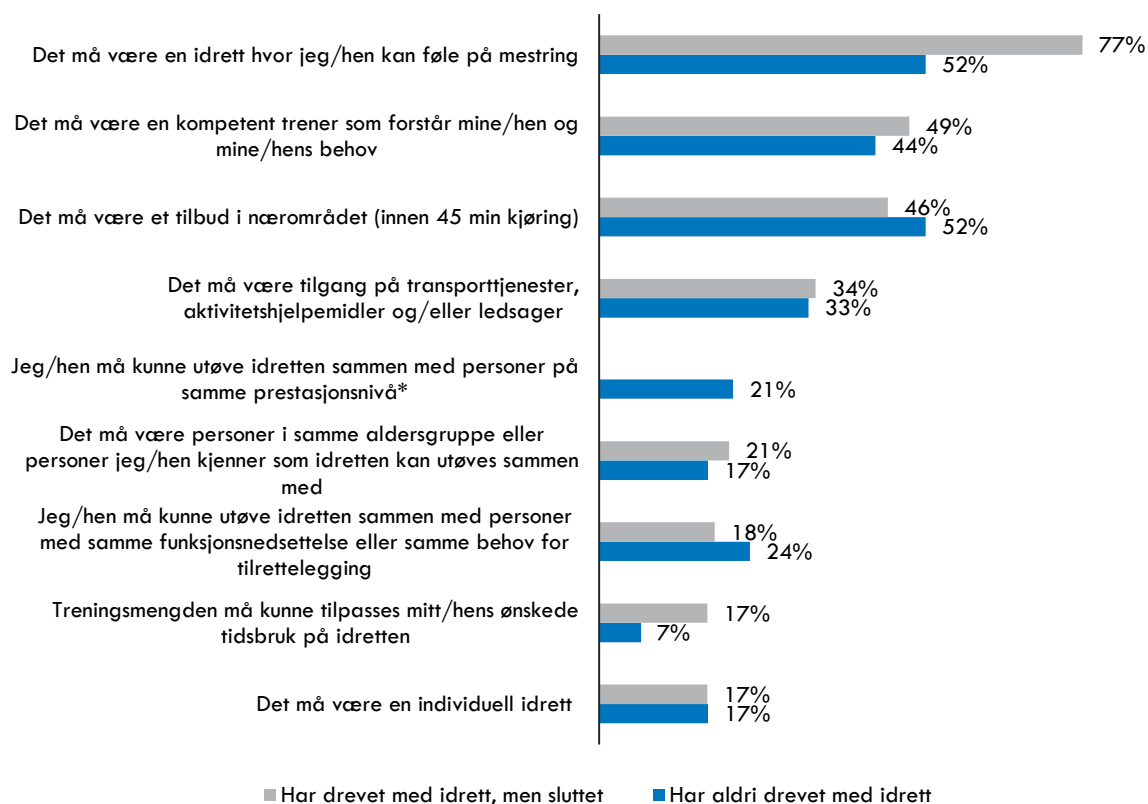
Respondentene som ikke driver med idrett fikk i tillegg til spørsmål om hvorfor de sluttet, eller hvorfor de ikke har begynt, også spørsmål om hva de har behov for om de skal begynne med idrett. Svarene er gjengitt i Figur 3-3 og gir nyttig innsikt i hvilke tilbud målgruppen har behov for, samt hvilke andre forhold som er viktig for målgruppens idrettsdeltakelse.

Spørsmålet var formulert slik at respondentene skulle trekke frem de inntil tre viktigste faktorene som måtte være på plass for at de skulle begynne med idrett. For deler av målgruppen er alle faktorer nevnt i figuren viktige, men for målgruppen totalt sett er noen faktorer viktigere enn andre.

Responser viser at for de fleste er det mindre viktig akkurat hvem man utøver idretten sammen med, eller hvilken type idrett det er. Det som er viktig er at den aktiviteten man bedriver gir en følelse av mestring, og at aktiviteten kan tilbys i nærheten av der man bor. Mestringsfølelsen oppnås når idrettslaget og trenerne klarer å legge til rette for et tilbud som er tilpasset utøverens nivå og ambisjoner. At mange uttrykker et behov for en kompetent trener som kan forstå den enkeltes behov er derfor å forvente. Svarene fra spørreundersøkelsen gjennomført mot barn på Beitostølen Helse- og idrettsenter viser det samme bildet. Betydningen av trenernes kompetanse kommer vi tilbake til i diskusjonen om *Varig deltakelse* i delkapittel 3.5. Videre er også tilgang på transporttjenester, aktivitetshjelpemidler og/eller ledsager av relativt stor betydning. Dette kommer vi tilbake til i delkapittel 3.6.

Vi har undersøkt forskjeller i respons, avhengig av funksjonsnedsettelse, og finner at type funksjonsnedsettelse hos respondenten i liten grad påvirker svarene i Figur 3-3, eller vurderingen av viktigheten av et tilbud tilpasset ens nivå og ambisjoner. Men, som vi skal se i neste avsnitt, hva som kjennetegner et tilpasset tilbud, er i stor grad avhengig av hvem i målgruppen man spør.

Figur 3-3: Tenk deg at du skulle begynt med idrett i dag? Hva ville vært de viktigste forholdene som måtte vært på plass for at du skulle begynt? (Maks tre)

Note: Figuren viser andel som har trukket frem nevnte faktorer, respondentene fikk krysse av maks tre faktorer. N=87 (antall respondenter som har drevet med idrett, men sluttet) og N=75 (antall respondenter som aldri drevet med idrett). Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

3.2.2 Ingen fasit på hva som er et tilpasset tilbud

Respondentene fikk i den nettbaserte spørreundersøkelsen mulighet til å beskrive det de mener er det viktigste idrettsbevegelsen kan gjøre for å øke idrettsdeltakelsen for mennesker med funksjonsnedsettelse. Vi har gjennomgått og kategorisert svarene. Det som hyppigst forekommer, er forslag til hvordan skape et bedre tilpasset tilbud for målgruppen. Det finnes imidlertid ingen omforent oppfatning i målgruppen om hva som kjennetegner et tilpasset aktivitetstilbud. Avhengig av hvilken funksjonsnedsettelse man har, er det store forskjeller i hvilke tilpasninger man trenger for å kunne drive idrett, og behovet for et tilrettelagt tilbud varierer deretter.

En viktig skillelinje går mellom de som ønsker et spesialtilpasset, og de som ønsker et integrert tilbud. Spesialtilpassede tilbud er tilbud som gis individuelt eller til grupper av mennesker med funksjonsnedsettelse, mens et integrert tilbud er tilrettelagt slik at mennesker med funksjonsnedsettelse kan delta i aktiviteter sammen med dem uten funksjonsnedsettelse.

De som i større grad ønsker et spesialtilpasset tilbud er primært utviklingshemmede og/eller de med en

relativt kraftig funksjonsnedsettelse. Blant disse er det mange som opplever at det ikke finnes et tilbud med lav nok terskel for at de/deres barn kan delta. Vi har i utgangspunktet ikke samlet informasjon om grad av funksjonsnedsettelse i spørreundersøkelsene, men det er flere i denne gruppen som gjør seg til kjenne gjennom fritekstsvar. Sitatet nedenfor bidrar til å synliggjøre denne delen av målgruppens behov for spesialtilpassede tilbud for at de/barna deres skal delta i organisert idrett.

«I vår kommune er det kun et tilbud for utviklingshemmede i ordinære idrettslag, det er et håndballag. Det er et flott tilbud, men det er altfor krevende, skummelt og støyende for vår datter.»

Kilde: Foreldre til person over 19 år, utviklingshemmet, har aldri drevet med idrett

De som i større grad ønsker integrerte tilbud er primært de med en relativt mild funksjonsnedsettelse. Behovene til denne gruppen virker i mindre grad å

være knyttet til hvilke tilbud de har å velge mellom. Isteden handler det om hvordan eksisterende aktiviteter tilpasses, og hvilke muligheter som finnes til å utvikle sitt talent i idretten, og til å konkurrere. Som en av respondentene uttrykker på spørsmålet om hva idretten kan gjøre for å øke idrettsdeltakelsen til mennesker med funksjonsnedsettelse:

Forståelse for at de ønsker å drive konkurranse på lik linje som funksjonsfriske. Ikke bare sosialt og kos.

Kilde: Foreldre til person over 19 år, bevegelseshemmet, driver med organisert idrett

Nettopp konkurranseaspektet viser seg å være en annen viktig skillelinje, noe også andre studier bekrefter. Apelmo (2012) finner at mens noen utøvere har behov for rehabilitering og et sosialt felleskap har andre utøvere behov for konkurransemoment og profesjonelt opplegg. Vi kommer nærmere tilbake til konkurranseaspektet i diskusjonen om varig deltakelse i delkapittel 3.5.

Selv om det er mulig å si noe generelt om hvorvidt en utøver har behov for et spesialtilpasset eller integrert tilbud, basert på type funksjonsnedsettelse, vil det alltid være utøvere med personlige preferanser som avviker fra den typiske utøver. To sitater fra den nettbaserte spørreundersøkelsen, hentet fra responsen på spørsmålet om hva idrettsbevegelsen kan gjøre for å øke idrettsdeltakelsen for mennesker med funksjonsnedsettelse, bidrar til å illustrere dette poenget.

Man må ha egne tilbud for personer med funksjonsnedsettelse. Integrering fungerer ikke da det er for stor forskjell på nivå.

Kilde: 22 år, utviklingshemmet, har aldri drevet med organisert idrett

Å være en del av det og få mestringsfølelse. Å blande friske og barn med funksjonsnedsettelse er bra for begge barn.

Kilde: 38 år, utviklings- og bevegelseshemmet, har aldri drevet med organisert idrett

Hvilket tilbud man har behov for kan også endre seg over tid. Som barn kan forskjellene i ferdighetsnivå være små mellom de som har en funksjonsnedsettelse

og de som ikke har det, men etter hvert som man blir eldre, øker forskjellene. Har en for eksempel en utviklingshemming, kan tilbudet man har behov for som barn være et tilbud sammen med klassekamerater uten funksjonsnedsettelse, mens når en blir ungdom eller voksen, kan det i større grad være behov for en aktivitet man kan utøve sammen med andre utviklingshemmede.

3.2.3 Det er størst behov for lavterskeltilbud

Responsen på den nettbaserte spørreundersøkelsen viser at det for mange i målgruppen oppleves å være et avvik mellom idrettstilbudet de har behov for og det den organiserte idretten kan tilby. Hva som skal til for å dekke behovene til målgruppen, er forskjellig fra individ til individ, mens noen ønsker et spesialtilpasset lavterskeltilbud, ønsker andre et integrert tilbud med mulighet til å konkurrere. For det enkelte idrettslag er det derfor ikke åpenbart hvordan de best skal legge tilbudet til rette for å tiltrekke seg flere mennesker med funksjonsnedsettelse. Basert på responsen på den nettbaserte spørreundersøkelsen virker det i størst grad å være behov for at det opprettes flere lavterskeltilbud.

Opplevelsen målgruppen har av et manglende tilbud kan være basert på faktiske erfaringer med tilbudet, men også på antagelser basert på hva som er tilgjengelig av informasjon fra idrettslagene. I neste delkapittel ser vi nærmere på behovet målgruppen har for informasjon, og potensialet idretten har til økt rekruttering gjennom bedre informasjon.

3.3 Hvilken informasjon har målgruppen behov for?

For å delta i en idrettsaktivitet må du ha informasjon om hvor og når aktiviteten drives. For at det skal være interessant for deg å møte opp til trening kan det også være du har behov for informasjon om hvordan aktiviteten drives, og om det stilles krav til utstyr eller et bestemt ferdighetsnivå for å kunne delta.

Nær alle vi har intervjuet, både innenfor idretten og i målgruppen, opplever at det er behov for bedre informasjon og kommunikasjon mellom idrettslag og målgruppen. Det antas å være utøvere som ønsker å drive en bestemt idrett, og idrettslag som ønsker å tilrettelegge for den aktuelle idretten. Aktiviteten uteblir likevel fordi idrettslaget og målgruppen mangler informasjon om hverandres interesser. Informasjonsmangelen er imidlertid ikke begrenset til informasjon om tilbud som enda ikke finnes. Også det å nå ut med og finne informasjon om tilbud som allerede finnes oppleves krevende for henholdsvis idrettslagene og målgruppen.

For idrettslagene finnes ingen tilgjengelige register med kontaktinformasjon koblet til funksjonsnedsettelse. I de fleste tilfeller har derfor idrettslagene liten oversikt over målgruppen i sitt nærområde, og liten mulighet til å nå målgruppen direkte med informasjon om hvilke paratilbud idrettslaget har, eller hvilke tilbud de kan opprette hvis interessen er til stede.

I NIFs situasjonsbeskrivelse av norsk idretts tilrettelegging av idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse nevnes også utfordringen med informasjon: «Det synes å mangle offentlige strategier og føringer som bidrar til kontakt og distribusjon av informasjon til barn og voksne med nedsatt funksjonsevne, og også til berørte foreldre» (NIF, 2019b, p. 2).

Oppsummert virker det å være en utbredt oppfatning at dersom det ble lettere å nå frem til målgruppen med informasjon, ville også flere ha deltatt i organisert idrett. Gjennom den nettbaserte spørreundersøkelsen har vi gjort en nærmere undersøkelse av om denne oppfatningen synes å være riktig, samt hvilken informasjon målgruppen har behov for om det skal fremstå attraktivt for dem å prøve organisert idrett.

3.3.1 Sosiale relasjoner er den viktigste informasjonskanalen

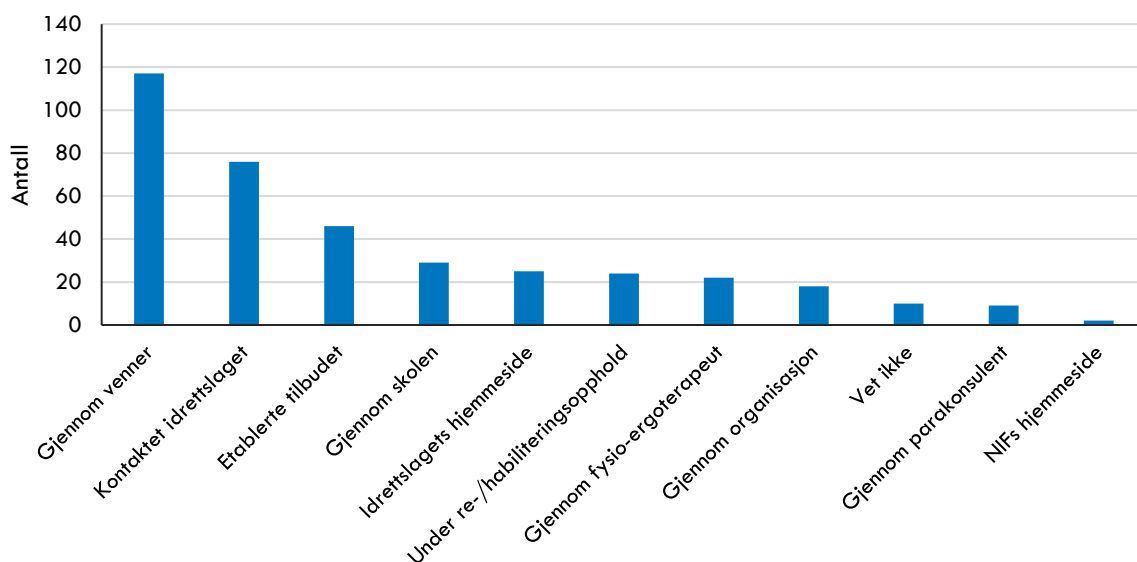
Alle som har deltatt i organisert idrett har på en eller annen måte fått informasjon om det aktuelle tilbudet,

enten gjennom venner, gjennom idrettslaget eller gjennom andre kanaler.

Manglende informasjon om hva som finnes av tilbud antas å være en medvirkende årsak til at målgruppen har en lavere aktivitetsandel enn befolkningen for øvrig. De som i den nettbaserte spørreundersøkelsen svarte at de aldri hadde drevet med idrett, fikk derfor spørsmål om hvorvidt de kjente til om det fantes ett eller flere idrettstilbud for dem i deres nærområde (innenfor 45 minutter). 55 prosent svarte at de ikke kjente til om det fantes noe tilbud. Dette kan tolkes både som at det ikke finnes et tilbud, og at det finnes et tilbud, men at tilbudet ikke er kjent. Vi har undersøkt dette nærmere gjennom å se på fritekstsvarene til de som ikke kjenner til noe tilbud i nærområdet. Majoriteten i denne gruppen er foreldre til barn med svært nedsatt funksjonsevne. For mange av disse er trolig hverdagen såpass krevende at de ikke har overskudd til å orientere seg om aktuelle tilbud. Når det gjelder de øvrige som har sagt at de ikke kjenner til tilbud, virker det som om de er godt orientert om hva som finnes, men det mangler et tilbud for dem.

De av respondentene som driver eller har drevet med idrett, ble bedt om å oppgi hvordan de ble informert om idrettslagets tilbud da de begynte. Svarene er gjengitt i Figur 3-4:

Figur 3-4: Hvordan ble du informert om idrettslagets tilbud da du begynte?

Note: N=337 (antall respondenter)

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

Det er gjennom venner flest har blitt informert om idrettslagets tilbud da de begynte. Dette gjelder også

for respondentene fra undersøkelsen som ble gjennomført av barn på Beitostølen Helse- og idrettsenter.

Videre ser vi at mange blir med i idrett som et resultat av eget eller familiens initiativ. Mange tar selv kontakt med idrettslaget for å høre om det finnes et tilbud, og hvis det ikke gjør det, er det mange som selv etablerer et tilbud. Det er relativt sett færre som først får informasjon gjennom idrettens egne kanaler.

Basert på svarene virker mekanismen blant respondentene i undersøkelsen i større grad å være slik at man får lyst å drive med idrett, og deretter finner informasjon, heller enn at man får informasjon, og deretter får lyst til å begynne med idrett.

I den videre diskusjonen av informasjon har vi skilt mellom den delen av målgruppen som i utgangspunktet har lyst å drive idrett, og som er på søken etter informasjon og den delen av målgruppen som i utgangspunktet ikke tenker at idrett er noe for dem.

3.3.2 Manglende informasjon kan drepe idrettslyst

Som vist i Figur 3-4 har de aller fleste som har drevet med idrett aktivt søkt etter informasjon om et idretts-tilbud. For dem som er i den situasjonen at de har lyst å begynne med idrett, er det viktig at ikke lysten forsvinner på grunn av manglende informasjon.

I den nettbaserte spørreundersøkelsen er det flere som uttrykker frustrasjon over det de oppfatter som vanskeligheter med å finne informasjonen de søker etter. Mange opplever også stor mangel på tilrettelagt informasjon om tilrettelagte tilbud.

Bortimot umulig å finne informasjon som er oppdatert og tilrettelagt på en måte som for meg er tilgjengelig og forståelig.

Kilde: 57 år, utviklingshemmet, har drevet med idrett tidligere

Det kan være vanskelig å finne ut av ting på nettet hvis man ikke vet hvor man skal lete.

Kilde: Foreldre til person over 19 år, utviklingshemmet

For målgruppen kan jakten på tilgjengelige tilbud kompliseres av at idrettslagene ikke markedsfører sitt tilbud som et paratilbud, selv om idrettslaget godt kan integrere parautøvere i det eksisterende tilbudet, eller opprette egne tilbud dersom interessen er til stede. Men om informasjon om idrettslagenes muligheter mangler, kan det drepe lysten en utøver har til å drive idrett.

Utfordringen for idrettslagene er hvordan de skal informere om sine muligheter for tilpasninger. Som vist i diskusjonen om *Tilbud*, er det som skal til for å dekke

behovene til målgruppen forskjellig fra individ til individ. At idrettslagene på sine hjemmesider skal ha informasjon om hvordan de kan tilrettelegge for ulike typer funksjonsnedsettelse, dersom de utviser interesse, er neppe mulig eller ønskelig. Trolig vil det hjelpe om idrettslagene kunne informere om at de vil legge til rette for parautøvere dersom de ønsker å prøve idrett, med informasjon til noen i klubben man kan ta kontakt og prate med. Dette kommer vi nærmere tilbake til i diskusjonen av tiltak i kapittel 4, hvor vi også kommer inn på idrettslagenes behov for informasjon om hvordan de faktisk kan tilrettelegge. Gjennom fritekstsvarene i den nettbaserte spørreundersøkelsen er det flere som uttrykker frustrasjon over det de oppfatter er manglende kompetanse på tilrettelegging som møter dem når de har tatt kontakt med et idrettslag eller møtt opp til trening.

3.3.3 Passiv informasjon leder i liten grad til deltakelse

En stor del av målgruppen søker ikke aktivt etter informasjon om tilgjengelige idrettstilbud. Og det synes for enkelt å anta at bare idretten kunne nå ut til disse med informasjon om hvilke tilbud som finnes, ville idrettsdeltakelsen vært mye høyere. Flertallet består trolig av de som tenker at idrett ikke er noe for dem. Informasjon om at det skal startes opp treninger i fotball, ski, svømming eller klatring som er åpne for parautøvere vil neppe endre denne holdningen alene.

For den delen av målgruppen som ikke driver med idrett er det behov for tiltak som kan skape idrettslyst. Trygghet er en viktig forutsetning for å ha lyst å drive idrett, og gjennom intervjuene har vi fått tilbakemeldinger på at mange ikke kjenner den nødvendige tryggheten på hva som møter dem på treninger til at de ønsker å prøve idrett. Informasjonen som kan utgjøre en forskjell for denne delen av målgruppen er ikke informasjon om oppmøtetid og sted, det er informasjon om hvordan aktiviteten utøves, og hva man kan forvente å møte på trening, både av mennesker og fasiliteter. Dette er videre et informasjonsbehov som vanskelig kan dekkes gjennom standardiserte brev, plakater eller e-poster, det mest effektive er om informasjonen kommer direkte fra noen som allerede utøver aktiviteten.

Erfaringene fra klubber vi har snakket med er også at informasjon gjennom flyers, plakater m.m. er en lite effektiv rekrutteringskanal. Den mest effektive informasjons/rekrutteringskanalen er den som går via jungeltelegrafen. Kan man snakke med noen man kjenner om hvordan det er å drive idretten, får man også den nødvendige tryggheten til å prøve selv. I neste delkapittel drøfter vi nærmere hva som kan mobilisere målgruppen til deltakelse i idrett.

3.4 Hva kan mobilisere målgruppen til deltakelse?

Å nå ut med informasjon til målgruppen er viktig. Likevel, det er ikke slik at informasjon om et tilbud er en garanti for deltakelse. Mange i målgruppen med informasjon om et mulig tilbud velger likevel ikke å delta. Et eksempel på dette er hva som skjer med de som har vært på Beitostølen Helsesportsenter eller lignende tilbud etter at de kommer hjem. På senteret får brukerne testet ut ulike idretter, og de skriver ned hvilke idretter de kan tenke seg å prøve når de kommer hjem. Denne informasjonen viderefremmes til regional fagkonsulent for paraidrett i brukerens område, som så tar kontakt med den potensielle idrettsutøveren og informerer om aktuelle tilbud. Med informasjon om hvilke tilbud som finnes, er det opp til utøveren å ta kontakt med idrettslagene. Erfaringene fra de regionale fagkonsulentene er at svært få tar videre kontakt med idrettslagene. Målgruppen har med andre ord behov for mer enn informasjon om tilgjengelige tilbud for å velge deltakelse i idrett.

Har man informasjon om et tilbud, men velger å ikke delta skyldes det enten at man ikke får på plass det praktiske rundt treningen, at man ikke har lyst å prøve idretten, eller begge deler.

3.4.1 Foreldre er viktig for å dekke praktiske behov

Når det gjelder det praktiske rundt idretten er dette en kabal som alle idrettsutøvere må få til å gå opp. Man trenger blant annet nødvendig utstyr, og man trenger å komme seg til og fra trening. Mennesker med funksjonsnedsettelse kan ha større behov for praktisk bistand enn mennesker uten funksjonsnedsettelse. De kan ha behov for ekstra aktivitetshjelpemidler, de kan ha behov for transport fordi de ikke kan komme seg til trening på egenhånd og de kan ha behov for en ledsager å drive treningen med. Tilgangen på aktivitetshjelpemidler, transport og ledsagere er tema i et eget delkapittel. Men uansett hvor gode ordninger man har på plass, spiller foreldrene en nøkkelrolle i å mobilisere til deltakelse i idrett.

Som vist i Figur 3-2 er det at foreldrene oppfordret til idrettsdeltakelse den tredje viktigste faktoren til at gjennomsnittsrespondenten startet med idrett. Videre svarer over halvparten av de som har sluttet eller vurderer å slutte med idrett seg helt enige i at dette var/er relatert til foreldrenes kapasitet til å følge opp idrettsdeltakelsen.

Idretten har derfor et behov for å få foreldrene med på laget, og i kapittel 4 drøfter vi nærmere hvordan det kan gjøres.

3.4.2 Målgruppen trenger nasjonale forbilder, og lokale ambassadører

Barn som driver idrett, har forbilder de ser opp til. De spiller fotball for å bli som Lionel Messi eller kjører alpint med ønsker om å bli den nye Aksel Lund Svindal. Barna blir stadig eksponert for ulike idretter gjennom media, og utøver typisk ulike idretter sammen med venner på fritiden, eller i friminuttene. Alt dette bidrar til å mobilisere barn og unge til deltakelse i organisert idrett.

For barn med funksjonsnedsettelse er det annerledes. Paraidrett får ikke den samme medieoppmerksomhet, og det er ikke alltid barn og unge med funksjonsnedsettelse klarer å delta i uformell idrettslek sammen med sine jevnaldrende. Det er langt færre profilerte parautøvere, og med færre forbilder å se opp til er det lett å tenke at *idrett er ikke noe for meg*. Har man først begynt å tenke slik vil neppe informasjon om et mulig idrettsstilbud mobilisere til idrettsdeltakelse.

At det er behov for flere forbilder bekreftes gjennom svarene på den nettbaserte spørreundersøkelsen. Følgende svar på spørsmålet om hva som er det viktigste idrettsbevegelsen kan gjøre for å øke idrettsdeltakelsen er betegnende for det flere gir uttrykk for:

*«Mer synliggjøring i samfunnet.
Gode forbilder.»*

Kilde: 15 år, bevegelseshemmet, har drevet med organisert idrett tidligere

*«Sette paraidrett på dagsorden,
bruke media aktivt, dette er også en
del av breddeidretten.»*

Kilde: Foreldre til barn over 19 år, utviklingshemmet, driver med organisert idrett

Nasjonale helter kan skape en generell lyst til å drive idrett, men store deler av målgruppen har også behov for lokale ambassadører fra idrettslaget som kan gi nødvendig trygghet for at et idrettsstilbud faktisk er noe for dem; en arena hvor de både kan få et sosialt fellesskap og kan oppleve mestring, jf. diskusjonen om den passive informasjonens manglende virkning i avsnitt 3.3.3. Som vi skal komme tilbake til i kapittel 4 er det å rekruttere lokale ambassadører trolig noe av det viktigste idretten kan gjøre for å øke idrettsdeltakelsen.

Ikke bare fremme toppidrettsprofiler. På Sunnaas sykehus henger det bilder av blodseriøse idrettsprofiler. Det kunne hengt bilder av alle idrettene vi har i Norge med vanlige folk som trener. Så ikke folk blir skremt av det høye nivået. For det handler også om å komme i gang med idrett (...).

Kilde: 39 år, bevegelseshemmet, driver med organisert idrett

3.5 Hvordan sikre varig deltakelse i idretten?

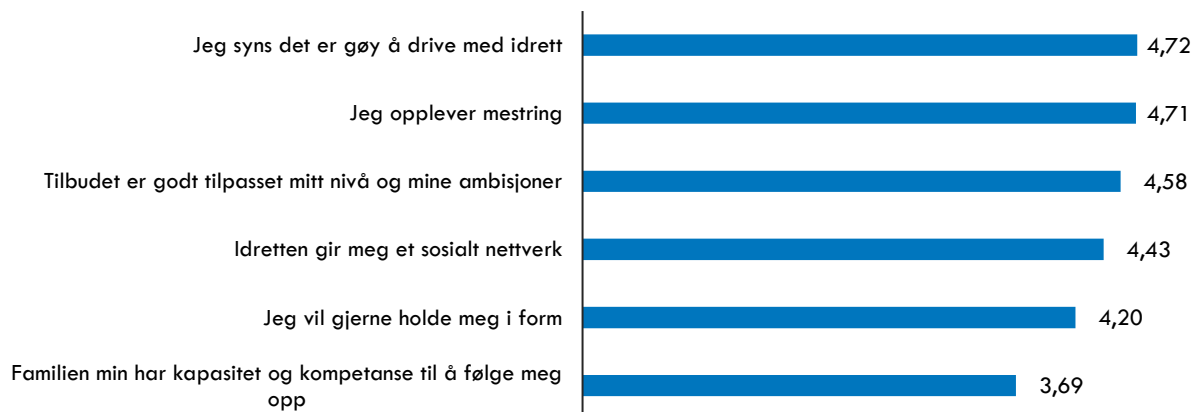
Om mennesker med funksjonsnedsettelse velger å teste en idrett, vil de også ha behov som må dekkes

om de skal velge å fortsette å delta i organisert idrett i mer enn en begrenset periode. Vi har kalt dette behov knyttet til varig deltakelse.

Varig deltakelse har vist seg å være en utfordring, ikke bare for paraidretten, men også for den ordinære idretten. Dette kan bero på at ungdommen utvikler andre interesser og/eller at et økende fokus på prestasjon gjør at nivået ikke lengre er tilpasset utøveren. For ungdommer med funksjonsnedsettelse kan særlig de som tidligere har vært med i et integrert tilbud oppleve at prestasjonsforskjellene vokser kraftig i ungdomsårene (Grue, 2006).

I den nettbaserte spørreundersøkelsen ble de som fortsatt driver med idrett spurt om hvor viktig ulike årsaker var for at de fortsatt drev med idrett. Svarene er gjengitt i Figur 3-5, og viser at det er liten forskjell mellom de ulike faktorene. For gjennomsnittsrespondenten er alle de nevnte faktorene viktige.

Figur 3-5: Hvor viktig er følgende årsaker til at du fremdeles driver med idrett?

Note: Skala: 1 (helt uenig), 2 (litt uenig), 3 (hverken enig eller uenig), 4 (litt enig), 5 (helt enig). Figuren beskriver gjennomsnittsrespondenten. N=251 (antall respondenter).

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

I spørreundersøkelsen rettet mot barn på Beitostølen Helse- og sportsenter spurte vi respondentene hva som gjør det gøy å drive med idrett. For gjennomsnittsrespondenten er det mestringfølelse i form av at idretten er passe vanskelig og at man føler at man blir bedre og bedre som gjør at det er gøy å drive med idrett.

Hva som skaper varig deltakelse har også vært tema for intervjuene. Det utøverne virker å ha behov for om de skal bli værende i idretten, er et tilbud som utvikles i tråd med deres nivå og ambisjoner, og et sosialt fellesskap. Og i dette arbeidet spiller trenerne en nøkkelrolle.

3.5.1 Kompetente trenere utgjør en forskjell

Trenerne er avgjørende for å skape et miljø der utøverne trives, og for å legge til rette for en form for trening som matcher utøverens nivå og ambisjoner. Følgende sitat, hentet fra svar på spørsmålet om hva som er det viktigste idrettsbevegelsen kan gjøre for å øke idrettsdeltakelsen for mennesker med funksjonsnedsettelse, viser hva en god trener kan få til:

«Oppmuntre og gi følelse av mestring. [...] jeg ble møtt med positive holdninger, og skryt, og de fant balansen mellom å presse meg med på det meste som alle andre gjorde, samtidig som jeg fikk skryt for at jeg faktisk fikk til mye og utviklet meg bra ut ifra mine forutsetninger og begrensninger, ikke alle andres.»

Kilde: 24 år, bevegelseshemmet, driver med organisert idrett

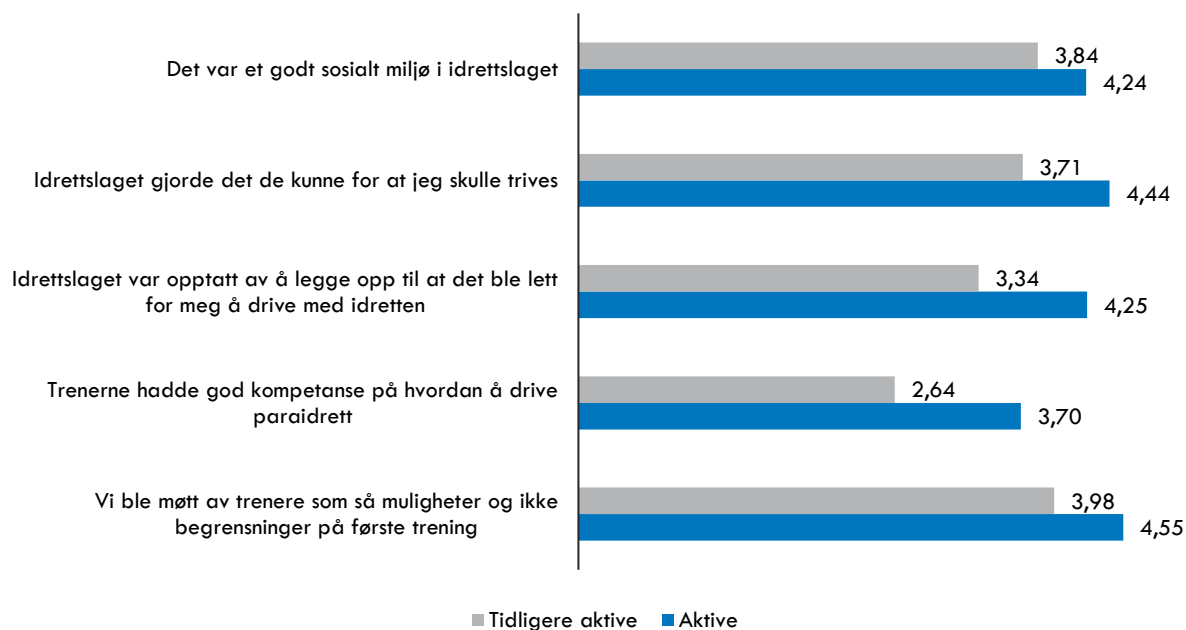
En dyktig paratrener har behov for to former for kompetanse, det ene er en form for mellommenneskelig kompetanse som gjør det mulig for

treneren å holde treninger der alle føler seg inkludert og sett, uavhengig av ferdighetsnivå og funksjonsnedsettelse. Det andre er en kompetanse på hvordan å drive den aktuelle paraidretten slik at utøverne kan utvikle sitt idrettstalent.

Hvordan de av respondentene som er aktive eller tidligere aktive i idretten opplever eller opplevde sine trenere er i den nettbaserte spørreundersøkelsen belyst gjennom et spørsmål der respondentene ble bedt om å ta stilling til ulike påstander om sine idrettslag. Svarene er gjengitt i Figur 3-6, og viser at i stort har både de aktive og de tidligere aktive en positiv oppfatning av sine idrettslag. Ikke overraskende er de aktive gjennomgående mer tilfreds enn de som har sluttet med idrett.

Det er to av spørsmålene som går direkte på treneres kompetanse. Spørsmålet om trenerne så muligheter og ikke begrensninger på første trening gir en indikasjon på trenerens mellommenneskelige kompetanse. Det andre spørsmålet er om trenerne har kompetanse på hvordan drive paraidrett. Både aktive og ikke aktive gir en god attest til sin treneres mellommenneskelige kompetanse, mens når det gjelder kompetansen på paraidrett kan det virke som om trenerens manglende kompetanse har vært en medvirkende årsak til at utøvere har sluttet.

Figur 3-6: Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om idrettslaget du/barnet ditt deltar i? Fordelt på de som driver og de som har drevet med idrett.

Note: Skala: 1 (helt uenig), 2 (litt uenig), 3 (hverken enig eller uenig), 4 (litt enig), 5 (helt enig). Figuren beskriver gjennomsnittscoren for aktive og tidligere aktive respondenter. N=79 (antall respondenter ikke er aktive) N=127 (antall respondenter som er aktive).

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

I starten av en idrettskarriere er det viktigere for utøvere at trenerne besitter en mellommenneskelig kompetanse, enn at de er dyktige på paraidrett. Trenerens kompetanse på paraidrett blir imidlertid viktigere jo eldre man blir. For den delen av målgruppen som kan mestre et integrert tilbud, virker det å ha kompetente trenere å være viktigere for den varige deltakelsen enn utformingen av tilbudet i form av hvem man utøver idretten sammen med, samt hvilket ferdighetsnivå de har. Men også for den delen av målgruppen som trenger et spesialtilpasset opplegg er trenerens kompetanse av stor betydning, illustrert med sitatet nedenfor, hentet fra svaret på spørsmålet om hvorfor barnet fremdeles driver med idrett svarer en forelder:

Gleder seg alltid til trening. Sosialt og mestring. Fantastiske trenere.

Kilde: Foreldre til barn 17 år, utviklingshemmet, driver med organisert idrett

3.5.2 Muligheten til å konkurrere er viktig

Den delen av målgruppen som ønsker å konkurrere har et behov for faktisk å kunne konkurrere. Det er mange som driver idretten relativt alene, og det å kunne møte andre til stevner oppgis av flere informanter å være viktig for motivasjonen. Om du for eksempel driver bordtennis sammen med lagkamerater uten funksjonsnedsettelse, vil du etter hvert kunne oppleve å henge etter nivået til de andre. For motivasjonen til videre deltakelse er det da viktig å kunne treffe andre med funksjonsnedsettelse til konkurranser, og se at en også selv har blitt bedre. Gjennom å treffes til konkurranser kan man også utvikle et sosialt miljø, og nettopp dette med det sosiale er en annen viktig driver for varig deltakelse.

3.5.3 Idretten må være en sosial arena

Idrettslagene og særforbundene vi har intervjuet opplever at det å skape et godt sosialt miljø i idrettslaget er et suksesskriterium for få utøvere til å bli værende i idretten. Svarene på den nettbaserte spørreundersøkelsen viser at det sosiale er viktig (se Figur 3-5), men at et godt sosialt fellesskap ikke alene er nok til å holde folk i idretten. Figur 3-6 viser at også de som har sluttet med idrett i stor grad enig i at det var et godt sosialt miljø i idrettslaget. Dette kan tyde på at mange av idrettslagene som har et tilbud til mennesker med funksjonsnedsettelse også har et godt sosialt miljø.

Svarene til de som aldri har drevet med idrett tyder imidlertid på at det ikke er alle idrettslag som klarer å overbevise om at de kan gi et inkluderende tilbud til målgruppen. Av de som aldri har vært en del av idretten trekkes mangelen på et sosialt fellesskap frem som den nest viktigste årsaken (se Figur 3-2). Hvordan

idretten kan arbeide videre, både med å skape gode sosiale miljø, og markedsføre dem til de som står utenfor idretten er tema for kapittel 4.

3.6 Betydningen av aktivitets- hjelpemidler, ledsagere og transport

Uansett hvordan det tilrettelegges for aktivitet, om ikke utøverne har tilgang på de nødvendige aktivitets- hjelpemidler, ikke kan benytte en ledsager om de har behov for det og ikke kan komme seg til trening, så blir det heller ingen aktivitet.

Ordninger for å sikre tilgang til aktivitetshjelpemidler, transporttjenester og ledsagere ble beskrevet i delkapittel 2.4, og tidligere studier har trukket frem tilgangen til disse tjenestene som barrierer for deltakelse. Med spørreundersøkelsene har vi derfor ønsket å teste i hvor stor grad en bedre tilgang til aktivitetshjelpemidler, transport og ledsagere kan utløse økt aktivitet i målgruppen.

3.6.1 Behovene for aktivitetshjelpemidler er i varierende grad ivarett

I den nettbaserte spørreundersøkelsen ble både aktive, tidligere aktive og de som aldri har drevet med idrett spurt om hvordan tilgang på aktivitets- hjelpemidler har påvirket deres idrettsdeltakelse. Responsen fra de som fortsatt driver idrett er oppsummert i Figur 3-7. I gruppen av aktive er det et mindretall som er avhengig av aktivitetshjelpemidler, men blant de som har behov for aktivitetshjelpemidler har over halvparten opplevd manglende tilgang til hjelpemidlet som begrensende for deres idretts- deltakelse. Respondentene fikk mulighet til å utdype hvordan mangler har begrenset idrettsdeltakelsen, og poenger som går igjen er:

- Begrenset tilbud av hjelpemidler
- Lang prosess med å få hjelpemidler, noen oppgir at det kan ta opptil 1,5 år å få hjelpemidlet
- Manglende forståelse fra ergoterapeuter og NAV
- Reparasjoner er tidkrevende
- Mangel på plass til oppbevaring

Utfordringene til tross har disse respondentene opprettholdt sin deltakelse i idretten, men manglende tilgang på aktivitetshjelpemidler kan også lede til avsluttede eller ikke-påbegynte idrettskarrierer.

Respondentene som aldri har drevet med idrett fikk spørsmål om hva som kan forklare deres manglende idrettsdeltakelse (se Figur 3-2). 31 prosent av dem sa seg litt eller helt enig i at tilgangen på aktivitets- hjelpemidler har vært av betydning for at de ikke har drevet med idrett. Tilsvarende fikk respondentene som

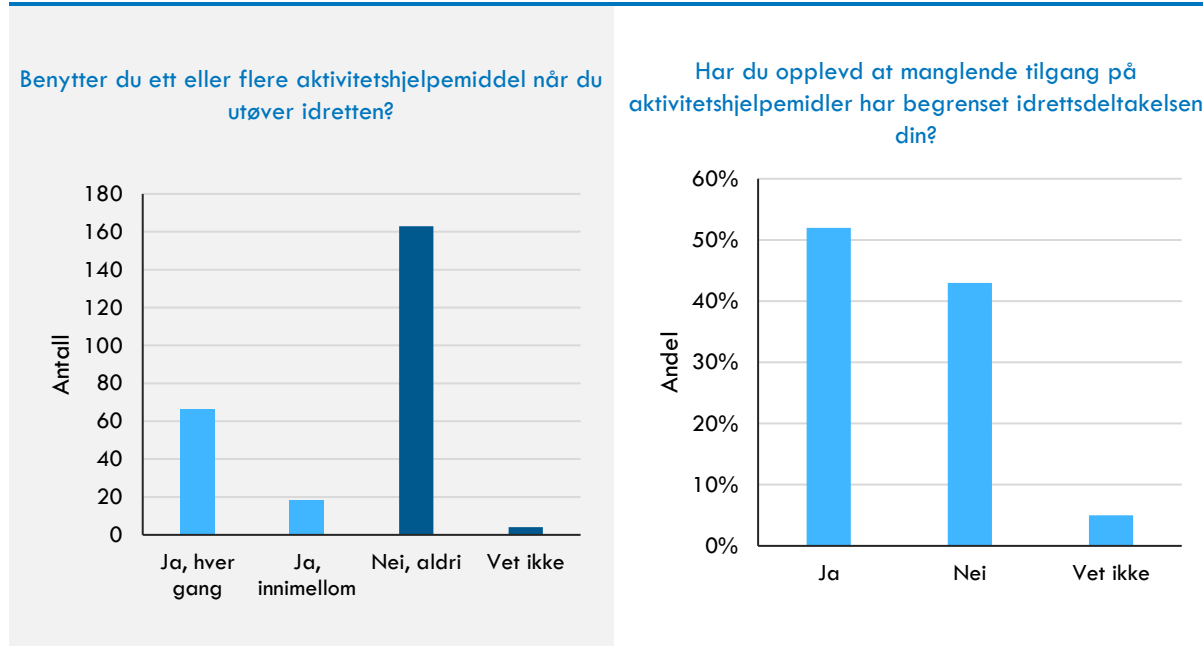
har sluttet med idrett spørsmål om hvorfor de sluttet med idretten, og 15 prosent av disse sa seg litt eller helt enig i at manglende tilgang til aktivitetshjelpemidler var av betydning for at de ikke lenger er aktive innenfor idretten.

De som ikke er aktive har de samme forklaringene på hvordan aktivitetshjelpemidler har begrenset deres idrettsdeltakelse som de som fortsatt er aktive. I tillegg er den enkelte som trekker frem at manglende kompetanse på bruk av hjelpemiddel hos ledsager har

vært en utfordring. Det er kun én som trekker frem kostnaden ved å anskaffe et hjelpemiddel er for høy.

Oppsummert viser gjennomgangen at behovsdekningen knyttet til aktivitetshjelpemidler er varierende, men den manglende behovsdekningen som enkelte opplever kan ikke spores til ett bestemt forhold ved ordningen med aktivitetshjelpemidler. Mens noen har behov for et hjelpemiddel, har andre behov for hjelp til å ta det i bruk.

Figur 3-7: Om bruken av aktivitetshjelpemidler*

Note: Aktivitetshjelpemidler er hjelpemidler som er spesielt utviklet for at personer med funksjonsnedsettelse skal kunne delta i fysisk aktivitet, for eksempel terrengvogn, sitteski, piggekjelker, spesialsykler mv. N=251 (antall respondenter) Kun de som driver med idrett i dag.

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

3.6.2 For få ledsagertimer begrenser idrettsdeltakelse

I den nettbaserte spørreundersøkelsen ble både aktive, tidligere aktive og de som aldri har drevet med idrett spurt om hvordan tilgang på ledsagere har påvirket deres idrettsdeltakelse. Responsen fra de som fortsatt driver idrett er oppsummert i Figur 3-8. På samme måte som at over halvparten av de som er avhengig av aktivitetshjelpemidler har opplevd at manglende tilgang til aktivitetshjelpemidler har begrenset deres idrettsdeltakelse, har over halvparten av de med behov for ledsager opplevd at manglende ledsager har begrenset deres idrettsdeltakelse. Forskjellen er at det er langt flere som oppgir å ha behov for ledsager enn aktivitetshjelpemidler.

Respondentene fikk mulighet til å utdype hva ved ledsagerordningen som har virket begrensende. Bevegelseshemmede trekker i all hovedsak frem mangel på BPA-timer. Mangel på timer gjør at foreldre i større grad må stille opp, noe som også gjør

deltakelsen mer sårbar. Enkelte trekker også frem manglende kjemi med BPA-en eller at BPA-en ikke er tilgjengelig når behovet er der som en begrensning.

For de utviklingshemmede er det enkelte som uansett er avhengige av å ha med foreldre, og det gjør deltakelsen sårbar. Ellers er det primært de samme mekanismene som trekkes frem som for de bevegelseshemmede: det er generelt få timer til BPA, BPA-er kan være krevende å få på plass, og man blir veldig sårbar for fravær hos BPA. Videre trekker også enkelte frem at aktiviteten i bofellesskapet styres av andre enn dem, og da blir typisk ikke idrett prioritert.

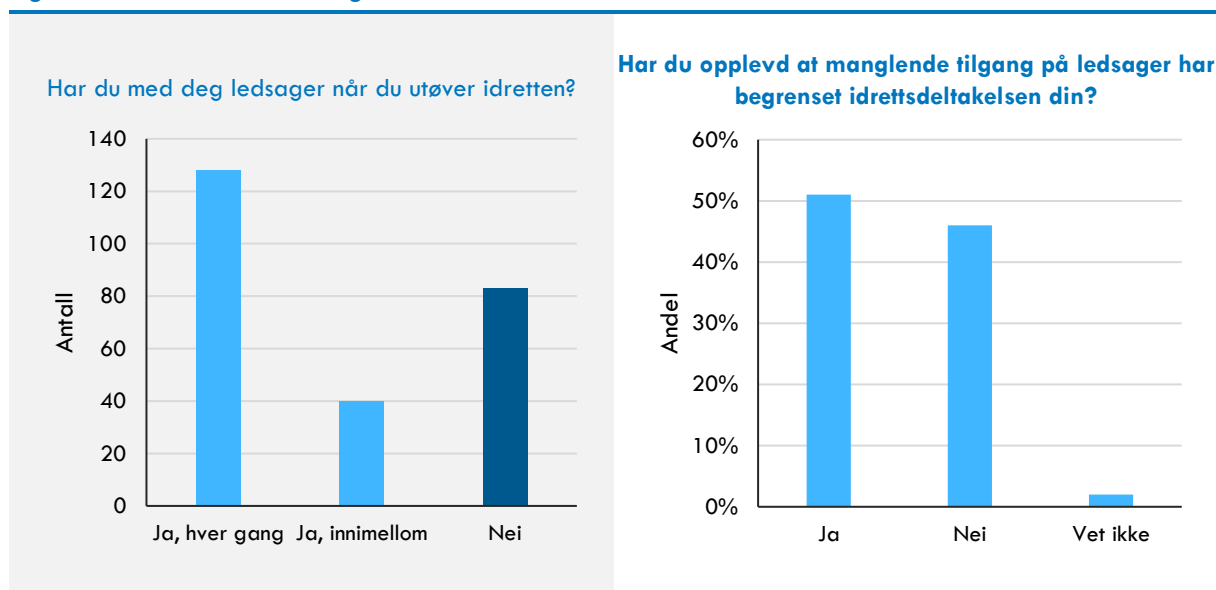
For de synshemmede er det også mangelen på timer som er trekkes frem, og at ledsagerne er tilgjengelig på de rette tidspunktene. De synshemmede virker videre å ha en ekstra utfordring i det å finne en ledsager som behersker idretten de ønsker å utøve.

Av de som aldri har vært aktive sier 54 prosent seg helt eller delvis enig i at mangelen på ledsager har vært en viktig årsak til deres eller barnas manglende idrettsdeltakelse. 87 prosent av disse har en utviklingshemming, og mange av dem oppgir i fritekstsvarene å ha en relativt kraftig funksjonsnedsettelse. Denne gruppens manglende idrettsdeltakelse oppgis i all hovedsak å skyldes mangelen på ledsagere, og mangel på tid/overskudd hos foreldrene.

Av de som har sluttet eller har barn som har sluttet med idrett er det 32 prosent som sier det helt eller delvis har vært på grunn av mangel på ledsager, og det er de samme mekanismer som trekkes frem: mangel på timer, og for synshemmede, mangel på noen som behersker idretten.

Oppsummert viser gjennomgangen at mange har behov for bedre tilgang på ledsagere om de skal begynne med idrett, eller drive idrett i det omfanget de ønsker. Til forskjell fra situasjonen med aktivitets-hjelpemidler er det et mer entydig bilde på hva utfordringen er med ledsagere: for få timer tilgjengelig. Og for synshemmede er det i tillegg for mange en stor utfordring å finne ledsagere som kan matche dem i den den aktiviteten de ønsker å utøve. Utfordringene virker med andre ord å være de samme som de Rambøll fant i sin kartlegging av fritidstilbudet for barn og unge i 2008 (se delkapittel 3.1 for en nærmere presentasjon av studien).

Figur 3-8: Om bruken av ledsagere

Note: Med ledsager mener vi BPA, støttekontakt, idrettskontakt/treningskontakt, foresatte, venner eller andre som deltar sammen med deg når du utøver idretten. N=251 (antall respondenter). Kun du som driver med idrett i dag.

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

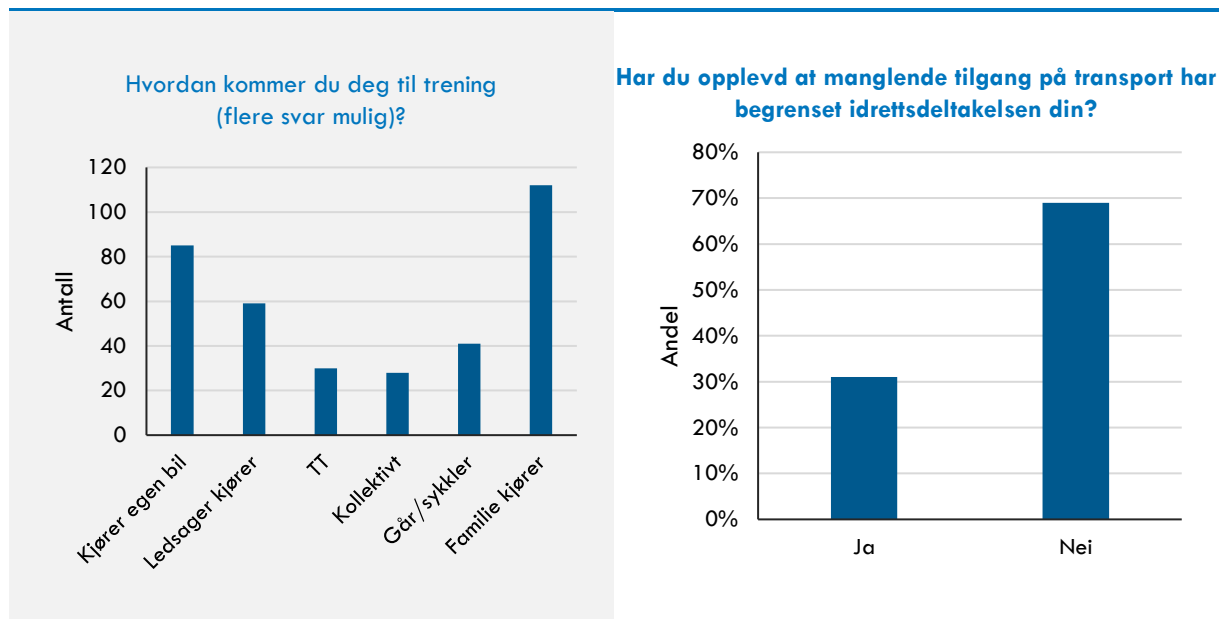
3.6.3 Familien er en viktig transportør

Skal du delta på trening er du avhengig av en eller annen form for transport for å komme dit, og alternativene som er tilgjengelig for studiens målgruppe er svært forskjellig. Mens noen kan gå, sykle eller kjøre egen bil til trening, er andre avhengig av å bli transportert. Figur 3-9 viser at det er stor spredning i hvordan de som fortsatt driver med idrett kommer seg til trening. Den viser videre at ca. 30 prosent har opplevd at manglende tilgang på transport har begrenset deres idrettsdeltakelse.

Av de som aldri har drevet med idrett sier 26 prosent seg helt eller delvis enig i at manglende transport har vært en medvirkende årsak. Tilsvarende sier 24 prosent av de som har sluttet med idrett seg helt eller delvis enig i at manglende transport har vært en medvirkende årsak til dette.

Det er i stort de samme utfordringene knyttet til transport som trekkes frem, både av de aktive og de som nå står utenfor idretten. For det første kan det være utfordrende å få tilgang til en tilrettelagt transport, enten det er en spesialtilpasset bil, TT-kort eller ledsager. For det andre er man sårbar når tilbudet faller vekk, enten fordi TT-kortet er tomt, eller fordi ledsager ikke har mulighet. Da er man avhengig av familien, enten foreldre eller partner, og de har heller ikke alltid mulighet til å kjøre. Alt i alt gjør dette transport til en større utfordring for mennesker med funksjonsnedsettelse. Sannsynligvis finnes det derfor mennesker med funksjonsnedsettelse som i utgangspunktet har akkurat like lyst til å delta i idrett som mennesker uten funksjonsnedsettelse, men som likevel velger å la være på grunn av mangelen på transport.

Figur 3-9: Om transport til trening

Note: N=251 (antall respondenter). Kun de som driver med idrett i dag.
Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

3.6.4 Oppsummert om betydningen av aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport

Mange mennesker med funksjonsnedsettelse har behov for aktivitetshjelpemidler, ledsagere og/eller transporttjenester for å kunne delta i idrett. I Norge finnes derfor ordninger som skal sikre målgruppen den nødvendige tilgangen. Disse ordningene fungerer fint for mange, men ikke for alle.

Tilgangen på aktivitetshjelpemidler, ledsagere og/eller transporttjenester har i tidligere studier blitt trukket frem som barrierer for deltakelse, og funnene i denne undersøkelsen bekrefter at mange har behov for bedre ordninger enn de som finnes i dag, om de skal delta i idrett.

Målt i antall utøvere som er berørt virker behovet å være størst for bedre ledsagerordninger. Blant respondentene til spørreundersøkelsen som har behov for ledsager, men som i dag står utenfor idretten, svarer 42 prosent at mangel på ledsagere er en medvirkende årsak til at de ikke driver organisert idrett. Tilsvarende tall for tilgang på aktivitetshjelpemidler og transport er henholdsvis 22 og 25 prosent.

3.7 Skolens betydning

Skolen er en viktig arena for å rekruttere barn og unge til idretten. Som flere av informantene vi har snakket med sier: dersom barn inkluderes i kroppsøvingstimen på skolen, øker også sannsynligheten for at de ønsker å delta i idrettsaktiviteter på fritiden.

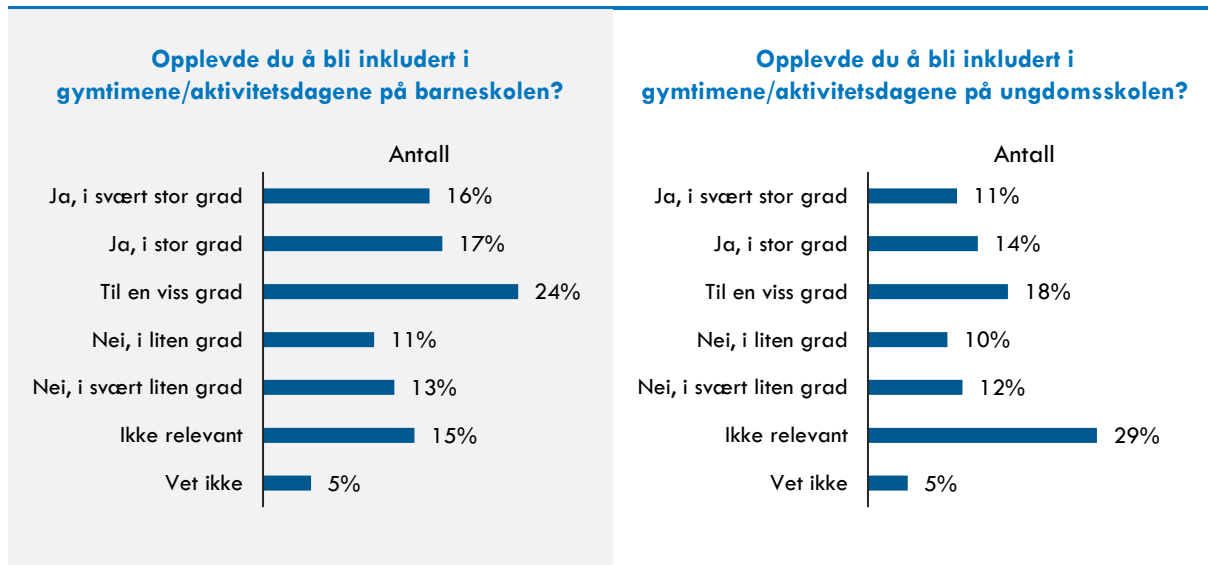
Gjennom spørreundersøkelsene har vi kartlagt om respondentene opplevde å bli inkludert i kroppsøvingstimen på skolen. Svarene viser at type funksjonsnedsettelse i liten grad har betydning for svarene, men den samlede responsen, som er gjengitt i Figur 3-10, skjuler store variasjoner, avhengig av alder. Deler vi inn målgruppen i aldersgrupper ser vi at de som har oppgitt å ikke ha deltatt i kroppsøvingstimen i skolen (og dermed oppgitt ikke relevant) har minsket dramatisk de siste 20-30 årene. Dette følger trolig av at de med funksjonsnedsettelse nå i større grad deltar i de ordinære kroppsøvingstimen. I undersøkelsen fra Beitostølen Helseport-senter, der respondentene er mellom 6 og 15 år, oppgir 70 prosent at de opplever å bli inkludert i kroppsøvingstimen hele eller nesten hele tiden, mens 20 prosent svarer at de blir inkludert innimellom. Videre finner vi en sammenheng mellom opplevelsen av inkludering og deltakelse i idrett. Det kan derfor hevdes å være positivt for idrettsdeltakelsen at skolen nå ser ut til å inkludere flere.

Skolen har imidlertid et forbedringspotensial. I fritekstsvarene trekker flere frem at skolen fortsatt har for lite kunnskap om hvordan man inkluderer barn og unge med funksjonsnedsettelse inn i kroppsøvingstimen på skolen. Videre viser fritekstsvarene at hvordan målgruppen vurderer kroppsøvingstilbudet sett opp mot deres behov, i stor grad er sammenfallende med vurderingen av idrettslagenes tilbud:

- Noen synes det er fint med et integrert tilbud, andre synes at det skal være konsentrert
- Noen synes nivået ikke er tilpasset eleven
- Mange møter holdninger som ikke er inkluderende

- Mange møter en uvitenhet i forhold til tilrettelegging av tilbud
- Mange gymfasiliteter som skolene benytter er ikke universelt utformende

Figur 3-10: Om inkludering i kroppsøvningsfaget

Note: N=413 (antall respondenter)

Kilde: Nettbasert spørreundersøkelse gjennomført av Oslo Economics.

3.8 Oppsummering av behov

Vi har i dette kapitlet forsøkt å avdekke hvilke behov mennesker med funksjonsnedsettelse må ha dekket om de skal delta i organisert idrett. Vi har undersøkt hvilke tilbud de har behov for, hvilken informasjon de har behov for, hva som kan mobilisere til idrettsdeltakelse og hva som kan sikre varig deltagelse i idretten. Undersøkelsen viser at det finnes udekte behov innenfor alle fire behovskategorier, og at behovene innenfor hver av behovskategoriene er mangefasettete.

På overordnet nivå har alle samme behov: de trenger et tilgjengelig tilbud, de trenger informasjon om tilbudet og de må ha lyst til å delta på tilbudene som finnes. På individnivå er det imidlertid store forskjeller i hva man finner av tilgjengelige tilbud, hva man har behov for av informasjon og hva som skal til for å stimulere den nødvendige lysten til å delta i organisert idrett. I målgruppen finner vi både de som primært har behov for et idrettstilbud å delta på, og de som bare mangler informasjon om det idrettstilbudet de faktisk kan delta på. Videre finner vi mange som faktisk kjenner til et idrettstilbud, men som likevel ikke deltar. Grunnene til den manglende deltagelsen skyldes ulike årsaker:

- Noen føler seg ikke trygge nok på at de vil mestre idrettsaktiviteten fysisk og/eller sosialt
- Noen har prøvd å delta i idrett, men opplever ikke mestring, enten fordi nivået er for lavt, eller for høyt

- Noen har prøvd å delta i idrett, men mangler et sosialt fellesskap
- Noen har behov for bedre tilgang til aktivitets-hjelpemidler, transport og/eller ledsagere for å kunne delta i organisert idrett

Kompleksiteten i behov gjør at det neppe finnes et tiltak som alene vil treffe behovene til målgruppen på en slik måte at det vil utløse en betydelig økt deltagelse eller aktivitet. Isteden er det trolig summen av flere mindre tiltak som har størst potensial til å utgjøre en forskjell i rekrutteringen av mennesker med funksjonsnedsettelse til idretten. Dette kommer vi tilbake til i diskusjonen av mulige tiltak i kapittel 4.

Videre viser gjennomgangen at type funksjonsnedsettelse i liten grad er bestemmende for om du tilhører gruppen som primært mangler et tilbud, informasjon eller motivasjon til å begynne med organisert idrett. Det er mange med bevegelseshemming som ikke opplever å ha et tilbud de kan delta på, men det samme er tilfelle for mange med en utviklingshemming og/eller en synshemming. Videre kan det hevdes at synshemmede har et særlig behov for ledsagere, men flere timer med en kompetent ledsager er også noe mennesker med andre typer funksjonsnedsettelse etterspør. Når vi i kapittel 4 drøfter hvilke tiltak idretten kan gjøre for å mobilisere målgruppen til deltagelse i idrett ser vi derfor på tiltak sortert etter type behov, og ikke etter type funksjonsnedsettelse.

4. Hvordan øke målgruppens deltakelse i idrett?

Gjennomgangen av målgruppens behov i kapittel 3 viste at det for mange i målgruppen er et avvik mellom det de har behov for av informasjon, aktivitetstilbud og oppfølging for å delta i idrett, og det idretten og andre per i dag kan tilby. For å nå mål om økt rekruttering av mennesker med funksjonsnedsettelse til idretten trengs tiltak for å dekke disse behovene. I dette kapitlet drøftes slike tiltak nærmere.

4.1 Identifisering av tiltak

Per i dag er det mange, både i og utenfor idretten, som gjør en god og viktig innsats for å inkludere mennesker med funksjonsnedsettelse i organisert idrett. Midlene til paraiddrett har, som vist i delkapittel 2.3, økt de siste årene, og en rekke ulike tiltak for å fremme målgruppens deltakelse i idrett har blitt testet ut. Likevel er idrettsdeltakelsen til målgruppen fortsatt lavere enn i befolkningen for øvrig.

Basert på kunnskapen som er innhentet gjennom spørreundersøkelsene, dokumentstudier og intervjuer, herunder intervjuer med særforbund og klubber som anses å ha suksess med mobilisering av målgruppen¹¹, presenteres i dette kapitlet mulige tiltak for å øke målgruppens idrettsdeltakelse.

4.1.1 Tiltakenes kostnader skal være lave

Et viktig premiss for arbeidet har vært å identifisere tiltak som kan gjennomføres uten vesentlige økninger i ressursbruk for idretten. Norsk idrett i stor grad tuftet på frivillighet. Tiltak som innebærer vesentlige økninger i tid eller kostnader for idrettslagene er derfor lite gjennomførbare i praksis. Det har derfor vært viktig å undersøke hvordan en kan få mer ut av eksisterende midler gjennom en omdisponering, heller enn en økning i idrettens pengebruk og/eller tidsbruk.

4.1.2 Tiltakene kan berøre flere aktører enn idretten

Tiltakene som foreslås er ikke begrenset til bare å handle om hva idretten kan gjøre for å øke målgruppens idrettsdeltakelse. Som vist i delkapittel 2.4, og i gjennomgangen av betydningen av aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport i delkapittel 3.6, er også offentlige aktører viktige for å fremme målgruppens idrettsdeltakelse. Det samme er vi som

privatpersoner og andre organisasjoner, stiftelser og foreninger som jobber for å fremme interessene til målgruppen. I gjennomgangen av tiltakene har vi skilt mellom hva idretten kan gjøre, og hva som ligger på andre aktører i samfunnet å gjøre noe med. Dette synliggjør idrettens ansvar, men viser også at uten støtte fra andre deler av samfunnet blir rekrutteringen av målgruppen til idretten langt mer krevende.

4.2 Tiltakene oppsummert

Figur 4-1 viser ti overordnede tiltak som vi mener kan gjennomføres uten en betydelig økt ressursinnsats, og som sannsynligvis kan bidra til å øke idrettsdeltakelsen til mennesker med funksjonsnedsettelse. Flere av tiltakene vi foreslår vil påvirke flere av de fire behovskategoriene som er redegjort for i kapittel 3. Eksempelvis vil holdningsarbeid som normaliserer paraiddrett kunne bidra til at flere i målgruppen ønsker å begynne med idrett, og dermed tar initiativ til å starte opp nye tilbud eller søke informasjon om eksisterende tilbud. En normalisering av paraiddrett gjennom målrettet holdningsarbeid vil også kunne gjøre barrierene for å tre inn i den organiserte idretten lavere (*mobilisering*), og bedre rammebetingelsene for at en kan bli værende i den organiserte idretten over tid (*varig deltakelse*).

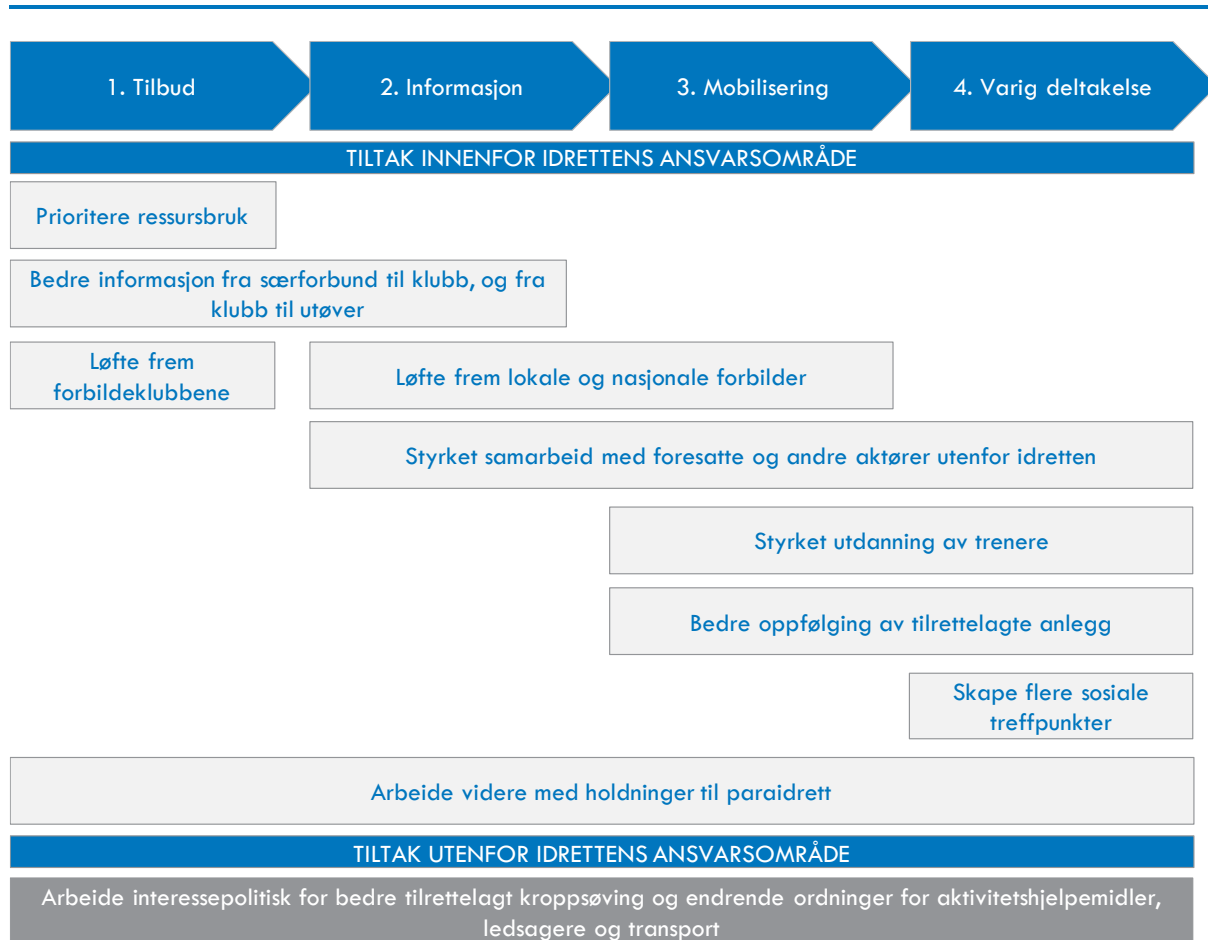
Ni av de ti tiltakene dreier seg om forhold som befinner seg innenfor idrettens ansvarsområde. Det siste tiltaket, å arbeide interessepolitisk for bedre tilrettelagt kroppsøving og endrede ordninger for aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport, omhandler forhold utenfor idrettens ansvarsområde, men som likevel kan ha stor betydning for idrettens målsetting om *idrett for alle*.

Under figuren følger en nærmere omtale av hvert enkelt tiltak hvor vi drøfter konkrete aksjonspunkter. Vi tydeliggjør også hvem vi mener har ansvaret for å følge opp tiltakene, herunder om det er NIF sentralt, idrettskretsene, særforbundene eller om det er tiltak som krever innsats fra aktører utenfor idrettsbevegelsen.

Etter å ha presentert hvert av tiltakene nærmere avsluttes kapitlet med en oppsummerende vurdering av hvordan vi mener idretten bør arbeide videre for å øke idrettsdeltakelsen til mennesker med funksjonsnedsettelse.

¹¹ I Vedlegg A gis det beskrivelser av hvordan fem særforbund jobber med å øke deltakelsen blant målgruppen.

Figur 4-1: Hva kan gjøres for å øke idrettsdeltakelsen?

Illustrasjon: Oslo Economics og Beitostølen Helse- og idrettscenter

4.3 Prioritere ressursbruk

Et idrettstilbud oppstår ikke av seg selv. Idretten er basert på frivillighet, og betingelsen for et tilbud er at det finnes lokale krefter i eller utenfor et allerede eksisterende idrettslag som kan påta seg oppgaven med å organisere aktiviteten og trene utøveren(e). I tillegg til lokale krefter spiller særforbundene en viktig rolle, både i å støtte opp om eksisterende tilbud, og i å identifisere muligheter for å rekruttere lokale ildsjeler til å opprette nye tilbud.

Mennesker med funksjonsnedsettelse som mangler et idrettstilbud mangler i de fleste tilfeller også ildsjelene som kan drive tilbudet. Erfaringer viser imidlertid at med innsats fra særforbundene kan tilbud oppstå også der hvor det i utgangspunktet mangler lokale initiativ.

Gjennom intervjuer med idrettslag og respons fra utøvere i spørreundersøkelsen oppfatter vi at det er forskjeller i hvordan særforbundene prioriterer å jobbe med målgruppen, og også at kapasiteten for å gjøre dette varierer mellom særforbund. Det er også

tydelig at de særforbundene som virkelig setter paraidrett som et prioritert område, oppnår dokumenterbare resultater i form av bedre idrettslige tilbud og tilstrømning til idrettsgrenene. I lys av dette bør det tas en diskusjon av om idretten er tjent med å i større grad prioritere ressursbruken slik at de forbundene som har mest kompetanse og mest vilje til å jobbe med paraidrett, tildeles en større andel av midlene.

Store deler av den offentlige finansieringen av paraidrett skjer gjennom spillemidlene som tildeles NIF sentralt, de 55 særforbundene og Olympiatoppen. Hoveddelen av disse midlene tildeles særforbundene. I 2019 var det om lag 30 millioner kroner som ble tildelt særforbundene fra post 5.2 og 5.3 med formål om å øke aktiviteten blant mennesker med funksjonsnedsettelse. NIF sentralt utarbeider kriterier for tildeling av post 5.2- og post 5.3-midler, og har muligheter til å styre midlene i den retningen som de mener bidrar til høyest grad av måloppnåelse. I dag er kriteriene for tildeling av disse midlene allerede utformet på en måte som til en viss grad premierer særforbundene som kan vise til innsats og resultater på dette området.

En enda tydeligere prioritering av post 5.2- og 5.3-midlene vil både ha praktiske og prinsipielle konsekvenser. En målretting av midlene som innebærer at enkelte særforbund får mer midler og et større ansvar for det paraiddrettslige breddetilbudet, vil som nevnt over kunne bidra til at det skapes mer aktivitet for hver krone. Dette fordi midlene tilfaller særforbund som har kompetanse og vilje til å jobbe med målgruppen, og en får hentet ut stordriftsfordeler. Men det kan også innebære at bredden av tilbud som målgruppen står overfor reduseres, ettersom det vil være flere særforbund som får mindre midler til å utvikle paraiddrettslige tilbud.

Et godt alternativ til å omprioritere midlene slik at særforbundene som oppnår best resultater på området får mer av spillemidlene, er at en ser på løsninger for å styrke innsatsen blant de små og mellomstore særforbundene som ikke har mulighet til å ha dedikerte stillinger innenfor paraiddrett. I dag er det mange særforbund som består av kun et fåtall ansatte – enkelte har kun en generalsekretær som eneste ansatt. I de mindre særforbundene vil det kunne være mulig å oppnå tydeligere resultater hvis en søker samarbeid og allianser med andre særforbund. NIF sentralt kan se på løsninger hvor flere særforbund kan gå sammen for å søke om prosjektmidler til en felles stilling eller innsats med ansvar for det paraiddrettslige tilbudet i særiddrettene. Å gå i retning av mer samarbeid mellom særforbundene er i tråd med NIFs egne planer for videreutvikling av forvaltningsmodellene. Samarbeid mellom særforbund vil også gjøre det enklere å hente ut stordriftsfordeler enn hvis en skal tildele mindre tilskuddsbeløp til mange særforbund.

4.4 Bedre informasjon fra særforbund til klubb

Idrettslagene kan ikke forventes å ha kunnskap om alle former for paraiddrett, og hvordan ulike typer idretter kan tilrettelegges for mennesker med funksjonsnedsettelse. Særforbundene kan i større grad ha denne kompetansen enten alene eller i samarbeid, og flere særforbund kan være tydeligere overfor idrettslagene på hvordan idrettslagene kan bruke deres kompetanse.

Om en utøver tar kontakt med et idrettslag, trenger ikke idrettslagets kontaktperson nødvendigvis å kunne paraiddrett. Han eller hun kan identifisere utøverens funksjonsnedsettelse og ønsker om idrett, og ta dette videre til det aktuelle særforbund. Særforbundet kan deretter komme med råd til hvordan idretten kan eller bør tilpasses. Særforbundene vil også kunne koble på de regionale fagkonsulentene ved behov.

I dag er det store variasjoner i hvilken grad særforbundene setter paraiddrett som et prioritert område i sine strategidokumenter og virksomhetsplaner. Det er også store variasjoner i hvilken grad særforbundene setter av midler til paraiddrett. Enkelte særforbund er svært dedikerte i hvordan de jobber med å rekruttere mennesker med funksjonsnedsettelse. Dette er særforbund som har forankret paraiddrett som et prioritert område både i deres strategiske dokumenter, og gjennom sine faktiske økonomiske prioriteringer. Det finnes også tilfeller av særforbund som ikke har satt paraiddrett som et viktig innsatsområde i deres strategiske dokumenter eller som ikke prioriterer ressurser til dette området. Det skyldes dels at det er betydelig variasjon i hvor store ressurser særforbund besitter til å håndtere alle ønskelige sider ved sin idrett.

NIF sentralt har mulighet til å påvirke særforbundenes prioriteringer gjennom kriterier og rapporteringskrav som settes for tildeling av midler fra post 5.2 og 5.3. Her kan de stimulere til at særforbundene prioriterer kompetansehevende tiltak innen paraiddrett.

Som en del av studien har vi gjort en kartlegging av hvordan særforbundene informerer om paraiddrett på sine hjemmesider. Vi ønsket å finne ut om det lar seg gjøre å finne kontaktinformasjon til en ansatt i særforbundet som kan besvare spørsmål om paraiddrett. På flere av særforbundenes hjemmesider, heriblant flere av de største særforbundene, er det svært vanskelig, og i flere tilfeller ikke mulig, å finne kontaktinformasjon til en person som kan ta imot spørsmål om paraiddrett. Det taler for at det kan være vanskelig for klubber å oppsøke hjelp fra særforbundene hvis de har behov for råd og tips om hvordan de kan tilrettelegge aktiviteten til nye medlemmer med funksjonsnedsettelse.

NIF kan igjen bruke tildeling av midler fra post 5.2 og post 5.3 som et incitament overfor særforbundene slik at forbundene prioriterer å ha informasjon om paraiddrett enklere tilgjengelig på sine hjemmesider.

4.5 Bedre informasjon fra klubb til utøver

For mange i målgruppen er det en terskel å ta kontakt med et idrettslag eller et særforbund hvis en ønsker å starte med en idrett. Spesielt gjelder det hvis det ikke finnes informasjon om hvem en skal ta kontakt med hvis en har spørsmål om paraiddrett. Det er vår vurdering at terskelen for å ta kontakt med et idrettslag eller særforbund senkes hvis det finnes bedre kontaktinformasjon på forbundenes og idrettslagenes hjemmesider.

4.5.1 Bedre informasjon på klubbenes hjemmesider

Sannsynligvis er det mange klubber som kunne tenke seg å opprette et paratilbud, dersom det var etter-spørrelse, og mange parautøvere som kunne tenke seg å benytte et tilbud, dersom de visste at det fantes. Flere av respondentene i den nettbaserte spørreundersøkelsen sier de har vært på søken etter et paratilbud, men ikke funnet noe. Mens enkelte tar direkte kontakt med klubber for å høre hva de kan tilby, er det mange som trolig avstår fra denne kontakten når de ikke finner paraiddrett nevnt på idrettslagets hjemmesider eller Facebook-sider. På NIF sine hjemmesider kan imidlertid personer fra målgruppen melde sin interesse for å begynne med paraiddrett.¹² Dette er et nyttig verktøy for å matche interesserte personer i målgruppen med de regionale fagkonsulentene og relevante kontaktpersoner i særforbundet, som senere kan bringe interessen videre til det aktuelle idrettslaget. Fra vår informasjonsinnhenting fremgår det imidlertid at mange potensielle utøvere ikke tenker at NIF sentralt kan sette dem i kontakt med det lokale idrettslaget, og dermed aldri bruker kanalene til NIF når de vil begynne med idrett lokalt. Av den grunn synes det å være et potensial i at idrettslagene tar en enda mer aktiv rolle i informasjonsarbeidet.

Et tiltak som kan hjelpe er om idrettslagene har en egen fane med informasjon om «paraidrett» på hjemmesidene, på Facebook-sidene eller i andre kanaler der idrettslaget presenterer sitt tilbud. Om ikke idrettslaget har et stående tilbud, men er interessert i å legge til rette for mennesker med funksjonsnedsettelse, kan de vise dette under fanen «paraidrett», med navn og et telefonnummer til noen i idrettslaget man kan kontakte for å melde sin interesse. På denne måten vil idrettslagene signalisere en positiv holdning til paraiddrett, noe som kan antas å bidra til økt rekruttering av målgruppen.

NIF sentralt og særforbundene bør oppfordre idrettslagene til å ha informasjon om paraiddrett, eventuelt kontaktinformasjon ved spørsmål om paraiddrett, på sine hjemmesider og Facebook-sider. Ved at idrettslagene utfordres til å være mer tilgjengelige overfor målgruppen, kan det sette i gang tankeprosesser hos den enkelte klubb relatert til hvordan man som klubb kan imøtekomme denne gruppen bedre enn i dag.

4.6 Løfte frem for bildeklubbene

Flere informanter til studien presiserer at det er et behov for å ufarliggjøre paraiddrett overfor klubbene, herunder å få klubbene til å forstå at det er de samme prinsippene som gjelder ved tilrettelegging for paraiddrett som gjelder for tilrettelegging av idrett for personer uten funksjonsnedsettelse: idrett skal være

lystbetont, gi utøverne en følelse av mestring og være en sosial arena. Gjennom å formidle sine erfaringer kan klubber som allerede har et etablert tilbud til målgruppen spille en viktig rolle.

Borre Allsports er en klubb som tidvis har blitt benyttet som en ambassadørklubb av regionale fagkonsulenter hvis det har vært andre klubber som har vurdert å starte opp et tilbud for målgruppen. Da har representanter fra Borre Allsports gitt et foredrag om hvordan de har lagt opp sitt tilbud. Det er også gitt informasjon om hvor klubbene kan hente finansiering for å starte et tilbud, samt synliggjort hvilke sosiale og helsemessige gevinster som tilbudet har gitt for deres medlemmer.

I denne studien har vi gjennomført intervjuer med flere idrettslag. Alle har uttrykt en velvilje til å stille opp som ambassadører i møte med andre klubber/foresatte som vurderer å etablere et tilbud til målgruppen. Dette fordi klubbene opplever at de har mange nyttige erfaringer som andre klubber kan dra veksler på. I dag fungerer regionale fagkonsulentene allerede som matching-partnere mellom representanter fra velfungerende paratilbud og klubber/foresatte som ser på mulighetene for å starte et tilbud. Vi vurderer at denne funksjonen bør styrkes og prioriteres i årene fremover.

4.7 Løfte frem nasjonale og lokale forbilder

Fra innspillene fra målgruppen og gjennom intervjuer med brukerorganisasjoner fremkommer det at mange mennesker med funksjonsnedsettelse tenker at det ikke finnes noen plass til dem i den organiserte idretten. Det synes å være et behov for å normalisere paraiddrett som et tilbud som er tilgjengelig for alle. Og i dette arbeidet kan nasjonale og lokale forbilder på alle slags sportslige nivåer spille en viktig rolle.

4.7.1 Styrke profileringen av nasjonale profiler

Det synes å være en tendens til at idretter som har evnet å få frem nasjonale profiler, har hatt en vekst i rekrutteringen til idrettene. Eksempler på idretter som har hatt store, nasjonale profiler er parasvømming, parabordtennis og roing. De nasjonale profilene kan skape motivasjon og lyst til å drive med paraiddrett gjennom å vise hva som er mulig.

Det gjøres allerede et stort arbeid for å løfte frem flere og tydeligere profiler. Fra intervjuer med brukerorganisasjoner påpekes det imidlertid at NIF og særforbundene kan bli bedre til å profilere parautøvere sammen profiler i de samme idrettene som ikke har en funksjonsnedsettelse. For eksempel vil et bilde lagt ut av paralangrennslandslaget på ski nå

¹² <https://www.paraidrett.no/lyst-til-a-starte-med-idrett/>

ut til ca. 1 300 Instagram-følgere. Hadde isteden langrennslandslaget postet det samme bilde, ville det nådd ut til ca. 161 000.

Den organiserte idretten kan gjøre mye ved å bruke sine informasjonskanaler til å løfte frem nye profiler, men hvis man virkelig skal nå bredt ut, er man avhengig av et godt samarbeid med mediene. Det er dermed viktig at den organiserte idretten søker etter gode samarbeidsprosjekter med mediene for å løfte frem profiler. Den tv-sendte NM-veka er et eksempel på en nyskaping som evner å løfte frem mangfoldet i norsk idrett. I 2019 var el-innebandy en av idrettene under NM-veka. Det gir mulighet for flere å bli kjent med idrettene og menneskene som utøver idretten. Informanter vi har snakket med mener at interessen rundt konkrete aktiviteter øker i etterkant av denne typen profilering.

4.7.2 Bruke utøvere fra lokale idrettslag i rekruttering

De nasjonale profilenes rolle i å synliggjøre hva som er mulig, er viktig. Like viktig er det å ha forbilder som verken løper raskest eller hopper høyest. Dette kan være lokale profiler som flere i målgruppen kan identifisere seg med, som igjen vil kunne bidra til å normalisere paraidrett og ufarliggjøre inngangen til den organiserte idretten.

Et konkret tiltak er å rekruttere ambassadører i idrettslagene som kan bidra i rekrutteringsarbeidet, for eksempel i prosessen der de regionale fagkonsulentene sender informasjon til potensielle utøvere etter endt re-/habiliteringsopphold, med informasjon om tilbud som er aktuelle for dem. Disse prosessene ender som regel i lite konkret idrettsaktivitet. Vår hypotese er at dersom fagkonsulenten kan legge ved kontaktinformasjon til ambassadører i de respektive idrettslagene, med bilde og en oppfordring til å ta kontakt ved spørsmål om hvordan det er å drive idretten, senker det terskelen for flere til å ta kontakt.

Ambassadørene fra idrettslagene bør på sin side oppfordres til å foreslå å møte de som lurer på å begynne med idretten på første trening. Dette vil sannsynligvis bidra til å skape trygghet, og senke terskelen for deltakelse.

I intervjuer med representanter fra idrettslag påpekes det at et viktig suksesskriterium er å være oppsøkende i rekrutteringen. Dette gjelder spesielt i en etableringsfase hvor tilbudet er mindre kjent. Når klubben viser en vilje og et ønske om at akkurat du skal begynne med idretten, vil det for mange være lettere å møte på første trening.

Bordtennisforbundet har i sitt arbeid vært veldig tydelige på at den nye utøveren må ha et kjent ansikt

som møter han/henne på den første treningen – slik at det første møtet med idretten føles trygt. Bordtennisforbundet har prioritert å prate med den potensielle utøveren før første trening, og sender en representant fra forbundet til de lokale klubbene for å følge barn og unge med funksjonsnedsettelse på deres første trening. Forbundet har opplevd at dette har hatt god effekt. I dette konkrete eksempelet brukes det ikke lokale ambassadører, men behovet som representanten fra bordtennisforbundet dekker er det samme behovet som lokale ambassadører i idrettslagene kan dekke i en mobiliseringsfase.

4.8 Styrket samarbeid med aktører utenfor idretten

For idretten vil det å skape et godt samarbeid med foreldre/foresatte og med andre aktører som har interessert av at målgruppen deltar i idrett være viktig også i tiden fremover. I det videre drøfter vi områder hvor det synes å være gevinster å hente ved å søke mer samarbeid.

4.8.1 Styrket samarbeid og forventningsavklaring med foresatte

At klubbene evner å skape gode relasjoner til de foresatte, synes fra vår informasjonsinnhenting å være et svært viktig punkt. Gjennom intervjuene og den nettbaserte spørreundersøkelsen pekes det på at foresatte til målgruppen ofte har begrenset kapasitet til å følge opp barnet i idrett på ettermiddags-/kveldstid. Mange barn og unge med funksjonsnedsettelse er avhengige av at foresatte stiller opp for at de skal kunne drive med idrett. Av den grunn er det viktig å ha en dialog med foresatte om hvilke forventninger de har til aktiviteten, og hvordan idrettslaget og foresatte sammen kan finne gode løsninger.

I intervjuene med idrettslag fremheves det at det er viktig at foresatte blir kjent med fordelene med å drive med idrett for barnet, slik at også foreldrene prater positivt om idrettstilbudet til barnet og motiverer til deltakelse. Flere av idrettslagene har vært bevisste på å skape foreldrearenaer slik at også foreldrene får en tilknytning til idrettslaget. Idrettslagene oppgir også at foreldrene ser stor nytte av å kunne drive erfaringsutveksling seg imellom.

Fra intervjuer med regionale fagkonsulenter og representanter fra idrettslag påpekes det at mange foresatte har et skjevt bilde av hva et idrettslag er. Flere foresatte ser på idrettslagene som en tjenesteleverandør på lik linje med et kommersielt trenings-senter. Det er behov for en tydelig avklaring av hvilke forventninger klubben har til de foresatte. Idrettslagene er tuftet på frivillighet, og aktiviteten skapes i samspillet mellom utøver, foresatte og klubb. Det er

viktig at klubbens representanter er tydelige på dette i de første møtene med utøver og foresatte.

Den praktiske utførelsen av dette tiltaket må gjennomføres på idrettslagsnivå. Vi mener likevel at idrettskretser og særforbund kan informere klubbene om viktigheten av å etablere gode relasjoner mellom foresatte og klubb og på tvers av de foresatte. Samtidig bør idrettskretser og særforbund presisere viktigheten av en tydelig forventningsavklaring med foresatte.

4.8.2 Stryket samarbeid med kommuner

Kommuner spiller en nøkkelrolle i å fremme målgruppens deltakelse i idrett. De eier i mange tilfeller idrettsanleggene, innvilger ledsagerordninger og transport, og drifter kommunale boliger/bofellesskap for mennesker med funksjonsnedsettelse. Kommunen er også en viktig aktør i rollen som skoleeier. Hvordan idretten kan arbeide for at skolene blir enda bedre til å tilrettelegge for kroppsøving er et tema i delkapittel 4.13.

Idrettskretser og særforbund kan bidra til å synliggjøre for idrettslagene at ulike aktivitetssområder innenfor kommunene kan utgjøre viktige rekrutteringsarenaer, hvis en er i stand til å etablere et godt samarbeid med kommunen. Denne synliggjøringen kan skje i samtaler mellom regionale fagkonsulenter og klubb eller via informasjonsskriv fra særforbund/NIF sentralt til klubbene.

Idrettslagene vi har intervjuet som har et tilbud til utviklingshemmede forteller alle at de har dialog med representanter fra kommunale boliger og re-/habiliteringstjenesten. Samarbeidet går ut på at de ansatte i boligene informerer om tilbudet og motiverer til deltakelse. Representantene fra idrettslagene oppgir at det meste av deres rekruttering skjer gjennom disse kommunale kanalene.

4.8.3 Stryket samarbeid med brukerorganisasjoner

Der idretten mangler direkte kanaler til målgruppene, har brukerorganisasjonene typisk e-postadresser eller annen kontaktinformasjon til sine medlemmer. Å få brukerorganisasjoner til å distribuere informasjon kan derfor være en effektiv måte å nå målgruppen på. Vi har i delkapittel 3.4 hevdet at passiv informasjon om treningstider og oppmøtetidspunkt neppe vil lede til en betydelig økt rekruttering. Men om informasjon kan suppleres med oppfordringer om deltakelse, fra utøvere som allerede driver idretten, er det å forvente at informasjonen vil ha en sterkere effekt, jf. diskusjonen om å løfte frem de gode forbildene i delkapittel 4.4.

NIF sentralt og brukerorganisasjonene bør sammen vurdere om de kan ha gjensidig nytte av et forsterket samarbeid rundt rekruttering til aktivitet og idrett.

4.9 Stryket utdanning av trenere

Når målgruppen oppsøker idretten, er det idrettslagenes oppgave ta dem imot på en god måte, og se muligheter heller enn begrensninger. Responsen på den nettbaserte spørreundersøkelsen tyder på at mange idrettslag er gode på dette, men at mange også har et forbedringspotensial.¹³ At et idrettslag ser problemer heller enn muligheter trenger ikke skyldes vond vilje. Det er mest sannsynlig et utslag av manglende kompetanse på tilrettelegging av aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse. Å øke idrettslagenes kompetanse på hvordan tilby paraiddrett vil sannsynligvis gjøre at flere parautøvere møter klubber med en positiv holdning, noe som igjen vil stimulere idrettsdeltakelsen i målgruppen.

Det er kjent at trenerens kompetanse er en nøkkel-faktor både for å rekruttere og bevare målgruppene i idretten. Som vist i Figur 3-6 i forrige kapittel er de som fortsatt driver med idrett jevnt over mer fornøyde med sine trenere enn de som har valgt å slutte. Videre er det å ha en kompetent trener den faktoren som nest flest respondenter trekker frem som viktig om de skal begynne med idrett igjen.

Kompetansen trenerne må besitte er todelt. I utøvernes første møte med idretten er det viktig at trenerne evner å skape trygghet for den enkelte, og en følelse av tilhørighet i idretten. For å bevare utøverne i idretten er det viktig at trenerne faktisk har kompetanse på paraiddrett, og vet hvordan de kan utvikle talentet til den enkelte utøver.

I dag er tilrettelegging av aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse en del av trenerløypa til NIF. Det er også flere særforbund som gjennomfører egne kurs om hvordan aktiviteten i sine idrettsgrener kan tilrettelegges for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Det er viktig at NIF, idrettskretser, særforbund og særkretser sørger for å bevare eksisterende tilbud, og at det videreutvikles på samme måte som trenerutdanningen for øvrig. Idrettslagene kan ikke pålegges å ansette trenere og ledere med kompetanse på paraiddrett. For mange idrettslag er det vanskelig nok bare det å finne noen som kan påta seg treneroppgaven. Likevel, i dialogen med idrettslagene som har, eller ønsker å opprette et paratilbud, bør særforbund og regionale fagkonsulenter være bevisste på å fortelle om betydningen av kompetente trenere,

¹³ På direkte spørsmål om hvordan de ble møtt av idrettslaget (Figur 3-6), rapporterer de fleste respondenter at de ble møtt på en god måte. Imidlertid fremgår det av

fritekstsvarene i spørreundersøkelsen at det er et forbedringspotensial.

og samtidig være proaktive i rekrutteringen til aktuelle kurs.

4.10 Bedre oppfølging av tilrettelagte anlegg

Kompetanse på paraidrett er ikke noe som kun handler om trenerne, det rommer også kunnskap og bevissthet om universell utforming av anlegg. For enkelte mennesker med funksjonsnedsettelse kan f.eks. fravær av dusjstol i svømmehallen utgjøre en barriere for deltakelse. Ofte kan mindre justeringer på anleggene som den enkelte klubb ikke er klar over bidra til å senke barrierene for deltakelse. I intervjuer og i den nettbaserte spørreundersøkelse nevnes flere konkrete eksempler; Personer som spiller rullestolrugby eller el-innebandy som ikke har noen steder å lagre eller lade utstyret mellom treningene, personer som driver med skipigging, men hvor parkeringsplassen er brøytet på en slik måte at det ikke er mulig å komme seg fra bilen til langrennsløypene med kjelken. Listen over andre lignende eksempler er lang.

Vi mener at NIF, idrettskretser, særforbund og særkretser kan spille en rolle i å bevisstgjøre klubbene på disse utfordringene. Dette kan blant annet skje gjennom informasjonsskriv til klubbene, eller når de regionale fagkonsulentene er i kontakt med idrettslagene. Imidlertid vurderer vi at det viktigste klubbene kan gjøre, er å bli bedre til å spørre den enkelte parautøver om hvilke behov han/hun må få dekket før, under og etter aktiviteten. Her igjen kan NIF, idrettskretser, særforbund og særkretser bevisstgjøre klubbene på viktigheten av at klubbene tør å stille disse spørsmålene til den enkelte utøver og/eller dens foresatte.

4.11 Skape flere sosiale treffpunkter

I kapittel 3 så vi at gode sosiale miljøer er viktig for å skape varig deltakelse blant målgruppen. Utøverne vil møte personer med felles interesser til både konkurranse og samvær. Får de mulighet til det, øker sannsynligheten for varig deltakelse. Basert på intervjuene med idrettslagene synes det å være et suksesskriterium at den enkelte klubb greier å skape gode sosiale miljøer. Spesielt blant idrettslagene som har et tilbud til utviklingshemmede, rapporteres det om at flere av utøverne har stått uten sosiale nettverk før de kom til idrettslaget. Av den grunn er det enda viktigere at en prioriterer å skape gode sosiale miljøer og at det knyttes bånd mellom utøverne, men også mellom foreldrene slik at en kan dele erfaringer og skape en økt tilknytning til idrettslaget (jf. presentasjonen av forrige tiltak).

På særforbunds nivå er det flere eksempler på forbund som arrangerer regionale eller nasjonale treningssamlinger og/eller konkurranser for målgruppen. I intervjuer med representanter fra særforbund og idrettslag rapporteres det om at disse arrangementene er viktige som arenaer for å knytte nye vennskap, samt som bidrag til motivasjon for den enkelte utøveren. Spesielt for utøvere som deltar i integrerte tilbud med jevnaldrende, er det motiverende å få muligheten til å trene med og konkurrere mot andre mennesker med funksjonsnedsettelse.

Den organiserte idretten kan jobbe for at det arrangeres flere stevner, treningsleirer og sosiale treffpunkter for målgruppen. Videre kan NIF, idrettskretser, særforbund og særkretser ha en rådgivende rolle mot idrettslag som allerede yter eller planlegger å starte et tilbud til målgruppen. Det bør presiseres at det er en stor fordel om klubben evner å tilrettelegge for gode sosiale treffpunkter. Dette kan være grillkvelder, felles mat etter trening, årsavslutning eller annet. I de miljøer hvor vennskapsbånd skapes, blir barn og ungdom værende. Fokuset i klubbene bør være bredere enn kun det sportslige.

4.12 Arbeide videre med holdninger til paraidrett

Et ansvar som hviler på hele samfunnet, er å normalisere det å ha en funksjonsnedsettelse. Hvis det i større grad er en selvfølge at mennesker med funksjonsnedsettelse deltar på de samme samfunnsarenaene som mennesker uten funksjonsnedsettelse, vil trolig det å søke seg til idretten bli en selvfølge for flere i målgruppen enn i dag.

Mennesker med funksjonsnedsettelse er sterkt underrepresentert i arbeidslivet. I 2015 var 44 prosent av mennesker med funksjonsnedsettelse sysselsatt, mot 74 prosent i befolkningen generelt (Bufdir, 2015). Det er begrenset hva idretten kan gjøre for å påvirke denne statistikken, men det bør vurderes om idretten skal gå foran ved å måle utviklingen i antall ansatte med funksjonsnedsettelse i idretten. Det er ofte slik at det man blir målt og vurdert på, det gjør man også noe med. I dag er det mange virksomheter som blir målt på andel kvinnelige ansatte eller andel ansatte med minoritetsbakgrunn, men få som måles på utvikling i antall ansatte med funksjonsnedsettelse.

Det vil ikke være mulig eller ønskelig å kreve at alle idrettslag skal rapportere denne informasjonen. Imidlertid bør det vurderes om den delen av idrettsbevegelsen som ikke er tuftet på frivillig innsats, herunder NIF sentralt, idrettskretsene, særforbundene og særkretsene, skal rapportere informasjon om antall

ansatte med funksjonsnedsettelse. Det vil kunne bidra til en økt bevissthet rundt denne målgruppen som en underrepresentert gruppe i arbeidslivet. Hvis det igjen bidrar til at flere mennesker med funksjonsnedsettelse får roller i idretten, vil det bidra til å normalisere det å ha en funksjonsnedsettelse, noe som igjen kan lede til økt deltakelse i den organiserte idretten.

4.13 Interessepolitisk arbeid

Målgruppens deltakelse i idrett påvirkes av forhold både i og utenfor idretten. Som vist i kapittel 3 har tilgang til aktivitetshjelpemidler, ledsagere, transport og tilrettelagt kroppsøving betydning for hvorvidt mennesker med funksjonsnedsettelse deltar i organisert idrett. Idretten har ikke formelt ansvar for, og ikke myndighet til, å bestemme over målgruppens tilgang til aktivitetshjelpemidler, ledsagerordninger, transport og tilpasset kroppsøving. Idretten kan imidlertid velge å arbeide interessepolitisk for at tilgangen til nevnte faktorer blir bedre for målgruppen.

Dersom idretten i større grad ønsker å engasjere seg i spørsmål som formelt sett er utenfor idrettens ansvarsområde, men som likevel påvirker målgruppens deltakelse i idrett, bør de ta en enda mer aktiv rolle i å søke samarbeid med brukerorganisasjonene og stiftelsene der det er et tydelig interessefelleskap og gjensidig nytte. Mange av brukerorganisasjonene og stiftelsene som arbeider for mennesker med funksjonsnedsettelse har ansatte som jobber tett opp mot politiske myndigheter.

4.13.1 Bedre tilrettelegging i skolen

Flere av studiens informanter viser til at store deler av det idrettslige selvbildet til barn og unge skapes i kroppsøvingstimene på skolen. Dette støttes opp av en studie som finner at en del barn og unge med funksjonsnedsettelse som ikke deltar i kroppsøvingsfaget i skolen, i mindre grad deltar i organisert idrett på fritiden (Grue, 2001). I Figur 3-10 kunne vi lese at om lag hver fjerde respondent opplevde at han/hun ikke ble inkludert i kroppsøvingstimene på skolene. Tallene skjuler imidlertid store forskjeller mellom aldersgrupper. Skolene har blitt bedre på inkludering, men det eksisterer fortsatt et forbedringspotensial for skolene i å tilrettelegge aktiviteten slik at barn og unge med funksjonsnedsettelse opplever å bli integrert.

NIF sentralt kan jobbe interessepolitisk for at en enda større andel av pensumet for framtidige kroppsøvingslærere handler om å tilrettelegge aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse. Det er dagens idrettsfagsstudenter som vil stå på parketten og

tilrettelegge aktivitet for landets fremtidige elever i kroppsøving.¹⁴

4.13.2 Endrede ordninger for aktivitetshjelpemidler, ledsagere og transport

Som vist i kapittel 3 har mange i målgruppen et generelt behov for bedre tilgang til aktivitets-hjelpemidler og transport, samt flere ledsagertimer om de skal delta i idrett i det omfanget de ønsker. Om idretten skal velge å engasjere seg interessepolitisk i disse sakene tror vi potensialet er størst for endrede ledsagerordninger. For noen, og da særlig synshemmede, er det en særlig utfordring at mange ledsagere ikke behersker idretten de ønsker å utøve. Dagens støttekontaktordning gir ingen garanti for at støttekontakten vil være en god ledsager i utøvelsen av idrett. Vanlige utfordringer er at støttekontakten verken er trent for eller har interesse for idretten som utøves, og herigjennom blir en brems for videre utvikling. Idretten bør derfor oppfordre til at det ses på muligheter for å opprette ordninger hvor ungdom fra idrettslagene kan få betalt for å være ledsagere til parautøvere i samme klubb. Disse personene vil da ha interesse for idretten, og kan i tillegg ledsage vedkommende til og fra trening. Andre fordeler ved en slik ordning er at de aktuelle utøverne får mye mer igjen sosialt ved å utøve idretten med personer som er likere i alder og likere i interesse enn det en støttekontakt eller en forelder vil være.

4.14 Anbefalinger om veien videre

Vi har gjennom vår informasjonsinnhenting sett at behovene til målgruppen er sammensatt og at grad av behovsdekning varierer mye mellom den enkelte utøver. Det gjør det vanskelig å identifisere ett enkelt tiltak som helt sikkert vil løfte målgruppens deltakelse i organisert idrett. Det er likevel enkelte forhold som går igjen når vi spør målgruppen og representanter fra idrettslagene om hva som fremmer økt deltakelse og varig aktivitet. For det første må det skapes et ønske om å begynne med idrett. For det andre må en oppleve en glede når en utøver aktiviteten. Vi mener at de ovennevnte tiltakene vil bidra til å skape et sterkere ønske om å begynne med idrett og stimulere til økt glede ved utøvelsen av idretten, som igjen fører til at flere blir værende lenger i idretten.

NIF sentralt, idrettskretser, særforbund og særkretser kan gjøre flere tiltak for å bidra til at flere får et ønske om å starte med idrett. Det er særlig viktig å fokusere på tiltak som normaliserer paraidrett og som kan bidra til at flere mennesker med funksjonsnedsettelse forstår at det finnes en plass for dem i den organiserte idretten. NIF sentralt og Olympiatoppen

vektlegger ulike bevegelsesaktiviteter, lek og øving i større grad enn tidligere.

¹⁴ Det bør i denne sammenheng nevnes at det kom en ny læreplan i kroppsøving i 2020. Den nye læreplanen

kan jobbe videre med å løfte frem nasjonale profiler i paraiddrett.

Videre kan NIF med de regionale fagkonsulentene i enda større grad bruke lokale utøvere i formidlingen av tilbudet til potensielle utøvere og deres foresatte. I dag finnes det mye erfaringskompetanse hos den enkelte parautøver og klubbene som yter et paraiddrettslig tilbud. Disse erfaringene bør brukes aktivt for å 1) ufarliggjøre organisert idrett for den enkelte person med funksjonsnedsettelse som ikke har turt å tre inn i idretten, og 2) ufarliggjøre paraiddrett for den enkelte klubb som i dag ikke har et paraiddrettslig tilbud. Med ufarliggjøring overfor klubbene menes det at klubbene må forstå at de kommer langt med den idrettslige og mellommenneskelige kompetansen som de allerede besitter.

Videre erfarer vi at det er slik at hvis den enkelte potensielle utøver føler seg ønsket i en klubb, skaper det også et ønske om å begynne med idretten. Den organiserte idretten kan gjøre flere grep for at den potensielle utøveren føler seg mer ønsket. Både idrettslag og særforbund kan bli bedre til å ha kontaktinformasjon til parakontakter på deres hjemmesider.

Den organiserte idretten bør også sikre at det første møtet med idretten blir så godt som mulig. Her bør NIF, idrettskretser, særforbund og særkretser ha en rådgivende rolle som bevisstgjør klubbene på hvor viktig det er at klubbene møter den nye utøveren på en god måte. Ideelt sett bør en representant fra klubben følge utøveren på den første treningen, og det bør tidlig settes av tid til en samtale mellom klubb og utøver/foresatt slik at klubben får informasjon om eventuelle behov som må dekkes for at den enkelte kan utøve idretten.

For at mennesker med funksjonsnedsettelse skal oppleve glede ved idretten og herigjennom bli værende i idretten over tid, er det både viktig at en skaper gode sosiale miljøer og at trenere innehar kompetanse til at den enkelte kan oppleve mestring og utvikling. NIF, idrettskretser, særforbund og særkretser bør bevisstgjøre klubbene om hvor viktig det er at de evner å tilrettelegge for gode sosiale treffpunkter. Dette kan være grillkvelder, felles mat etter trening, årsavslutninger eller annet.

NIF og særforbund kan gjøre flere tiltak for å heve kompetansen blant trenere som skal tilrettelegge aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse. Det bør vurderes om det skal jobbes med å få enda mer paraiddrett inn i trenerløypa, og uansett er det viktig at NIF sammen med særforbundene etablerer et enda bedre system for at trenere som søker mer kompetanse om paraiddrett, vet hvor de må gå for å få tilgang til kunnskap. NIF bør også vurdere å arbeide interessepolitisk for å få enda mer paraiddrett inn i kroppsøvingsutdanningen.

Flere av de ovennevnte tiltakene knytter seg til at NIF, idrettskretser, særforbund og særkretser må fortsette å yte viktig støtte til de enkelte klubbene og fungere som et viktig bindeledd mellom aktørene som kan påvirke aktiviteten blant målgruppen. Tidligere har det blitt gjennomført flere større, nasjonale satsninger for å øke oppmerksomheten rundt paraiddrett og gi personer i målgruppen mulighet til å teste ulike idretter. Effektene av disse tiltakene har vært uklare. Vår vurdering er at ressursene bør prioriteres til å støtte de lokale kreftene, slik at de lokale tilbudene og informasjonen som gis om tilbudene er best mulig.

Et godt paraiddrettslig tilbud hviler på at ildsjelene ute i de lokale klubbene har tilgang på hjelp og kompetanse når det trengs. I dette arbeidet spiller de regionale fagkonsulentene i NIF en viktig rolle. Det er disse som er best posisjonert til å hjelpe klubbene, eventuelt bruke sitt nettverk til å sette representanter i klubbene i kontakt med de riktige personene.

Samlet sett anbefaler vi ingen store, ressurskrevende tiltak, men flere mindre grep for å støtte og aktivisere de gode kreftene som allerede finnes ute i idrettslagene. Vi anbefaler imidlertid at NIF gjør en vurdering om særforbundene i sum kan bli bedre til å støtte opp om idrettslagene gjennom en omprioritering av midlene som i dag brukes på paraiddrett. Det å stimulere til opprettelsen av et tilbud der tilbud mangler, og det å følge opp idrettslagene med informasjon og støtte er ressurskrevende, og dermed vanskelig å få til for små og mellomstore særforbund. Det bør derfor i særlig grad vurderes om dagens finansieringssystemer i tilstrekkelig grad stimulerer til samarbeid mellom særforbund.

5. Referanser

- Apelmo, E., 2012. *Som vem som helst. Kön, funktionalitet och idrottande kroppar*, Lund: Lund Universitet.
- Bardum, 2020a. *Aktivitetshjelpemidler- kjenner du rettighetene dine?*. [Internett]
Available at: <https://bardum.no/aktivitetshjelpemiddel-hvilke-rettigheter-har-jeg/>
[Funnet 10 07 2020].
- Bardum, 2020b. *Søke eller kjøpe et hjelpemiddel?*. [Internett]
Available at: <https://bardum.no/produktanskaffelse/>
[Funnet 10 07 2020].
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013. *Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne*, Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Bergström, H., Hagströmer & Maria, 2010. *Fysisk aktivitet ved funksjonsnedsettning*, Stockholm: Yrkesforeninger for Fysisk Aktivitet.
- Bufdir, 2015. *Funksjonshemmedes økonomiske situasjon*, Tønsberg: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Bufdir, 2020. *Fritidstiltak for personer med funksjonsnedsettelse - tildelinger 2020*, Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet .
- Difi, 2017. *Innbyggerundersøkelsen 2017 - hva mener innbyggerne*, Oslo: Direktoratet for forvaltning og IKT.
- Dolva, A.-S., Kleiven, J. & Kollstad, M., 2014. *Actual leisure participation of Norwegian adolescents with Down syndrome*, London: Journal of Intellectual Disabilities.
- Elnan, I., 2010. *Idrett for alle?*, Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.
- Ervik, R., Kjerstad, E., Skogedal Lindén, T. & Rudbecksen, K., 2017. *Rettighetsfesting av BPA - store forventninger, betinget suksess*, Bergen: Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier.
- Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, 2018. *Rettighetsfesting av BPA - Erfaringer fra FFOS brukerorganisasjoner*, Oslo: Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon.
- Grue, L., 2001. *Mostand og mestring Om funksjonshemmedes livsvilkår*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Grue, L., 2006. *Funksjonshemming, retorikk og forståelse*, Oslo: Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne.
- Helsedirektoratet, 2020. *2.1. Formål og overordnede prinsipper for habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator*. [Internett]
Available at: <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/rehabilitering-habilitering-individuell-plan-og-koordinator/formal-og-overordnede-prinsipper-for-habilitering-og-rehabilitering-individuell-plan-og-koordinator/formal-og-overordnede-prinsipper-for-habilitering-og>
[Funnet 14 07 2020].
- Helsenorge, 2019a. *TT-kort*. [Internett]
Available at: <https://helsenorge.no/hjelpetilbud-i-kommunen/tt-kort>
[Funnet 07 10 2020].
- Helsenorge, 2019b. *Støttekontakt*. [Internett]
Available at: <https://helsenorge.no/hjelpetilbud-i-kommunen/stottekontakt>
[Funnet 10 07 2020].
- Kjørstad, K., Amundsen, M. & Ellis, I., 2019. *Transportordningen for funksjonshemmede*, Oslo: Urbanet Analyse.
- Kulturdepartementet, 2012. *Meld. St. 26 (2011-2012) - Den norske idrettsmodellen*, Oslo: Kulturdepartementet.
- Kulturdepartementet, 2020. *2,5 millioner til idrettsarrangementer for personer med funksjonsnedsettelse*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/25-millioner-til-idrettsarrangementer-for-personer-med-funksjonsnedsettelse/id2722202/>
[Funnet 2020].
- Nasjonalt kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse, 2019. *Fritidsaktiviteter for barn og unge med autismespekterforstyrrelser og Tourettes syndrom*, Valnesfjord: Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse.
- NAV, 2015. *Hjelpemidler til lek, trening og aktivisering*. [Internett]
Available at: <https://www.nav.no/no/person/hjelpemidler/hvor-trenger-du-hjelp/dagligliv-og-fritid/hjelpemidler-til-lek-trening-og-aktivisering#chapter-1>
[Funnet 07 10 2020].

- NIF, 2015. *Forskningsplan for norsk idrett. Forskning – Dokumentering – Implementering*, Oslo: Norges idrettsforbund.
- NIF, 2017. *Kurslærermateriell for tilretteleggingskurs for paraidrett*, s.l.: Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.
- NIF, 2019a. *Nøkkeltallsrapport 2018*, Oslo: Norges Idrettsforbund.
- NIF, 2019b. *Paraidretten Situasjonsbeskrivelse av norsk idretts tilrettelegging av idrett for mennesker med nedsatt funksjonsevne*, Oslo: NIF.
- NIF, 2019c. *Årsberetning og årsregnskap 2018*, Oslo: Norges idrettsforbund.
- NIF, 2020a. *Idrettsråd*. [Internett]
Available at: <https://www.idrettsforbundet.no/idrettsrad/>
[Funnet 2020].
- NIF, 2020b. *Organisering norsk idrett*. [Internett]
Available at: <https://www.idrettsforbundet.no/om-nif/organisering/>
[Funnet 24 Juni 2020].
- Norges Handikapforbund, 2017. *Likestilling og deltakelse i revers? En undersøkelse av hvordan funksjonshemmede opplever brukerstyrt personlig assistanse (BPA)*, Oslo: Norges Handikapforbund.
- Oslo Economics, 2018. *Evaluering av tilskudd til lokale lag og foreninger*, Oslo: Oslo Economics. På oppdrag for Kulturdepartementet.
- Oslo Economics, 2020. *Aktivitetshjelpemidler til personer med fysisk funksjonsnedsettelse*, Oslo: Oslo Economics.
- Proba, 2016. *Kommunenes bruk av avlastere og støttekontakter*, s.l.: Proba-rapport nr. 2016-07.
- Rambøll, 2008. *Kartlegging av fritidstilbudet til barn og unge med nedsatt funksjonsevne*, Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Ramm, J. & Otnes, B., 2013. *Personer med nedsatt funksjonsevne Indikatorer for levekår og likestilling*, Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Regjeringen, 2019. *regjeringen.no*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-sidebpa-ordningen-skal-gjennomgas-og-forbedres/id2669572/>
[Funnet 2 September 2020].
- Regjeringen, 2020a. *Prop. 1 S (2019-2020)*, Oslo: Regjeringen.
- Regjeringen, 2020b. *Meld. St. 2 (2019-2020)*, Oslo: Regjeringen.
- Riksidrottsförbundet, 2003. *Möjligheten til motion och fysisk aktivitet - lika för alla?*, Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Sæbu, M. & Sørensen, 2011. *Factors associated with physical activity among young adults with a disability*, s.l.: Scandinavian journal of medicine & science sports.
- Sælensminde, K. & Torkilseng, E., 2010. *Vunne kvalitetsjusterte leveår (QALYs) ved fysisk aktivitet*, Oslo: Helsedirektoratet.
- Telema, R., Yang, X., Hivensalo, M. & Raitakari, O., 2006. *Participation in organized sport as a predictor of adult physical activity: a 21-year longitudinal study*, s.l.: Pediatric Exercise Science, 17, 76-88.
- Urbanet, 2019. *Transportordningen for funksjonshemmede (TT-ordningen). Status 2018.*, Oslo: Urbanet Analyse. Rapportnummer 128/2019.
- Wendelborg, C., 2010. *Barrierer mot deltakelse*, Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.
- Wendelborg, C. & Paulsen, V., 2014. *Inkludering i skolen - inkludering på fritida?*, Oslo: Gyldendal akademisk.

Vedlegg A Case-studier om særforbund

A1: Kjennetegn ved særforbund som lykkes med å skape aktivitet for målgruppen

Vi har som en del av studien pratet med særforbund som trekkes frem av de regionale fagkonsulentene og medlemsorganisasjoner som spesielt dyktige til å skape aktivitet for målgruppen. Vi identifiserer en rekke likheter i måten særforbundene jobber på, og som vi vurderer som sentrale suksesskriterier på særforbunds nivå. Disse er:

- Særforbundene har dedikerte ansatte som jobber med idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse. Særforbundene har dermed vært tydelige på at de prioriterer dette området økonomisk, og at mennesker med funksjonsnedsettelse skal ha like gode muligheter til å være aktive som mennesker uten funksjonsnedsettelse.
- Særforbundene er tydelige på at aktiviteten skjer ute i idrettslagene og at det kreves ildsjeler på idrettslagsnivå for å skape varig aktivitet. Særforbundene har dermed prioritert å ha tett kontakt med idrettslagene. Med kjennskap til hvordan klubbene drives, kan særforbundet enklere bistå den enkelte klubb når det er interesse for å opprette et tilbud for målgruppen.
- De fleste særforbundene har vært flinke til å bygge miljøer og en tilhørighet til idretten på tvers av klubbene. De har facebook-sider hvor aktivitet fra klubbene og ulike arrangementer legges ut. De arrangerer samlinger hvor parautøvere på tvers av klubber kan bli kjent med hverandre og dele erfaringer.
- Særforbundene har informasjon- og paraiddrett på deres hjemmesider. Det er også enkelt å finne kontaktinformasjon til personer i særforbundet som jobber med tilrettelagt idrett. De fleste særforbundene har også utarbeidet informasjonshefter hvor det gis informasjon om hvordan idrettslagene kan tilrettelegge idretten til mennesker med funksjonsnedsettelse.
- Særforbundene bruker kompetansen og nettverket til de regionale fagkonsulentene aktivt.
- Særforbundene jobber todelt i informasjonsarbeidet ut mot klubbene. På den ene siden jobber de med å ufarliggjøre paraiddrett overfor klubbene, herunder bevisstgjøre klubbene at det ikke kreves stor kompetanse verken på den enkelte diagnose eller paraiddrett for å gi et godt tilbud til målgruppen. På den andre siden har særforbundene lagt ressurser i å kunne være et kompetanseorgan for klubber som ønsker å lære mer om tilrettelagt idrett. Særforbundene tilbyr en rekke kurs og er ofte ute i klubbene for å dele sin kompetanse.
- Særforbundene er bevisst på at det ofte eksisterer en terskel for å tre inn i idrettslagene. Av den grunn har enkelte av særforbundene prioritert å sende representanter fra særforbundet til å følge barn og ungdom på deres første trening.
- Særforbundene er også tydelige på at det i mange tilfeller eksisterer mentale barrierer hos barn og unge eller hos deres foreldre som må brytes ned. Det kan være en oppfatning av at de ikke har noen plass i idretten. Av den grunn bruker særforbundene deres paraiddrettsprofiler aktivt som ambassadører for idretten, og flere av særforbundene bruker sine informasjonskanaler til å dele historier om andre barn og ungdom med funksjonsnedsettelse som driver med idrett.

A2: Beskrivelse av hvordan fem ulike særforbund jobber med paraiddrett

Nedenfor gis det en mer utfyllende beskrivelse av hvordan fire særforbund jobber med å øke deltakelsen blant mennesker med funksjonsnedsettelse. De fire særforbundene er Norges Bandyforbund, Norges Svømmeforbund, Norges Gymnastikk- og turnforbund, Norges Bordtennisforbund og Norges Håndballforbund

Hvordan Norges Bandyforbund jobber overordnet for å skape deltakelse blant målgruppen

Bandyforbundet retter deler av sitt tilbud til en gruppe mennesker som har svært få idrettslige tilbud å velge mellom. El-innebandy er godt tilpasset personer med muskelsvinn eller andre alvorlige muskelsykdommer. Bandyforbundet er tydelig på at det eksisterer en rekke barrierer som må overvinnes for å være i stand til å skape aktivitet blant denne gruppen. Bandyforbundet opplever at det er viktig å ha oversikt og kunnskap om disse barrierene. Da vil en kunne sette inn økonomiske og menneskelige ressurser for å være i stand til å overvinne de enkelte barrierene som vil oppstå. Bandyforbundet har som overordnet strategi at de ikke skal være der for å drive klubbene, men at de skal sikre rammebetingelsene slik at klubbene kan drive det videre. Videre er Bandyforbundet tydelige på at de som særforbund skal skape aktivitet for bredden i norsk idrett – ikke for toppen.

Hva har Bandyforbundet oppnådd på feltet?

El-innebandy er den desidert største lagidretten for rullestolbrukere i Norge. Idretten foregår i spesialbygde elektriske stoler. El-innebandy er åpen for mange grader av funksjonshemming, alt fra de som kan gå selv til de som bare kan bevege fingrene sine. El-innebandy har vært en døråpner for mange mennesker, som aldri trodde de kunne få muligheten til å drive med idrett. Det finnes i dag cirka 25 klubber (225 spillere) fra Tromsø i nord til Kristiansand i sør. De første klubbene etablerte seg i 2004. Siden 2015 har forbundet hatt særlig fokus på super-innebandy. Super-innebandy er tilrettelagt innebandy for mennesker med spesielle behov. Det kan være mennesker som har en nedsatt kognitiv eller fysisk funksjon, men som fremdeles kan oppleve mestringsglede ved å spille innebandy. I løpet av to år har de rekruttert 200 nye medlemmer som spiller super-innebandy.

Hvor mye ressurser har Bandyforbundet satt av til dette arbeidet?

Bandyforbundet har en egen ansatt som jobber dedikert med Idrett for alle. Dette inkluderer arbeid med el-innebandy, super-innebandy (tilrettelagt innebandy) og mangfold. Forbundet har 8-10 utviklingskonsulenter som blant annet bistår klubbene i en oppstartsfase. Samlet bruker Bandyforbundet 3,5 millioner kroner på dette området hvert år, og forbundet søker om tilskudd fra stiftelser, departement, direktorater, fylkeskommuner, kommuner og øvrige lokale aktører.

Hvordan jobber Bandyforbundet med å etablere nye tilbud?

Bandyforbundet er opptatt av lokal tilstedeværelse og at de kjenner de lokale miljøene. Slik kan de enklere fange opp potensiell interesse for å opprette et nytt tilbud til målgruppen, samt ha oversikt over hvilke lokale ressurser som har motivasjon og forutsetninger til å etablere et varig tilbud. Bandyforbundet jobber tett med de regionale fagkonsulentene i idrettskretsene, ettersom disse ressursene også har god oversikt over hva som rører seg lokalt samt kunnskap om tilrettelagt idrett. I en etablerings- og rekrutteringsfase sender forbundet ut e-poster til aktuelle personer i målgruppen. Forbundet kontakter også instanser hvor man finner personer i målgruppen for å informere om at de har mulighet til å teste ut el-innebandy eller super-innebandy. Videre reiser representanter fra forbundet til lokalområdene for å vise frem tilbudet. I en etableringsperiode bistår representanter fra forbundet på de to 2-3 første treningene. Hvis det er identifisert ressurspersoner i klubben som ønsker å ta tilbudet videre, informerer forbundet om at klubben kan motta oppstartsmidler. Videre bistår forbundet med å håndtere praktiske utfordringer som må løses for å gi et varig tilbud. Dette kan knytte seg til å bistå i kommunikasjon med vaktmester og klubb for å få halltid og lagringsplass til nødvendig utstyr. Forbundets representanter hjelper også utøvere med å søke aktivitetshjelpemiddel fra NAV, eller informere klubb om hvilke tilskuddsordninger de har mulighet til å søke på. Når tilbudet er oppe og står, trekker forbundet seg mer tilbake. Da er forbundets primære rolle å være et støtteorgan som klubbene kan henvende seg til hvis de har konkrete spørsmål eller hvis de har behov for ytterligere kompetanse.

Hvordan jobber Bandyforbundet med å gi informasjon til klubbene og potensielle utøvere?

På Bandyforbundets nettsider finnes det en oversikt over hvilke klubber som har et tilbud innenfor el-innebandy og super-innebandy. Videre finnes kontaktinformasjon til prosjektleder for «Idrett for alle» og kontaktinformasjon til de regionale utviklingskonsulentene. Forbundet har egne Facebook-sider for både el-innebandy og super-innebandy som informerer om aktivitet som skjer i klubber og regioner.

Det er utarbeidet et eget informasjonshefte som kan lastes ned fra forbundets side som gir informasjon om reglene for el-innebandy, relevante treningsøvelser, hvordan man anskaffer egen stol via NAV, hvordan lagledere kan organisere aktiviteten for å skape høy trivsel mv. For klubber som ønsker å tilby super-innebandy gis det en beskrivelse på forbundets nettsider av hvordan en annen klubb har gått frem for å opprette et tilbud og skape varig aktivitet for målgruppen.

Hvordan Norges Svømmeforbund jobber overordnet for å skape deltakelse blant målgruppen

Svømmeforbundet var et av de første særforbundene som jobbet med full overtagelse da NFI ble lagt ned. Forbundet la i denne fasen særlig vekt på sikre gode og stabile ramme faktorer. Det ble prioritert å utarbeide et eget konkurranse-reglement som tok utgangspunkt i det i det internasjonale regelverket (IPC). Videre utarbeidet forbundet et system for å klassifisere alle utøvere, samt la ressurser i å utdanne klassifisører. Denne jobben anses som svært viktig for at svømme-Norge har vært i stand til å skape bred og varig aktivitet for målgruppen. I dag prioriterer forbundet å ha en tett kontakt med klubbene som har et tilbud til personer i målgruppen, og jobber dedikert med å dele informasjon og kunnskap om tilrettelagt aktivitet. Det er et mål at alle svømmeklubber skal ha forutsetninger til å ta imot barn og ungdom med funksjonsnedsettelse. Svømmeforbundet har også opprettet en tilskuddsordning som klubber som vil gi et tilbud til målgruppen kan søke på. I november/desember hvert år arrangerer forbundet en åpen parasamling for utøvere med bevegelses-, hørsels- og synshemming. På denne samlingen får nybegynnere og mer etablerte trene sammen med de beste parasvømmerne i Norge. I tillegg legges det opp til at utøvers trener skal være med på samlingen for å lære mer om parasvømming.

Hva har Svømmeforbundet oppnådd på feltet?

Fra idrettsregistreringen er det i dag 110 klubber som har meldt inn at de har én eller flere med utøvere med funksjonsnedsettelse. I 2013 var tallet ca. 80. Det er registrert i overkant av 1000 medlemmer med funksjonsnedsettelse, opp fra 790 medlemmer i 2013. Det må presiseres at det er usikkerhet knyttet til tallene fra idrettsregistreringen. Det er kjent at en del idrettslag ikke registrerer utøvere som medlemmer med funksjonsnedsettelse. Av den grunn er det rimelig å anta at antall svømmere med funksjonsnedsettelse er høyere enn det som er presentert, og at det er flere enn 110 klubber som har medlemmer i målgruppen.

Hvor mye ressurser har Svømmeforbundet satt av til dette arbeidet?

Svømmeforbundet har en ansatt som jobber dedikert med parasvømming, og har ansvar for rekrutterings- og kompetansearbeid knyttet til inkludering av mennesker med funksjonsnedsettelse. Videre har forbundet en ansatt som følger opp paralandslaget. Forbundet har også enkelte innleide ressurser som jobber som trenere i parasvømming.

Hvordan jobber Svømmeforbundet med å etablere nye tilbud?

Svømmeforbundet bistår både enkeltpersoner i målgruppen som tar kontakt med forbundet for å begynne med svømming og svømmeklubber som ønsker å etablere et tilbud til målgruppen. Når Svømmeforbundet kommer i kontakt med enkeltpersoner som ønsker å begynne med svømming, tar de kontakt med den lokale svømmeklubben og informerer om interessen. Videre opplyser Svømmeforbundet om hvilken bistand (informasjon, økonomi) klubben kan motta hvis de ønsker å gi et tilrettelagt tilbud. I den første kontakten med klubbene handler det mye om å ufarliggjøre parasvømming og vri fokus vekk fra barrierer og utfordringer som klubbene har fokus på.

Svømmeforbundet har også etablert samarbeid med enkelte kommuner for å bidra til at det gis bedre svømmeopplæring i skolen. Det er en utfordring at mennesker med funksjonsnedsettelse ofte blir utelatt fra svømmeopplæring i skolen fordi lærere ikke har tilstrekkelig kompetanse til å tilrettelegge opplæringen. I samarbeid med Bergen kommune har Svømmeforbundet etablert programmet «Svøm Bergen». Her er det svømmeklubbene som stiller med svømmeinstruktører og det er utnevnt en egen fagansvarlig fra Svømmeforbundet som har ansvaret for å utarbeide svømmeopplegget.

Hvordan jobber Svømmeforbundet med å gi informasjon til klubbene og potensielle utøvere?

Svømmeforbundet gir informasjon til klubber, utøvere og øvrige interessenter gjennom flere kanaler. På forbundets hjemmeside har de en egen side med informasjon om parasvømming. Her gis det informasjon om hvordan man kan begynne med parasvømming. Til klubbene opplyses det om hvilke kurs som tilbys av forbundet hvis man ønsker å lære mer om tilrettelagt svømming. Svømmeforbundet har også utarbeidet en egen brosjyre om parasvømming («Frihet i vann for alle»). Her informeres det om hvilken type aktivitet som tilbys til mennesker med funksjonsnedsettelse. I brosjyren er det også intervjuer med fire barn og unge som driver med parasvømming. I intervjuene fremgår det blant annet hvordan barna utøver aktiviteten i sin lokale svømmeklubb og hva som er spesielt kjekt med å drive med svømming. Intervjuene kan bidra til å ufarliggjøre svømming for barn med funksjonsnedsettelse og deres foreldre.

Svømmeforbundet har også tett kontakt med de regionale fagkonsulentene i idrettskretsene, slik at fagkonsulentene er informert om hvilke tilbud som finnes innenfor parasvømming og kan dele denne informasjonen videre til interesserte personer som er i målgruppen. Svømmeforbundet opplyser om at de har forsøkt mange strategier for å nå målgruppen med informasjon. I de senere årene har de hatt gode erfaringer med å informere gjennom sosiale medier. På facebook-gruppa «Parasvømming» legges det ut informasjon om stevner og arrangement, og det deles bilder og historier fra treninger i svømmeklubbene.

Hvordan Norges Gymnastikk- og Turnforbund jobber overordnet for å skape deltakelse blant målgruppen

Norges Gymnastikk- og Turnforbund (NGTF) ser på sin viktigste oppgave å skape engasjement og interesse hos klubbene. Engasjement og interesse stimuleres ved å ha tett kontakt med klubbene. Videre bevisstgjør forbundet at turnhallen skal være åpen for alle og bistår med å koble utøver og klubb. Representanter fra forbundet reiser ut på klubbekonsultasjon for å vise hvordan turn og gymnastikk kan tilrettelegges til personer med ulike forutsetninger. I møte med klubbene handler det i stor grad om å ufarliggjøre paraturn. Det må kommuniseres at trenere skal bruke akkurat de samme verktøyene som de vanligvis bruker. De skal lære dem opp i turn og la dem bli kjent med egen kropp. Det vektlegges at klubb og trenere må være åpne og positivt innstilte, samt prøve å tilrettelegge til den enkelte utøver. Det er det samme opplegget som skal tilbys, men at en er innstilt på at ting tar litt lenger tid. NGTF har også egne tiltak for å stimulere klubber med økonomi og kompetanse. Klubbene kan søke om oppstartsmidler fra forbundet, og det finnes flere kurs som representanter fra klubbene kan delta på hvis de vil lære mer om tilrettelagt turn for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Hvor mye ressurser har Norges Gymnastikk- og Turnforbund satt av til dette arbeidet?

NGTF har en egen ansatt i sentralledet som har paraturn som et av sine hovedområder. Denne ressursen jobber med å utvikle kursmateriale, holde kurs for klubber, koble barn/unge og klubb, gjennomføre klubbekonsultasjon, arrangere stevner og samlinger mv.

Hvordan jobber Norges Gymnastikk- og Turnforbund med å etablere nye tilbud?

NGTF har som en klar målsetning at alle deres klubber skal være åpne for barn og unge med funksjonsnedsettelse. NGTF har gjort det mulig at klubbene kan søke på oppstartsmidler som skal gå til 1) kompetansehevede tiltak, 2) småapparater til treningstilbudet eller 3) klubbekonsultasjon. I turn og gym er bevegelseshemmede og synshemmede som oftest integrert i det ordinære treningstilbudet. Her bistår NGTF med å gi kompetanse til klubbene om hvordan de kan tilrettelegge aktiviteten på en best mulig måte. NGTF organiserer fem konkurransegrenener i tillegg til breddeaktivitet. Det er ikke alle klubber som tilbyr aktivitet innenfor alle grenene. I koblingen mellom barn/unge som er interessert i å begynne med turn og klubber som tilbyr aktivitet, bistår forbundet med å finne de lokale klubbene som tilbyr den eller de grenene som det enkelte barnet er interessert i. NGTF har også en rekke medlemmer med utviklingshemming. Blant disse medlemmene er det mer vanlig at aktiviteten skjer i egne treningsgrupper. Her bidrar forbundet med å identifisere og støtte ildsjeler i idrettslagene som kan gi et tilbud til målgruppen.

Hvordan jobber Norges Gymnastikk- og Turnforbund med å gi informasjon til klubbene og potensielle utøvere?

NGTF har en egen paraturnside på deres egen hjemmeside. Her gis det mer informasjon om konkurranseform og -regler. Det gis også informasjon til de som ønsker å begynne med paraturn, heriblant hvilke klubber som finnes i deres lokalområde. NGTF har bevisst ikke utarbeidet en liste over de klubbene som i dag har et tilbud til målgruppen. Dette for ikke å skape en forståelse av at det er klubber som ikke har mulighet til å gi et tilrettelagt tilbud til målgruppen. NGTF har som nevnt et tydelig mål at turnhallen skal være åpen for alle. Forbundet har utarbeidet en egen brosjyre som beskriver hvilke treningstilbud som finnes innenfor paraturn. Det fremgår også tydelig hvem man kan kontakte i forbundet hvis en er interessert å begynne med paraturn. På hjemmesiden til NGTF er det lagt ut en kort video av prosjektet «Turn for alle» som viser tilbudet til utviklingshemmede barn og ungdom. NGTF har også et eget nyhetsbrev om paraturn som interesserte kan melde seg på.

NGTF jobber også tett med de regionale fagkonsulentene i idrettskretsene for å muliggjøre seg av nettverket og kompetansen som finnes i dette leddet. Det påpekes at disse ressursene ofte har høy kompetanse på hvordan man tilrettelegger idrett for spesifikke diagnosegrupper. NGTF er på plass på grenseløse idrettsdager, og anser dette som en fin rekrutteringsarena.

Hvordan Norges Håndballforbund jobber overordnet for å skape deltakelse blant målgruppen

Håndballforbundet legger opp til at bevegelseshemmede barn og unge, så langt det er mulig, kan delta i integrerte tilbud. Dette gjelder også barn som er avhengig av rullestol. Forbundet jobber også med å gi et tilbud for ungdom og unge voksne som er bevegelseshemmet og er avhengig av rullestol. Dette tilbudet er i dag rullestolhåndball. Forbundet sier at de bruker ressurser på å støtte klubber med ildsjeler som vil starte opp tilbud flere steder i landet.

For utviklingshemmede barn, ungdom og voksne, har forbundet gjennom et aktivt arbeid i over 30 år, utviklet et eget tilrettelagt tilbud med egne lag for utviklingshemmede. Tilbudet kalles Tilrettelagt Håndball og lagene omtales som TH-lag. Dette tilbudet er godt forankret i de ordinære klubbene. Det gjennomføres seriespill, parallelt med håndball-sesongen, for TH-lag i alle regioner i NHF. I samarbeid mellom Norges Håndballforbund og Norges Fotballforbund, arrangeres det årlig en Landsturnering som de siste årene har hatt over 1800 deltakere.

Forbundet legger opp til at synshemmede og hørselshemmede, så langt det er mulig, deltar på ordinære lag. I hver region legges det til rette for dette gjennom å bruke dispensasjonsreglementet for å tilpasse nivået til utøveren.

Hva har Håndballforbundet oppnådd på feltet?

Det er i dag to klubber som tilbyr rullestolhåndball for bevegelseshemmede. Follo HK på Østlandet og Årstad IL på Vestlandet. Det er cirka 40 aktive spillere totalt. Det er 76 klubber som gir et tilbud til utviklingshemmede og flere av disse klubbene har flere lag. Håndballforbundet regner med at det finnes cirka 100 aktive TH-lag, med cirka 15-20 spillere på hvert lag. Det finnes TH-lag i alle fylker.

Hvor mye ressurser har Håndballforbundet satt av til dette arbeidet?

Gjennom spillemidler fra post 5.2 og post 5.3 har forbundet ansatte som arbeider med tilrettelegging ute i klubbene. I NHF sentralt er det ansatt en person i en 75 prosent stilling som arbeider spesifikt på prosjekter innenfor dette området. Alle seks regioner innen håndballforbundet har egne ansatte i stillinger som varierer fra 20-50 prosent.

Kompetanse hos trenere til å legge til rette for aktivitet for målgruppen dekkes gjennom Trener 1-kurset som alle trenere innen håndball kan delta på. For trenere og ledere på TH-lag arrangerer hver region møteplasser med ulike temaer, cirka to ganger per sesong. NHF sentralt arrangerer et felles seminar hvert annet år for samme målgruppe. I tillegg arrangeres åpent seminar for alle trenere og ledere i tilknytning til Landsturneringen hvert år. Ellers oppfordres trenere til å bruke NHF og NIF sine fagsider.

Hvordan jobber Håndballforbundet med å etablere nye tilbud?

Forbundet er opptatt av at tilbudet til mennesker med funksjonsnedsettelse skal være tilknyttet de ordinære håndballklubbene. Forbundet er offensive ovenfor klubbene og det arbeides aktivt med rekruttering av nye lag gjennom møter, kurs og temakvelder. Det jobbes med informasjon, tips og ideer til igangsetting, med blant annet informasjon om Europeiske Håndballforbundet sine regler for rullestolhåndball. Det arrangeres oppvisningskamper og turneringer med sosiale innslag. Egne brosjyrer er laget for rullestolhåndball og det ligger informasjon på NHF hjemmeside.

Forbundet tilbyr også rådgivning i hvordan klubber og utøvere skal forholde seg til myndighetene, herunder kommunen og NAV. For rullestolhåndball dreier dette seg om å bistå ved søknad av aktivitetshjelpemidler, herunder sportrullestoler. Håndballforbundet er også i tett dialog med allerede godt etablerte rullestolidretter som basket, rugby og kjelkehockey for å unngå å konkurrere om de samme utøverne ved etablering av nye tilbud.

NHF tilbyr oppstartstøtte på 10 000 kroner til klubber som starter opp TH-lag. Det er laget en egen mal for hvordan de kan starte TH-lag, som ligger ute på NHF sin hjemmeside.

Hvordan jobber Håndballforbundet med å gi informasjon til klubbene og potensielle utøvere?

Håndballforbundet gir informasjon til klubber, utøvere og øvrige interessenter gjennom flere kanaler. Forbundet har en egen hjemmeside for inkludering. Forbundet har også utarbeidet en egen guide for klubber som vil begynne med tilrettelagt håndball. Som tidligere nevnt er forbundet også aktiv overfor klubbene gjennom å arrangere møter, kurs, temakvelder, oppvisningskamper, seriespill og turneringer.

Hvordan Norges Bordtennisforbund jobber overordnet for å skape deltakelse blant målgruppen

Bordtennisforbundet er opptatt av å gjøre inngangen til idrettsdeltakelse så trygg som mulig. Forbundet er bevisst på at man må sette av menneskelige ressurser for å hjelpe den enkelte til å ta steget inn i idretten. Av den grunn setter forbundet av tid og ressurser til å reise ut til de lokale klubbene for å følge barn og ungdom når de skal være med på sin første trening. For å skape varig deltakelse er Bordtennisforbundet opptatt av at det finnes regionale og nasjonale arenaer hvor utøverne kan konkurrere mot og trene med hverandre. Forbundet arrangerer fire samlinger i parabordtennis årlig. Slik bidrar forbundet til at det skapes sosiale bånd mellom utøvere i ulike klubber og til at utøvere kan dele erfaringer fra sin treningshverdag. Bordtennisforbundet har også vært svært bevisst på å bruke sine profiler innenfor parabordtennis som ambassadører for idretten og som motivatorer overfor barn og ungdom.

Hva har Bordtennisforbundet oppnådd på feltet?

Bordtennisforbundet har i flere tiår hatt utøvere som har hevdet seg svært godt internasjonalt. Som en konsekvens av dette er parabordtennis en av idrettene som har hatt flest nasjonale profiler som har gitt oppmerksomheten til idretten. I løpet av de siste 10 årene har forbundets parautøvere vunnet en rekke EM-, VM- og paralympicsmedaljer. Til sammen har forbundets utøvere tatt 19 medaljer de siste 10 årene.

Hvor mye ressurser har Bordtennisforbundet satt av til dette arbeidet?

Bordtennisforbundet har en ansatt i 70 prosent stilling som jobber med å få flere med funksjonsnedsettelse til å spille bordtennis. Samlet har Bordtennisforbundet et budsjett på om lag 3 millioner kroner som brukes på mennesker med funksjonsnedsettelse. Midlene kommer fra spillemidlene (post 5.2 og 5.3), stiftelsen VI og Olympiatoppen.

Hvordan jobber Bordtennisforbundet med å etablere nye tilbud?

Bordtennisforbundet har helt siden 1994 jobbet med å tilrettelegge bordtennis for utøvere med funksjonsnedsettelse. Det var da Bordtennisforbundet overtok ansvaret fra NFI. Forbundet har dermed opparbeidet seg erfaring og kompetanse på hvordan en får med seg klubber til å skape et tilbud. Et suksesskriterium for Bordtennisforbundet er at de kjenner klubbene og har oversikt over hvilke klubber som har forutsetninger og kapasitet til å gi et godt tilbud til målgruppen. Representanter fra bordtennisforbundet er mye ute hos klubbene i en etableringsfase og gir innspill til hvordan man kan tilrettelegge aktiviteten. Mye av informasjonsjobben knytter seg også til å ufarliggjøre aktiviteten overfor klubbene. Det må informeres om at det ikke kreves masse kompetanse på feltet for å gi et tilbud til denne gruppa, men at en kommer veldig langt med positiv innstilling. Forbundet har også tilknyttet seg et mindre utvalg ressursklubber som har spesielt god kompetanse på tilrettelagt idrett. Ofte anbefaler Bordtennisforbundet at barn og ungdom som er interesserte i å begynne med bordtennis tester idretten i disse ressursklubbene. Slik kan de få et best mulig møte med idretten før de sendes videre til den lokale klubben.

Hvordan jobber Bordtennisforbundet med å gi informasjon til klubbene og potensielle utøvere?

Bordtennisforbundet er tydelige på at klubbene har en utfordring med å drive rekruttering. Klubbene har sjelden ressurser til å jobbe med rekrutteringsarbeid. Av den grunn ser Bordtennisforbundet det som sin oppgave å sikre rekruttering til idretten. Representanter fra Bordtennisforbundet er både på Beitostølen Helse- og idrettsenter og Sunnaas sykehus én gang i måneden for å komme i kontakt med potensielle bordtennisspillere. I møte med potensielle bordtennisspillere har forbundet lagt vekt på at interesserte kan få lov til å teste ut idretten. Da blir veien til første trening noe kortere. Forbundet vet at det kreves mye jobb for å rekruttere én ekstra utøver. Det er ikke sjelden at representanter fra Bordtennisforbundet reiser ut til distriktene for å følge barn og unge på deres første trening.

Bordtennisforbundet har en egen Facebook-side som heter Parabordtennis Norge. Denne gruppen har over 2000 medlemmer. Det legges ut oppdateringer jevnlig om trenings- og konkurranseaktivitet som skjer i ulike klubber. Facebook-siden synliggjør også hvilken bistand som særforbundet kan gi til klubbene når representanter fra forbundet er på klubbbesøk. Videre legges det ut informasjon om når bordtennisklubber skal ha parasamlinger eller introduksjonskurs i bordtennis.

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

post@osloeconomics.no
Tel: +47 21 99 28 00
Fax: +47 96 63 00 90

Besøksadresse:
Kronprinsesse Märthas plass 1
0160 Oslo

Postadresse:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo